

NOVOSTI НОВОСТИ

#1201

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 23/12/2022
10 kn / 1.33 € / 100 din

9 771845 895007
ISSN 1845-8955

5122

Šteta nogometu

Na svjetskoj pozornici nogometni su reprezentativci bili pristojni i puni poštovanja prema protivnicima, no po povratku kući neki su zapjevali 'Bojnu Čavoglave', povikali 'Za dom spremni' i prozvali sve kojima smetaju njihovi filoustaški ispad

str. 6-7.

Džinovi i patuljci

Da smisao cijele akcije ‘pomoći Ukrajini’ nije bio unutrašnjopolitički i da nije bio zamišljen kao obračun s ‘putinofilom’ Milanovićem, HDZ bi bez većih problema došao do dvotrećinske većine za odluku o obučavanju ukrajinskih vojnika. Sada poraz nastoje pretvoriti u moralni trijumf nad ‘političkim patuljcima’ i ‘diletantima’ koji odluke donose ‘isključivo zbog mržnje prema HDZ-u’

NAKON što HDZ prošlog petka nije uspio okupiti dvotrećinsku većinu u Saboru za Vladinu odluku o sudjelovanju Hrvatske u vojnoj misiji Europske unije (EUMAM) koja se sastoji u obuci ukrajinskih vojnika na teritoriju članica EU-a, trebao im je 101 glas a imali su 97, iz viđenijih lica vladajuće stranke prokuljala je nefiltrirana i, naravno, neiskrena srdžba, odnosno oponašanje srdžbe čiji je smisao u pokušaju da se politički poraz u parlamentu pretvori u moralni trijumf na otvorenoj sceni. ANDREJ PLENKOVIĆ i njegova družina uložili su enormni napor da propast svoje nakane o moralnoj iznudi kao obliku na-

metanja političke samovolje, da propast te nakane, dakle, prikažu Pirovom pobjom zla nad dobrom. Evo u nastavku nekoliko odabranih izjava HDZ-ovih glavešina i doglavešina suočenih s činjenicom da im nije prošlo ono što je dosad uvijek prolazilo, naiime, da se gotovo svima u političkoj arenici slome koljena kad HDZ zamaše optužbom o suparničkom manjku ljubavi prema Hrvatskoj, s tim da je Hrvatska sad privremeno ustupila mjesto napadnutoj Ukrajini.

Andrej Plenković, predsjednik Vlade i HDZ-a: ‘U ovom konkretnom slučaju vidjeli smo manifestaciju politiziranja, rekao bih provincijalizma, potpune neupućenosti u ključne globalne, sigurnosne i političke

teme, koji će na mali način, ne mnogo, jer smo mi osnažili međunarodni položaj Hrvatske, ipak naštetići našem međunarodnom kreditibilitetu, a to se nije smjelo dogoditi. Ovaj današnji događaj je velika razdjelnica u političkom životu Hrvatske koja dijeli ozbiljne, odgovorne, one koje štite nacionalne interese, a tu ubrajam parlamentarnu većinu i ovih 20 dodatnih zastupnika, od političkih patuljaka i kukavica koji nisu bili u stanju donijeti pravu odluku. Potrudit ćemo se da ih ta stigma prati i da hrvatski gradani i hrvatski narod dobro znaju kako su nas onemogućili da budemo na razini odgovornosti države za koju se mi svakim danom trudimo da bude odgovorna članica međunarodne zajednice.’

DAVOR BOŽINOVIC, potpredsjednik Vlade i ministar unutarnjih poslova: ‘To je, prije svega, neuspjeh onih koji nisu glasali za tu odluku, jer se na toj odluci testira gdje je Hrvatska, je li na strani demokracije ili je na strani onih koji nisu zadovoljni činjenicom da je Europa pokazala visoku razinu jedinstva u ovoj agresiji Rusije na Ukrajinu. Tu se puno toga testiralo. Mislim da je ovo test koji naša opozicija nije prošla. Mogu oni pričati što hoće, oni su glasali protiv demokracije, protiv obrane demokracije, protiv Hrvatske kao aktivnog čimbenika u demokratskim procesima u Europi. Na takvom jednom pitanju pokazati toliko političko sljepilo i nerazumijevanje procesa... Bojkotirali su demokraciju.’

GORDAN JANDROKOVIC, predsjednik Sabora: ‘Oni koji su bili protiv odluke da se pomogne Ukrajini pokazali su politički amaterizam, ali su pokazali i ljudske slabosti, neetičnost, neljudskost. Ovdje smo mi danas trebali pokazati kao Hrvatski sabor da podržavamo pravednu borbu ukrajinskog naroda za slobodu i neovisnost. To zastupnici koji su bili protiv te odluke nisu pokazali. Ostat će im povjesna ljaga i neka s njom žive.’

TOMO MEDVED, potpredsjednik Vlade: ‘Zastupnici koji nisu iskoristili ovaj moment nemaju više mogućnosti popravnog i imat će priliku preispitivati svoju odluku, a vjerujem da će i njihovi glasači prepoznati stupanj neodgovornosti u svjetlu državničkog pristupa. Jer Hrvatska, kao punopravna članica NATO-a i EU-a, ima niz pogodnosti, ali i obveze.’

MARIO BANOŽIĆ, ministar obrane: ‘Najbolje da sami oni koji su glasali protiv, objasne zašto su to činili, jer mnogi su svoju političku karijeru gradili upravo na suverenitetu, na žrtvama, na agresiji. Neka objasne zašto danas, kad je trebalo stati na pravu stranu povijesti, pomoći narodu koji je unesrećen, oni su to odbili, izvlačeći se na nekakve priče o tome da je postojao nekakav sukob između

Mario Banožić za vrijeme rasprave u Saboru (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

IMPRESSUM

Godina xxiii / Zagreb | petak, 23/12/2022

NOVOSTI #1201

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE
UREDNICHE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić,
Tihomir Ponoš

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris
Dežulović, Viktor Ivančić,
Sinan Gudžević,
Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko
Bakotin, Dragana Bošnjak,
Milan Čimeša, Zoran
Daskalović, Ivica Đikić,
Darija Mažuran-Bučević

Dragan Grozdanić,
Mirna Jasić Gašić, Nenad
Jovanović, Vladimir Jurišić,
Anja Kožul, Igor Lasić,
Bojan Munjin, Tamara
Opačić, Ljubo Parežanin,
Ivana Perić, Srećko Pulig i
Hrvoje Šimičević
TAJNICA REDAKCIJE
Tena Erceg, Milan Gavrović,
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišićević & Damir
Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i sredstvima
Ureda za ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/481198, 4811281
info@portalanovosti.com
www.portalanovosti.com

unutarnje politike, što nije. Doista vjerujem da su na oporbu u Saboru utjecali Moskva i PUTIN.'

GORDAN GRLIĆ RADMAN, ministar vanjskih poslova: 'Rezultat glasanja u Saboru pokazatelj je da su saborski zastupnici moralni patuljci i političke kukavice. To je petokološki sindrom. Izdana su moralna načela, ali i hrvatski nacionalni interes. Hrvatska participacija je izuzetno važna u ovom trenutku. Ukrajina je bila među prvim državama koje su priznale Hrvatsku.'

BRANKO BAČIĆ, predsjednik Kluba zastupnika HDZ-a u Saboru: 'Danas su zastupnici iskazali stav o žrtvi Ukrajine i ukrajinskog naroda, ali i o Rusiji i njezinoj agresiji na međunarodno pravo i međunarodni poredak, i o slobodi jednog naroda. Znam da su oči Ukrajine danas bile uprte u Sabor i citiram MARTINA LUTHERA KINGA: 'Nećemo pamtići riječi svojih neprijatelja nego šutnju svojih prijatelja.' To je najbolja poruka onima koji su danas šutjeli.'

MILJENKO FILIPOVIĆ, umirovljeni general-bojnik i predsjednik HDZ-ove Zajednice branitelja 'Gojko Šušak': 'Ne mogu nikako shvatiti ljudi koji su u velikosrpskoj agresiji prošli goleme patnje i strahote, a danas odbijaju pomoći prijateljskom ukrajinskom narodu – koji je i sam žrtva svirepe agresije. Nemaju ni trunque suošćanja, solidarnosti i humanosti. Ne mogu shvatiti da je najglasniji protiv potpore Ukrajini baš gradonačelnik Vukovara, simbola hrvatske žrtve i stradanja u Domovinskom ratu. Za PENAVU Mariupolj očito nije žrtva, za Penavu očito ruska invazija nije agresija. Sada mu smetaju ukrajinski branitelji, ali mu više ne smetaju ni Lex Perković ni MILANOVIĆ, ni njegov noćni prepad s cirilicom ni njegove donedavne tvrdnje da su u Domovinski rat išli samo siromašni i glupi. Ne smeta to više ni hrvatskim braniteljima Željku, MIRI, STIPI... Bili su heroji, a postali su poslušnici toga istog Milanovića, kojeg bespogovorno slijede u rusofilskoj i antieuropskoj politici, u rušenju zapadnih demokratskih i civilizacijskih vrijednosti, upravo onih vrijednosti za koje smo se mi hrvatski branitelji borili pred brojnjim agresorom. Strašno!'

I Andrej Plenković, predsjednik Vlade i HDZ-a, još jednom: 'Svi koji ne pomažu Ukrajini za koji će tjeđan od ove vlade opet očekivati intervenciju u cijene struje, plina, naftnih derivata... Diletanti donose ovakve promašene odluke isključivo zbog mržnje prema HDZ-u, ne mareći za odgovornost prema biračima.'

Unatoč svem ovom visokoparnom moraliziranju i manipulantskom predimenzioniraju važnosti jedne parlamentarne odluke, Ukrajina je u ovoj priči sasvim sporedna i dobro je da ta zemlja neće pretrjeti nikakvu spomena vrijednu štetu zbog toga što Hrvatska vojska u iduće dvije godine neće obučiti nekoliko desetaka ili nekoliko stotina pripadnika ukrajinskih oružanih snaga. Vojna obuka Ukrajinaca, misija izglasana na razini Europske unije, trebala je u hrvatskom slučaju poslužiti za demonstraciju unutrašnjopolitičke sile i nadmoći te za vježbanje bezobzirnosti kad je riječ o ustavnim odredbama koje reguliraju koncept donošenja odluka u područjima vanjske politike, obrane i nacionalne sigurnosti. Premijer je izabrao tragičnu temu Ukrajine da bi konačno priušto počinjenje predsjedniku Zoranu Milanoviću, računajući da je snaga moralne ucjene s kojom nastupa takva i tolika da neće biti dovoljno onih što će se oduprijeti. Utoliko, od svega ovoga demokracija u Hrvatskoj imat će neusporedivo veću korist nego što će Ukrajina pretrpjeli štetu i nego što će nastati gubici za tzv. međunarodnu reputaciju Hrvatske.

Najbolje da sami oni koji su glasali protiv, objasne zašto su to činili, jer mnogi su svoju političku karijeru gradili upravo na suverenitetu, na žrtvama, na agresiji... Doista vjerujem da su na oporbu u Saboru utjecali Moskva i Putin – rekao je Banožić

Da smisao cijele akcije 'pomoći Ukrajini' nije bio unutrašnjopolitički i da otpočetka nije bio zamišljen kao obračun s 'putinofilom' Milanovićem, HDZ bi bez većih problema došao do komotne dvotrećinske parlamentarne većine za odluku o učešću u obučavanju ukrajinskih vojnika. To nije pretpostavka nego to jest tako, što nije teško argumentirati izjavama i postupcima opozicionara koji su bojkotirali glasanje prošlog petka. Bilo je dovoljno da premijer naprsto uvaži činjenicu postojanja predsjednika Republike i postojanja ovlasti koje Ustav daje predsjedniku u pitanjima vanjske politike, obrane i sigurnosti, odnosno da aktivno uključi Milanovića u kreiranje hrvatskog stava o vojnom obučavanju Ukrajinaca. Lako je moguće da bi Milanović i nakon toga bio protiv spomenutog oblika pomoći Ukrajini, ali onda bi morao pred javnost iznijeti suštinske i konkretne argumente za svoje protivljenje, morao bi objasniti kojim se to i kakvim dodatnim opasnostima izlaže Hrvatska pristankom na sudjelovanje u EUMAM-u, s obzirom na to da je Rusija odavno proglašila Hrvatsku neprijateljskom zemljom i da se to neprijateljstvo na djelotvorniji način iskazuje u slanju oružja, municije i novca Ukrajincima nego što bi bilo iskazano obukom simboličnog broja

Ovaj put nije prošlo ono što je dosad uvijek prolazilo – Andrej Plenković (Foto: Dubravka Petrić/PIXSELL)

ukrajinskih vojnika, jer je, zapravo, i cijeli EUMAM simbolična gesta i više-manje politička manifestacija podrške žrtvi agresije. Tako bi stvari bile dovedene na čistinu bez proceduralnog nasilja i bez isukane moralne batine kao metode postizanja konkretnog političkog cilja. Tako bi se i dogodilo da je premijer uistinu bilo stalo da prode odluka o vojnoj misiji. Ali ne: Plenković je htio poniziti Milanovića i pokazati mu da može vladati ne obazirući se na predsjednikovo postojanje i na njegovo mišljenje, mišljenje koje, inače, u ovom slučaju podržava 60 posto ispitanika u relevantnim anketama.

'Ne vodi se politika tako da se podilazi anketama', odgovorio je predsjednik Vlade i HDZ-a na novinarsko pitanje zašto je, unatoč suprotnom raspoloženju uvjerljive većine anketiranih, do kraja inzistirao na hrvatskom sudjelovanju u obučavanju ukrajinskih vojnika. Citirana konstatacija, dakako, uglavnom je na mjestu, ali kad dolazi iz Plenkovićevih usta, onda imamo posla s uvredljivom neiskrenošću: iskustvo kaže da Plenković ne vodi politiku na način da podilazi anketama samo u onim situacijama kad podilazi svojim budućim karijernim interesima. ■

ZOR očajnika

Prosječni radni tjedan u Hrvatskoj duži je dva i pol sata od prosjeka EU-a, a usvojenim izmjenama ZOR-a legalizira se dodatno povećanje broja radnih sati. Ministar je to prezentirao kao povoljnu opciju za 'dobrovoljni rad' onih koji su 'izabrali da pored redovnog posla u punom radnom vremenu još i dodatno ostvaruju primitke'

SA 77 glasova za i 54 protiv Sabor je 16. decembra usvojio novi Zakon o radu. Tijekom saborske rasprave ministar rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike MARIN PILETIĆ pravo narodski je konstatišao kako je 'suština izmjena transponiranje europskih direktiva'. Pokušao se potom transportirati u pojašnjavanje transponiranja i ponudio nam zaključak da kritike o još jednom regresivnom ZOR-u ne drže vodu baš zato što se ovim ZOR-om radno zakonodavstvo usuglašava s europskim standardima. Kako se i s čime zapravo usuglašava, na ovim smo stranicama dosta pisali zadnjih godina dana.

Podsjetimo, novi prijedlog ZOR-a smislijan je u tajnosti skoro 20 mjeseci, a Vlada je nacrt dostavila samo reprezentativnim sindikatima i udružama poslodavaca. U javnu je raspravu pušten usred ljeta, za vrijeme godišnjih odmora. Unatoč tome, na prijedlog je pristiglo gotovo 800 primjedbi, ali Vlada nije usvojila maltene niti jednu.

Što se Sabora tiče, od 112 amandmana, koliko su ih na izmjeni ZOR-a uputili saborski zastupnici i klubovi, Vlada je na kraju prihvatile šest. Neki su nomotehničke naravi, a one koji nisu ovdje ćemo spomenuti. Amandmanima nezavisne ERMINE LEKAJ PRLJASKAJ i Kluba SDP-a s 12 na šest mjeseci skraćuje se vrijeme koje mora proći između dva prijedloga radnika poslodavcu kod kojeg je zaposlen na određeno, za sklapanje ugovora na neodređeno. Amandman HSU-ovog SILVANA HRELJE tiče se sezonskih radnika i precizira što se smatra neopravdanim odbijanjem ponude za sklapanje ugovora o radu u idućoj sezoni. Pod takvim se odbijanjem smatra odbijanje ponude u kojoj je opseg prava i obveza jednak ili veći u odnosu na prethodno sklopljen ugovor o radu. Slijedom drugog Hreljina amandmana radnik ima pravo izostati s posla jedan dan u kalendarskoj godini kada je zbog bolesti ili nesretnog slučaja u obitelji prijeko potrebna njegova trenutna nazočnost. Amandmanom Kluba HDZ-a s deset na sedam radnih dana mjesec-

no skraćuje se rok nakon kojeg je poslodavac dužan nadoknaditi troškove rada na izdvojenom radnom mjestu.

Sve ostale odredbe ostaju podjednako loše po radnike i radnice kao i u inicijalnom prijedlogu, iako se mnoge od njih i dalje pokušalo prezentirati kao pozitivan pomak. Ministar Piletić izdvojio je tako da se novim ZOR-om sprječava neopravdano sklapanje ugovora na određeno i potiče zapošljavanje na neodređeno vrijeme. Zakon je odredio da mora postojati objektivni razlog (tražiti li zadnju oazu objektivnosti, nadite je u ZOR-u) koji opravdava svako sklapanje ugovora na određeno, kako prvog tako i onog uzastopnog. Pritom je propisana mogućnost sklapanja samo tri uzastopna ugovora na određeno vrijeme. Ministar je dodao kako se ureduju i sezonski poslovi, pa je prvi put u radnom zakonodavstvu omogućeno da se stalni sezonski poslovi mogu obavljati kroz ugovor na neodređeno. Međutim, zaboravio je napomenuti da u novom ZOR-u postoji ograda kod ograničavanja rada na određeno –

ograničavanje broja takvih ugovora ne odnosi se na radnike i radnice koji rade sezonski, na projektima Europske unije, na zamjeni i preko agencija. Dobar kus ograde, dakle.

U zakonu i dalje стоји концепт изванредних okolnosti под којима poslodavac radniku може isplatiti 30 posto manju plaću, а омогућен је и dodatan rad за другог poslodavca bez suglasnosti matičnog poslodavca. Ugovor o dodatnom radu може се скlopiti на одређено ili na neodređeno, а не смije се уговорити радно vrijeme u trajanju dužem od osam sati tjedno. Prosječni radni tjedan u Hrvatskoj већ је два и пол sata duži od prosjeka Europske unije, а ovakvim zakonom legalizira se dodatno povećanje броја radnih sati. Повећање које, elem, није у складу с europskim standardima, министар је prezentirao као повољну opciju за 'dobrovoljni rad' onih који су 'изабрали да пored redovnog posla u punom radnom vremenu još i dodatno ostvaruju прimitке'.

I dok се у ZOR-u пionirski спомиње право radnika i radnice на недоступност у слободно vrijeme, nameće се пitanje каквог ће слободног времена уопће бити за one који ће у доба галопирајуће инфлације 'одабрати' dodatno raditi. Hrvatska је већ сада при дну листе европских земаља с просјечном платом, али је зато на самом врху када је ријеч о prekarnom radu.

Na sve propuste у новом ZOR-u задњих је годину дана upozoravala и Inicijativa за radnički ZOR, predstavljena lani u novembru. Inicijativi se priključilo petnaestak sindikata, uglavnom onih који djeluju van reprezentativnih središnjica, te više nevladinih udruga, političkih stranaka i организација. Izradili су vlastiti prijedlog ZOR-a i različitim akcijama i prosvjedima reagirali на izmjene zakona које је Vlada uputila у saborsku proceduru.

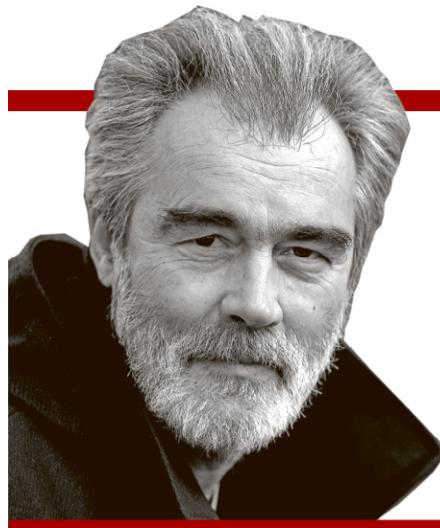
— Od ове Vlade, најалост, нисмо могли очекivati да ће показати било какво razumijevanje за radničke probleme i potrebe. Imaju ciljeve које не дижеле с нама. Proklamirali су да се uskladiju с europskim direktivama, а видимо да то nije slučaj када је у пitanju, primjerice, platformski rad или rad od kuće. Govorili су да ће пovećati pokrivenost kolektivnim ugovorima, а ovakvim su zakonom išli kontra svih borbenih sindikata — каže за Novosti MARIO IVEKOVIĆ, предсједник Novog sindikata, jednog od pokretača Inicijative за radnički ZOR.

Unatoč томе што је kontraradnički ZOR usvojen, IVEKOVIĆ naglašava да је важно то што је Inicijativa за radnički ZOR uspjela poprilično objediniti oporbu oko свог prijedloga zakona. Između ostalog, у своју prijedlog uvrstili odredbe о уvođenju 35-satnog radnog tjedna, ограничењу trajanja ugovora na određeno na godinu дана, jačanju radničko-sindikalne pregovaračke pozicije, adekvatnom plaćanju dodatnog rada, sprečavanju zloupotrebe agencijskog rada i rada platformskih radnika te brojne druge мјере за побољшање položaja radnika i radnika.

— Uočavali smo ogromne probleme и у сајим zakonima и у примjeni zakona kroz godine terenskog sindikalnog rada, али се никада нисмо бавили time да sve to sustavno stavimo на jedno место. Sada smo то artikularili putem свог prijedloga zakona. Velika je stvar што је и он усао у saborskiju proceduru, добио подршку dovoljnog броја опозициjskih glasova. Koliko je то iskreno с njihove strane, vidjet će se jednoga dana kada ta oporba postane vlast — ističe IVEKOVIĆ.

U međuvremenu су сvi pozvani да се uključe u rad Inicijative за radnički ZOR, која ће nastaviti unaprjeđivati svoje prijedloge. Pokrenuli су се, ponavljaju, на дуге стазе. ■

PIŠE Viktor Ivančić

Nije stvarna pomoć Ukrajini u podlozi tekuće hajke, nego je to prizvanje ambijenta militarnog postrojavanja u kojem će se politička scena dijeliti na regularne aktere i proklete izdajnike. Tome služi Plenkovićeva 'velika razdjelnica'. Samo razlučivanje rata od mira treba učiniti nemogućim

HRVATSKA već niz godina nije u SFRJ, pa da bude nesvrstana, a nije ni neutralna. Hrvatska je članica Europske unije i Sjevernoatlantskog saveza i takav međunarodni položaj podrazumijeva ne samo prava, nego i obaveze – izjavio je ANDREJ PLENKOVIĆ nakon što u Saboru nije uspio prikupiti dvije trećine zastupničkih glasova za odluku o obuci ukrajinskih vojnika u Hrvatskoj.

JOSIP BROZ TITO nije htio dopustiti da Jugoslavija i Hrvatska postanu dio sovjetskog bloka. Tito je te 1948. godine riskirao čak i izravni oružani sukob s gigantskom Crvenom armijom i njenim satelitima. Ali, Tito je razumio da ruski imperializam, onda prerušen u internacionalni komunizam, želi proširiti svoju zonu utjecaja... napisao je u Telegramu DAVOR BUTKOVIC, alias IVAN VIOČIĆ, istim povodom.

Suprotstavljeni argumenti uvaženog premijera i uvaženog kolumnista – avaj – vode istome zaključku: da se svi koji su glasali protiv odluke o obuci ukrajinskih vojnika u Hrvatskoj trebaju stidjeti i da predstavljaju nacionalnu sramotu. Plenković toj bagri potručuje da im ovo više nije SFRJ, a Butković nabija na nos da su iznevjerili junačku tradiciju Titove Jugoslavije. Premijer izrodima pripisuje skandalozno projugoslavensko ponašanje – ustajavanje na nekakvoj 'nesvrstanosti' i 'neutralnosti' u doba kada 'Zapad' od Hrvatske očekuje konzistentnost u pogledu svekolikog vazalstva – dok im kolumnist spočitava skandalozni antijugoslavenski gard, u vidu podložnosti ruskim imperialnim aspiracijama.

Demonstriranu šizofreniju ne treba uzimati ozbiljno. Sadržaj izloženih argumenata, naime, potpuno je nevažan u odnosu na njihovu intonaciju, a sve što miriše na činjenice dovoljno je fluidno da se stavi u službu žargona. Žargon je, pak, nedvosmisleno gonički. Danima već svjedočimo kako jezik političkog nasilništva bezuspješno pokušava naći demokratsko uporište, da bi se potom lišio svih obzira i ograničenja, i kako pobjeđnjela vladajuća matica, opslužena središnjom medijskom operativnom, sirovim udarcima pribija na stup srama krvce za, kako reče spomenuti žurnalist, 'povjesnu hrvatsku sramotu'.

Kipetići od pravedničke srdžbe, osnovne gabarite hajke zadao je sam predsjednik Vlade, opisujući svoj parlamentarni debakl kao 'veliku razdjelnici u političkom životu Hrvatske' koja razgraničava 'ozbiljne i odgovorne' čuvare nacionalnih interesa od 'političkih patuljaka i kukavica', od 'diletanata', 'provincijalaca' i 'putinofila' koji 'ne razlikuju bijelo od crnoga, dan od noći, dobro od zla', te će zbog gadosti što su je priredili naciji i što su 'naštetili našem međunarodnom kreditibilitetu' od sada nadalje 'živjeti sa stigmom'. Renomirana novinarska pera požurila su da bujici inverktiva, s akcentom na kukavičluku i nacionalnoj izdaji, osiguraju odgovarajuću masmedijsku jeku.

Komentator Indexa piše da se hrvatska politička elita, odbivši izglasati odluku o obuci ukrajinskih vojnika, 'pretvorila u blato', da je 'osramotila Hrvatsku', da je pokazala 'prijezira vrijedan kukavičluk' i da kolektivno, na čelu s predsjednikom ZORANOM MILANOVIĆEM, funkcioniра kao 'PUTINOV korisni idiot'; komentator Telegrama poručuje istima da se 'moraju stidjeti', jer 'rat u Ukrajini uistinu jest i naš rat', i to ne samo zbog aktualne agresije, nego i zato što 'Rusija

Kuraž od ovce

Grmi o zavjeri lijevih i desnih patuljaka – Andrej Plenković (Foto: Jurica Galoić/PIXSELL)

uistinu jest naš permanentni neprijatelj' (!); komentator Jutarnjeg veli da je glasanje protiv obuke Ukrajinaca u Hrvatskoj 'dubinski nemoralno' i 'suštinski pogrešno', te da istu poziciju dijele 'neokomunistički prosvjednici u Češkoj, njemački kriptonacisti iz AfD-a i vječni SILVIO BERLUSCONI u Italiji'; njegova kolegica deprimirano konstatira da opozicija ovim činom 'pokazuje kontinuitet licemjerja, političke kratkovidnosti i kukavičluka', a k tome i 'fascinaciju ruskom silom'; njezin kolega ozlojedeno zaključuje da smo 'u demokratske institucije izabrali ljudе koji ne razumiju što bi im trebao biti posao' i da je, općenito govoreći, 'demokracija dobra koliko su dobri izabrani zastupnici naroda', pa se pita, logično: 'Što kada nisu?'

Kada nisu, slijedi im stigma, za čiju će se trajnost pobrinuti izvršna vlast, obećava premijer. 'Potrudit ćemo se da ih ta stigma prati i da hrvatski građani i hrvatski narod dobro znaju kako su nas onemogućili da budemo na razini odgovornosti države za koju se mi svakim danom trudimo da bude odgovorna članica međunarodne zajednice.'

Nezgodna okolnost je, međutim, što se prema anketi agencije Promocija plus oko šezdeset posto hrvatskih građana protivi obuci ukrajinskih vojnika u Hrvatskoj, iako je odnos snaga među saborskim zastupnicima otprilike obrnut. Plenković će, dakle, nastaviti sa stigmatizacijom radi toga da hrvatski građani 'dobro znaju' što čine patuljci, kukavice, diletanti i putinofili koji dijele stav većine hrvatskih građana.

Ili, riječima mislioca iz Jutarnjeg lista: demokracija nam nije dobra, jer nisu dobri izabrani predstavnici naroda, budući da zastupaju većinsku narodnu volju. Eto tipično hrvatske bizarnosti: odnarođena politička klasa nasrnula je na otpadnike koji paktiraju s narodom, tražeći pritom narodnu podršku. U hrvanju s nesporazumom premijer je, kao i obično, posegnuo za najbližom idiotskom frazom: 'Ne vodi se politika tako da se podlazi anketama.'

Svejedno, histerični proljev prepun moraliziranja i patvorenih emocija, u kojemu se naglašava junaštvo nasuprot kukavičluku, principijelnost nasuprot licemjerju, humanizam nasuprot beščutnosti, odgovorno državništvo nasuprot provincialnom dilettantizmu, i dalje nezadrživo nadire sa svih vladajućih kota i pridruženih medijskih platformi. Zborno naricanje nad jednim storniranim vojnim poligonom u okolnostima kada gotovo sve zemlje svijeta, uključujući Hrvatsku, na različite načine podupiru Ukrajinu i njenu oslobođilačku borbu, djeluje gotovo nestvarno... i tek ga poznavanje niskih političkih motivacija donekle privodi realnosti.

Ono što zbilja iritira vladajući stroj nije odustvo konkretne solidarnosti prema Ukrajini – jer tu solidarnost nitko od političkih

subjekata u Hrvatskoj nije dovodio u pitanje – već neplanirano kaljanje 'međunarodnog kreditibiliteta' države koja ima biti besprijeckorno ideološki adaptirana kompleksu koji nastupa pod kodnim nazivom 'Zapad'. Imperativ tog klimoglavog pridruživanja anulira demokratske trice i zavrzlame. Nije dopustivo da se trivijalnim prenemaganjem nekakva parlamenta usporava zacrtani napredak zemlje ka statusu 'odgovorne članice međunarodne zajednice', a to će reći periferijske vojne karale. Umjesto autonomnog odlučivanja – a kamoli nezamislivih pošasti poput 'nesvrstanosti' ili 'neutralnosti' – tu je na cijeni salutiranje.

Dramu dakle ne uzrokuje izostanak solidarnosti, već izostanak lojalnosti. Suprotno proklamacijama, nije stvarna pomoć Ukrajini u podlozi tekuće hajke, nego je to prizvanje ambijenta militarnog postrojavanja u kojem će se politička scena dijeliti na regularne aktere i proklete izdajnike. Tome služi Plenkovićeva 'velika razdjelnica', a dobro dode i onaj Butkovićev 'permanentni neprijatelj'. Samo razlučivanje rata od mira treba učiniti nemogućim.

Gonički žargon upućuje na riješenost hrvatske vladajuće mašine da rat u Ukrajini u što većoj mjeri približi domaćem ognjištu, da ga kroatizira do razine kada postaje uobičajeno da se odnos prema političkim protivnicima ne razlikuje od odnosa prema neprijateljskim trupama. U premijerovo predodžbi kvalitetne vladavine traje neprestani emergency koji sprječava ometanja i osigurava mu odriješene ruke. Intuitivno slijedeći naputak CARLA SCHMITTA da je 'suveren onaj tko ima moć proglašiti izvanredno stanje', gubitak političke utakmice doživio je kao ličnu i nacionalnu tragediju (odnosno jednu te istu?), jer mu je neuvjedavni Sabor privremeno oduzeo kontrolu i izbacio ga iz vojničkih cokula.

Ono što mu je u jeku pandemije pošlo za rukom – da likvidira parlament kao tijelo političkog odlučivanja – sada se, eto, izjalovilo. Stoga grmi o zavjeri lijevih i desnih patuljaka – neokomunista i kriptonacista – protiv mainstreama koji puca od mudrosti i vrvi najčistijim moralnim vrijednostima. U nekoliko je navrata prijekim tonom spominjao i slavnu '91., što je ohrabrujući medicinski pokazatelj: nekadašnjim anemičarima udara ratnička krv u glavu.

Prilično je zgodno izigravati neustrašivoga vojskovođu znajući da nećeš završiti među žrtvovanim mesom. Dolaziš u priliku da se pod punim borbenim stresom, skupa s medijskom послugom, prepustiš ozloglašavanju sveprisutnih kukavica. Najveći demobilizator među pjesnicima, Predrag Lucić, takvima je odavno poručio: hrabrost je kuraž od ovce. ■

Šaka bijednih, jadnih i ljubomornih ljudi, mrze sve što je hrvatsko – Dejan Lovren (Foto: Kristina Stedul Fabac/PIXSELL)

Bronca Čavoglave

Na svjetskoj pozornici reprezentativci su bili pristojni, puni poštovanja prema protivnicima i predmet divljenja, no po povratku kući neke je obuzeo atavizam pa su zapjevali ‘Bojnu Čavoglave’, povikali ‘Za dom spremni’ i obračunali se sa svima kojima smetaju njihovi filoustaški ispadni

MOŽDA je jedini način da se nogometari, trener i stručni stožer hrvatske nogometne reprezentacije otprave u Jasenovac. U jednodnevnom izletu edukativnog karaktera tamo bi ih historičari mogli upoznati s detaljima ustaškog genocida i holokausta. Ovim su, primjerice, maljevima ustaše razbijali luhanje. Ovim čakijama su rezali vratove. Ovdje su ih uništavali bolestima, ovdje su ih tračnicama dovozili kao stoku spremnu za žigosanje i klanje... Na kraju krvave historijske ture, vodič bi im obavezno pokazao dokumente prema kojim su tisuće Srba, Židova, Roma, komunista i nepočudnih Hrvata poslane u smrt. Prstom bi im usmjerio pozornost na donji desni dio pisane naredbe, gdje стоји nezaobilazni pozdrav Za dom spremni. Možda bi istoga dana nacionalni heroji trebali otici u susjednu zemlju, na područje gdje su bili Hellidrom, Gabela ili Dretelj, koncentracijski logori za Bošnjake što ih je osnovalo vodstvo tadašnje Herceg-Bosne. Tamo bi im неки ljudskopravaš mogao minuciozno opisati kako su čuvari puštali pse na zatočene civile te ih danonoćno mlatili i izgladnjivali.

Ako se ovaj prijedlog čini ekstremnim ili pretjeranim, to je samo zato što je isuviše normalizirano korištenje fašističkih referenci u javnom prostoru, kanaliziranih i kroz pjesme MARKA PERKOVIĆA THOMPSONA. U stvarnosti, radi se o centrističkoj sugestiji. Urlikanje pozdrava Za dom spremni Thompson je u pjesmu ‘Bojna Čavoglave’ uglavio kao posvetu ustaškim zločincima. Vers ‘Herceg-Bosno, srce ponosno’ iz pjesme ‘Lijepa li si’, kojoj tepaju kao neslužbenoj himni reprezentacije, izravna je Thompsonova posveta MATI BOBANU, arhitektu rečene tvorevine i čovjeku kojeg je smrt i zbog onih logora sprječila od doživotnog boravka u zatvoru. Prije dvadesetak godina HRT je tjednima svjesno odbijao emitirati spot za pjesmu ‘Lijepa li si’ zato što je u njoj, u trenutku kad se spominje Herceg-Bosna, prikazan Bobanov grob. Tko zna, možda slavljenici nisu svjesni konteksta pa u neznanju šire koljačke stihove pred najširi mogući auditorij, potičući njihove obožavatelje mlađeg uzrasta da rade isto.

Doduše, ako je išta u javnom prostoru obrazloženo, onda je to pozadina sadržaja njihovih omiljenih numera. Pa ipak, oni i dalje s nemalim prkosom inzistiraju na pjevanju istih pjesama. Zato bi možda trebalo poduzeti neke alternativnije korake. Uostalom, nije se jednom desilo da su profesionalni sportaši ili javne osobe iz drugih oblasti nakon kakvih slaboumnih opaski nauštrb cijelih etničkih zajednica odlazili na sat edukacije po raznim spomen-područjima.

I ove godine, kao i za vrijeme prošlog Svjetskog prvenstva, nogometna je selekcija u nizu navrata slavila pjevajući citirane stihove i uzvike. Službeni dio proslave bio je, doduše, manje skandalozan nego prošli put. Prije četiri godine prisilno civiliziranje nogometara odvijalo se u trenutku kad je organizator isključio mikrofon Marku Perkoviću Thompsonu na bini u Zagrebu, koji se tamo našao na izričito traženje najboljih hrvatskih nogometara. Kompenzacija je uslijedila na naknadnoj proslavi u Varaždinu, gdje ga je ZLATKO DALIĆ grlio na bini, a potom u društvu televizijske ekipe iz Bujice i omiljenog pjevača srkao šampanjac. Ovog puta Thompson nije došao. Međutim, na središnjoj proslavi i na istoj lokaciji vidjeli smo kako se pojedini igrači subverzivnim pučkoškolskim dosjetkama (uspješno) nastoje oduprijeti naumu organizatora da se sporne riječi ne izgovore. DEJAN LOVREN ipak je uspio povesti građane u Herceg-Bosnu, dok je MATEO KOVAČIĆ potom zapjevao nešto drugo od Thompsona. Neki desničarski me-

diji vidjeli su Kovačićev potez kao 'osvetu bezobraznoj voditeljici', koja je navodno nastojala ušutkati Lovrena.

Prije toga, dok je prvenstvo još trajalo, nakon jedne utakmice izbornik Zlatko Dalić objavio je na Instagramu video s večere, opet sa zbornim pjevanjem u slavu 'Hercg-Bosne'. 'Bojna Čavoglave', koja počinje ustaškim usklikom, pjevana je u avionu, na povratak nogometnika u Hrvatsku. Nakon slavlja na Trgu bana Jelačića, Dejan Lovren i MARCELO BROZOVIĆ otišli su u kafić potonjeg u Velikoj Gorici. Na snimci se vidi kako Lovren sudjeluje u urlanju ustaškog uzvika i potom u pjesmi kojom Thompson najavljuje da će 'zapaliti Krajinu do Knina'. 'Šaka bijednih jadnih i ljubomornih ljudi, mrze sve što je hrvatsko. Ustvari, mrze sebe prvo. Njima se zgodilo sinoć kad sam zapjevalo pred cijelom Hrvatskom 'Lijepa li si'. Nije mi jasno kako rade u Hrvatskoj', poručio je Lovren nakon medijskih kritika.

Doista, možda neke među njima treba tretirati kao pojedince nebrušenih intelektualnih kapaciteta te im pružiti adekvatnu pomoć. Ne samo zato što rade na presedanskoj popularizaciji ionako proširene toksične simbolike i potiču mlade kojima su uzori da rade isto, nego i radi njihova dobra. Jer, malčice je neugodno gledati kako nogometni junaci žele slaviti svoje podvige na jedan način, dok ih odbor za doček dadijla kao djecu s određenim smetnjama u kognitivnom razvoju pa improviziranom pedagogijom u posljednji tren guše njihovu istinsku sreću.

Na djelu je toliko puta videni paradoks. Na svjetskoj pozornici reprezentativci su bili pristojni, puni poštovanja prema protivnicima i predmet divljenja svugdje u svijetu, pa i među gejevima, liberalima, socijalistima, umjerenim konzervama u Hrvatskoj. No kada dodu u domaći kontekst, obuzme ih stari atavizam, pa šire drevne šovinističke poeme. S neskrivenim gađanjem odbijaju nositi kapetansku traku duginih boja, kao simbol kritike katarske države koja brutalno gazi ljudska prava, ali u proslavama ležerno uzvikuju simbol ideologije koja je masovno ubijala i homoseksualce.

Kad bi se organizirala opisana edukativna vožnja po stratištima, postoji mogućnost da bi i tada došli do krivih zaključaka. Umjesto posjete logorima u Herceg-Bosni, možda bi skonkuli do ZDRAVKA MAMIĆA, kojemu mnogi od njih duguju karijere. Pita li se pak jednog JAKOVA SEDLARA o Jasenovcu, tamo su neprijatelji države, bez naročite etničke i rasne diskriminacije, igrali nogomet. Takvi zaključci ne čine se nemogućim, pogotovo s obzirom na recentnu suradnju cijele reprezentacije sa Sedlarom. Još dok su se odvijale utakmice u Kataru, Sedlar je u Bujici najavio dokumentarac o hrvatskoj

reprezentaciji na Svjetskom prvenstvu 2018. godine. Rekao je da su u filmu sudjelovali doslovno svi tadašnji protivnici, uključujući Zlatka Dalića. I doista, u kratkim sekvencama koje su emitirane, vidimo MODRIĆA, MANDŽUKIĆA, Dalića... kako Sedlaru daju izjave o reprezentaciji i ljubavi prema Hrvatskoj. Redatelj nije znao dati odgovor na pitanje kad će dokumentarac biti prikazan. No nije nezamislivo da će na premijeru, ako je bude, doći dobar dio njegovih sugovornika. Čovjek s kojim su, uz neosporno odobrenje vrha Hrvatskog nogometnog saveza, pristali na suradnju u projektu o najvećem uspjehu hrvatskog nogometa u povijesti, apologet je ustaškog fašizma, negator holokausta i genocida u Jasenovcu te promotor pozdrava kojim počinje 'Bojna Čavoglave'.

Nemali dio nacionalne nogometne selekcije, ukratko, verbalizira krajnje desne ideje, uz punu svijest ili potpuno neznanje o kontekstu. U najmanju ruku inzistiraju na soundtracku hrvatske ekstremne desnice, dok neki od njih možda njeguju i pripadajuće političke ideje. U privatno vrijeme, dakako, imaju potpuno pravo na poistovjećivanje najsirovijeg nacionalizma s nekakvim patriotizmom. Problem, međutim, nastaje kada takav zloduh opetovano rasprostranjuju u javnosti.

Prije desetak godina tadašnji šef HNS-a VLATKO MARKOVIĆ branio je navijače koji su vikali Za dom spremni tvrdnjom da se radilo o starom hrvatskom pozdravu. Bivši nogometar JOE ŠIMUNIĆ kažnjen je zbog urlikanja 'starog hrvatskog pozdrava' nakon jedne utakmice reprezentacije. Kad su prije četiri godine osvojili drugo mjesto u Rusiji, Šimunić se pohvalio da su u nacionalnu selekciju crni dresovi uvedeni na njegov prijedlog. Upravo je hrvatska nogometna reprezentacija beatificirala Thompsona kao barda njihovih podviga. Na pitanje VELIMIRA BUJANCA bi li i on u svlačionici zapjevalo 'Bojnu Čavoglave' s Dejanom Lovrenom i ŠIMOM VRSALJKOM, Šimunić je tada odgovorio: 'Hvala Bogu! 'Jako mi je draga kada vidim te snimke na kojima se veseli i pjevaju. Ako dragi Bog da bit će tu još slavlja!', rekao je 2018. godine, izražavajući žaljenje što se u 'našim školama ne uči povijest na dovoljno dobar način, ali se zato kroz Markove pjesme može sve naučiti'.

Jedna od brojnih očekivanih posljedica takvog diskursa je neprekidno traženje neprijatelja, na terenu i izvan njega. Po stranu Dalićev obračun s kritičkim sportskim novinarima ili njegovo zazivanje Gospe na ovom Mundijalu. Zanimljivije je na tren pogledati kako se vitlalo hrvatstvom u tim ispadima. Dalić je posvetio jednu pobedu hrvatskim braniteljima. Recentnija domaća povijest jasno ilustrira što znači takav hommage. Od

Vladajuća stranka odbila se prije pet godina razračunati s ustaškim pozdravom, pa sada mora biti spremna na preventivne ad hoc mjere tipa isključivanja mikrofona, sve da izbjegne međunarodnu sramotu

TOMISLAVA KARAMARKA do biskupa, desničarskih novinara ili akademika, koji imaju isti glazbeni ukus i jednak sluzavi odnos prema konceptu 'domovine', u pozadini su bili često neizrečeni viškovi. U paketu s braniteljima tu su uvijek oni od kojih nas branitelji opet trebaju obraniti.

Ponešto jasniji bio je u tom kontekstu stručni komentator JOŠKO JELIČIĆ. Na Hrvatskoj radioteleviziji bivši je nogometar rečeno da se dijelu Dalićevih kritičara 'diže kosa na glavi pri spomenu domoljublja, vjere, ljubavi, Hrvatske.'

Eksplicitniji od njega bili su krajnje desni mediji tokom cijelog prvenstva, koji su takoreći dovršavali misao o neprijateljima reprezentacije, Hrvata i Hrvatske. Kad su Jeličić i Dalić slali ovakve poruke, u 'Hrvatskom tjedniku' je četnicima prokazan tucet novinara i javnih osoba. Na drugoj naslovniči isti je list napisao 'Nogometna država Hrvatska', s podebljanim slovima NDH. Velimir Bujanec je u više emisija huškao na novinare Novosti, 24 sata, Jutarnjeg lista i Indexa. Isti tabloidni neonaci je potom proširio bazen tobožnjih neprijatelja reprezentacije, pa i na novinare koji prate samo nogomet, ali su, eto, napisali ponešto kritično o Dalićevim taktikama. Niz prijetnji i šovinističkih poruka na društvenim mrežama slilo se u smjeru spomenutih medija. Prije nekoliko dana Bujanec je ugostio zastupnika Domovinskog pokreta ANTU PRKAČINA. U uvodu je rekao da su njegovo gostovanje tražili 'neki vatreni'. Nije želio otkriti o kome se radi, samo je natuknuo da su neke od njih 'napali' mediji

toga dana. Bilo je to nekoliko sati našto što se proširila ona snimka Lovrena i Brozovića u njegovom kafiću u kojemu se pjeva Za dom spremni. Prkačin je potom rekao da je u prisustvu jednog aktivnog reprezentativca, kojeg navodno dobro poznaje, jednom prilikom pjevao ustaške pjesme.

Predstavljajući dokumentarac o reprezentaciji i suradnju s nogometom, Sedlar se požalio kako njegove vizualne iznutrice Ministarstvo kulture odbija financirati. Stoga se za subvencioniranje ovoga projekta nije ni prijavio. 'Tragično je da se toliki novac izdvaja za nešto što je protiv hrvatske države. Ne postoji nijedna država na svijetu koja daje više novaca za promidžbu protiv same sebe', poručio je Sedlar, misleći na srpsku zajednicu, a vjerojatno i na list koji citate. Pričajući o spomenutom filmu, doda je da nije normalno da 'bilo koja manjina ima toliko glasova kao kod nas'. 'To je apsolutno bolesno i treba mijenjati', rekao je Sedlar, zaključujući da manjinci ne bi smjeli odlučivati o 'hrvatskim strateškim pitanjima'.

Većina međstrim medija, koji nemaju desničarsku uređivačku politiku, u isto je vrijeme tabloidnim metodama sudjelovala u raspirivanju nacionalizma, svakodnevno prenoseći izjavu golmana kanadske reprezentacije MILANA BORJANA prema kojoj je on rođen u Krajini, Dalmaciji, srpskom mjestu. Igrač velikosrpskog pedigree, koji je k tome 1987. godine rođen u Jugoslaviji, a ne u 'Krajini', Borjan je poslužio kao kvalitetan generator kliksa za dodatnu monetizaciju medijskog sadržaja, navlačenje gnjeva čitateljstva i posljedično širenje šovinizma prema srpskoj zajednici.

Možda najgori, a opet toliko normalizirani aspekt cijele priče, odnosi se na nastup klape Hrvatske ratne mornarice Sveti Juraj. Na središnjem dočeku oni su s reprezentativcima zborno pjevali stih o Herceg-Bosni. Nije još poznato je li pjesma koja je posvećena i Mati Bobanu bila dio programa ili su članovi klape sami odlučili razveseliti osvajače brončane medalje. No da bi državni poslodavci u normalnijem društvu sutradan rasturili cijelu klapu, izvan je svake sumnje.

Iz nekoliko primjera, vidimo da ukusi reprezentativaca nisu eksces, već produkt društva u kojemu povremeno – preko ljeta ili na proslave svojih uspjeha – dolaze iz nogometnih boravišta u kojima plačaju poreze. Oni su najvidljivija posljedica političko-pravosudne svinjarije koja teče. Osim što su herojima znali nazivati vode Herceg-Bosne, vladajuća stranka odbila se prije pet godina razračunati s ustaškim pozdravom, pa sada mora biti spremna na preventivne ad hoc mjere u tipu isključivanja mikrofona, sve da izbjegne međunarodnu sramotu. Veliki doprinos sve му je dao i Visoki prekršajni sud, u kojem je 2020. godine dvije trećine sudaca odlučilo da Thompson ne čini prekršaj kad više Za dom spremni. Oni su tako potvrdili prethodnu presudu tročlanog sudbenog vijeća iz istog suda. Njime je inače predsjedala ANDA ĆORLUKA, majka VEDRANA ĆORLUKE, bivšeg reprezentativca koji je u Kataru bio dio stručnog stožera hrvatskih nogometaša.

Unatoč svemu napisanom, možda ipak ima neke naznake poboljšanja cijele priče. Thompson ovog puta nije bio na proslavi. K tome, zadnjih dana neki su nogometari u Hrvatskoj sa sportskim poštovanjem pričali o preminulom srpskom nogometaru SINIŠI MIHAJLOVIĆU, čiji je kontroverzni dio biografije povezan s ARKANOM, potenciran u medijima. Doček MARKA LIVAJE u Splitu prošao je bez istovjetnih izgreda. A tu je i neosporna biološka činjenica da će većina 'senatora', kako sportski novinari nazivaju starije igrače koji predvode ovaj zločudni trend, uskoro oticiti u reprezentativnu penziju. Možda i zajedno sa Zlatkom Dalićem. ■

Doček reprezentativaca u Zadru (Foto: Dino Stanin/PIXSELL)

SINIŠA MALEŠEVIĆ SFRJ je i dalje tabu

O Jugoslaviji se u hrvatskom društvu ne govori, što je absurdno. Ona pripada povijesti isto kao i Austro-Ugarska ili Rimsko Carstvo. Tabu predstavlja zabranu vezanu za nekakav objekt koji je svet ili opasan. Ako nas Jugoslavija muči i 30 godina nakon raspada, znači li to da je riječ o nečemu što je i dalje sveto ili opasno?

URADU XV. Foruma za transicijsku pravdu u postjugoslavenskim zemljama, koji je pod naslovom 'Pomirenje nema alternativu' nedavno održan u Zagrebu u organizaciji REKOM-a (Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima), učestvovao je i SINIŠA MALEŠEVIĆ. Taj sociolog i profesor na University Collegeu u Dublinu autor je desetaka knjiga među kojima je i 'Zašto se ljudi bore: socijalna dinamika neposrednog nasilja' ('Why Humans Fight: The Social Dynamics of Close-Range Violence'), koju je ove godine objavio Cambridge University Press.

Posljednjih ste se godina bavili sociologijom rata i nasilja. Vaša najnovija knjiga govori o tome iz aspekata pojedinca.

Napisao sam nekoliko knjiga o organiziranom nasilju. One ranije tretiraju problem više na makro nivou, odnosno govore o transformaciji nasilja kroz vrijeme, na primjer 'Sociologija rata i nasilja' koja je prevedena na hrvatski i 'Uspon organizirane brutalnosti' ('The Rise of Organised Brutality'), dok se ova najnovija, 'Zašto se ljudi bore: socijalna dinamika neposrednog nasilja', više bavi mikro nivoom, odnosno iskustvima ljudi u nasilnim situacijama, uglavnom vojnika na fronti, terorista, revolucionara, ali i pripadnika kriminalnih organizacija. Prvi dve knjige uglavnom je teorijski, a drugi je više empirijski, rađen na osnovu istraživanja i intervjuja s bivšim ratnicima IRA-e, kao i Hrvatske vojske, HVO-a i Vojske Republike Srpske. Projekt je dugo trajao, desetak godina, a moji su sugovornici bili samo oni koji su imali direktno iskustvo nasilja – pucali i bili na fronti. Zanimala me dinamika nasilja, što motivira ljude da sudjeluju u njemu i koliko je ono oblikovano društvenim kontekstima. U većini prijašnjih analiza naglasak je bio na individualnim motivima, od ideoškog fanatizma, ekonomskog interesa, političkog pritiska do patološkog ponašanja. U knjizi pokušavam pokazati da je to puno kompleksnije, da se nasilje oblikuje drukčjom socijalnom dinamikom, odnosno da to nije individualna osobina, nego stvar povjesnog, društvenog i kulturnog konteksta. Ljudi ne dolaze na frontu kao *tabula rasa*, već kao

socijalizirani ljudi na koje utječu prošlost, obitelj, okolina i prijatelji. Nasilje je relacijski i kolektivni fenomen: ljudska bića se redovito bore za druge, kako bi impresionirala i zadovoljila druge, sakrila strah i izbjegla sram od drugih, uskladila se s vrijednostima drugih, profitirala od drugih ili pokazala emocionalnu predanost drugim ljudima.

Desni i lijevi nacionalizam

Koliko je među tim faktorima važan 'zov domovine'?

Često se ideologija, a posebno nacionalizam, naglašava kao izuzetno važna. Međutim, ideologija i propaganda važne su u kontekstu mobilizacije za nasilje, ali nisu važne kada ste na fronti. Puno istraživanja pokazuje da je, što ste dalje od fronte, ideologija jača kao motivator. No kada su ljudi na fronti, smatraju da ti nacionalistički diskursi pripadaju civilnoj sferi. Ratnici to rijetko koriste, njima je naglasak na mikro faktoru, osjećaju moralne obaveze i emocionalne povezanosti s drugovima s kojima ratuju, ili prema obitelji, prijateljima, nekom koga znaju. Njima je osjećaj pripadnosti znatno jači prema konkretnim suborcima i najbližoj familiji nego prema apstraktnim konceptima kakva je nacija.

Koliko je u svijetu i regiji porastao nacionalizam otkako ste prije tri godine u Novostima predviđeli opći porast nacionalizma?

U tom kontekstu više sam govorio o svjetskim razinama. Nacionalizam je u porastu već desetljećima, a to je osobito bilo vidljivo s TRUMPOM, Brexitom i sličnim pojavama. Otada smo imali pandemiju i rat u Ukrajini. U oba slučaja vidjeli smo jačanje nacionalizma. U pandemiji smo vidjeli zatvaranje granica preko noći, jačanje utjecaja nacije-države u sferi sigurnosti, ekonomije, medicine i otvorenom davanju prednosti vlastitim građanima. Vidjeli smo i nacionalocentričnu borbu za medicinski materijal i cjepiva, ali i širenje nacionalističkih rituala kao što su pjevanje patriotskih pjesama na balkonima u Španjolskoj i Italiji, ili dnevne

rituale pljeskanja kao podršku medicinskim radnicima u Velikoj Britaniji i Nizozemskoj. Rast nacionalizma vidjeli smo i u kontekstu rata u Ukrajini s brojnim zastavama koje su se svudje pojavile. Nacionalizam je plastična ideologija koja može biti i desno i lijevo. U Trumpovo vrijeme nacionalizam je bio vezan za ekstremnu desnicu, a sada vidimo da nacionalizam može imati sasvim drugi karakter s obzirom na to da se izražava solidarnost sa stanovništvom koje je izloženo okupaciji i svakodnevnom bombardiranju ruske vojske. Pojačan je nacionalizam i u regiji, najviše u BiH, gdje se smanjio prostor za multietničke projekte, lijeve stranke postale su više nacionalističke, a one koje se klone nacionalističkim retorika imaju mali utjecaj.

Da li s rastom nacionalizma na ovim prostorima istovremeno jača i kultura sjećanja?

U zadnjih 30-ak godina dominiraju etnonacionalističke vizije kulture sjećanja koje imaju organizacijski monopol i hegemonijsku poziciju. U Hrvatskoj je Domovinski rat neupitan, a u BiH su najmanje tri različite interpretacije prošlosti, sve obojene jakim

Nacionalizam je u porastu već desetljećima, a to je osobito bilo vidljivo s Trumpom, Brexitom i sličnim pojavama. Otada smo imali pandemiju i rat u Ukrajini. Pojačan je nacionalizam i u regiji, najviše u BiH

nacionalnim bojama. Ipak, postoje i manjinska, liberalna i ljevičarska kultura sjećanja u ideoškom pogledu kod ljudi koji su bili protiv rata i etnonacionalnih projekata. Ta kultura sjećanja nije nikada bila institucionalizirana na državnom nivou, nego je reproducirana na mikro nivou, u svakodnevnom životu ljudi koji ne prihvataju dominantne diskurse sjećanja. O tome se malo piše jer niko iz ovih dominantnih etnonacionalističkih perspektiva takve alternativne kulture sjećanja nisu u interesu. Na REKOM-ovoj konferenciji govorio sam o ljudima koji su bili ideoški protivnici etnonacionalističkih projekata i koji su se sami žrtvovali u okviru 'vlastitih' etničkih kontingenata – od Hrvata u Mostaru koji su bili protiv projekta Herceg-Bosne do Srba u Banjoj Luci koji su se opirali etničkom nasilju SDS-ove politike 1990-ih. Puno je tih ljudi na kraju otišlo iz BiH, ali se o tome ne piše. I u Hrvatskoj je bilo puno takvih primjera običnih ljudi koji su se opirali etnonacionalističkom nasilju. Nažalost, uglavnom naglašavamo i reproduciramo naciocentrične kulture sjećanja u kojima je naglasak na etničkoj interpretaciji stvarnosti. Zato je važno provoditi više istraživanja koja se fokusiraju na različite ideoške interpretacije i na kulturu sjećanja koja nije nužno fokusirana na nacije nego na ideoške razlike. Stvar je u tome da onaj tko ima institucionalni monopol svoje interpretacije nameće u školama ili medijima. Sjećanje nakon 1945. bilo je drugačije od onog nakon 1990-ih, ali je također postojao dominantan naciocentrični okvir sjećanja. Jugoslavija nije bila etnocentrična, ali je bila naciocentrična u jugoslavenskom smislu. Na primjer, u odnosu prema BRIGAMA, odnosno zemljama koje su nas okruživale – Bugarskoj, Rumunjskoj, Italiji, Grčkoj, Albaniji, Mađarskoj i Austriji. Tada smo imali lijevi nacionalizam koji uglavnom nije bio etnički, ali je i dalje tumačio svijet kroz tvrde naciocentrične kategorije.

Koliko o(bes)hrabruju nedavni rezultati istraživanja stavova o ratu 1990-ih kod mladih generacija u Hrvatskoj?

Prilično su depresivni podaci koji pokazuju koliko su mladi indoktrinirani, jer se u istu razinu dovode 'Smrt fašizmu' i 'Za dom spremni', što je posljedica 30 godina kolek-

tivne amnezije koja prevladava u školama i dominantnim medijima. To je i posljedica obrazovnog sustava zbog kojeg mladi ne znaju ništa o onome što se događalo od 1941. do 1945., pa onda i od 1945. do 1990. u Hrvatskoj i Jugoslaviji. SFRJ je i dalje tabu o kojem se ne govoriti u hrvatskom društvu, što je absurdno. Jugoslavija pripada povijesti isto kao i Austro-Ugarska ili Rimsko Carstvo, o čemu se treba normalno govoriti. Dok se ne riješite tabua, ne možete živjeti slobodno. Tabu predstavlja zabranu vezanu za nekakav objekt koji je svet ili opasan. Ako nas Jugoslavija muči i 30 godina nakon raspada, znači li to da je riječ o nečemu što je i dalje sveto ili opasno? Ovo više spada u domenu psihanalize, jer nije jasno zašto se o našoj prošlosti ne može normalno razgovarati.

Usporedne kulture sjećanja

Kakvi bi bili rezultati istraživanja kod sredovječnih ljudi koji su kao djeca ili mladi preživjeli rat?

Ljudi imaju svoje osobno iskustvo o tome što im se događalo, ali ima ih dosta koji reinterpretiraju svoju prošlost kroz ideološke okvire. Ne mora značiti da će ti ljudi iskreno govoriti o onome što im se događalo prije 1990-ih, tokom 1990-ih i danas. Imao sam priliku razgovarati s ljudima koji reinterpretiraju svoju prošlost u kategorijama današnjice. A imam i iskustva kroz intervjuje koje sam radio s bivšim ratnicima da, iako su ratovali na suprotnim stranama, imaju osjećaj empatije prema drugoj strani. Baš zato što su iz iste generacije i što su bili mobilizirani, imaju više razumijevanja prema ljudima s kojima su se borili. Svi oni su odrasli u nekom drugom vremenu i prostoru, dijele ratno iskustvo i tu imaju puno zajedničkog. Danas mladi nemaju takvo iskustvo zajedništva i obično se ne znaju. Ima puno mladih iz Hrvatske i BiH koji nikada nisu bili u Srbiji i obratno; imaju i mladih koji idu u susjedne zemlje, ali to je manjina. Mladi u nekom selu u Srbiji ili Hrvatskoj ne znaju ništa o drugima, pa ni u BiH, gdje su se ljudi znali i zajedno išli u školu. Danas toga vrlo malo ima.

Koliko su nam potrebni Inicijativa za REKOM i skupovi regionalnih nevladinih organizacija koji zagovaraju kulturu sjećanja?

Jako su potrebni jer ima malo organizacija koje se 30 godina bore da sačuvaju civilni diskurs i pokušaju postići dogovor da se nasilje i ratovi ne ponavljaju, ali ih, nažalost, mainstream politika ne prihvata, pa im ni mediji ne daju puno pažnje. Ako se želimo pomocići u pozitivnom smjeru, takve su institucije ključne i moraju biti vidljive, što sada nisu.

Postoje li razlike između ratova 1990-ih na ovim prostorima i ruskog napada na Ukrajinu?

Potonji konflikt ima globalne razmjere. Imate Rusiju, najveću državu na planetu koja je napala teritorijalno drugu najveću državu u Evropi, Ukrajinu. Rat kod nas bio je regionalni, znači ipak manji konflikt; za nas ogroman sa 130.000 žrtava, ali u svjetskim okvirima to su ipak relativno mali ratovi. Ne znamo koliko će u ovom ratu biti žrtava, ali ako on potraje godinama, žrtve mogu biti i milijunske. Tu ima i nekih sličnosti, PUTIN me podsjeća na MILOŠEVIĆA u nekim stvarima, ali Rusija je puno veća država s velikim vojnim potencijalom i nuklearnom moći koja ovdje nije postojala.

Ukrajina ima nekih sličnosti s Hrvatskom, pogotovo u kontekstu utjecaja nekih desničarskih pokreta, kao i gubitka teritorija na početku rata, ali je ipak žrtva. Naravno, tamo je i mnogo veći utjecaj Zapada nego u ratu na našim prostorima.

S obzirom na pomoć u naoružanju, obuci i ljudstvu Ukrajini, da li je to već proxy rat?
Ima dosta elementa, ali to još nije proxy rat. On uključuje da redovno trenirate vojnike na svom teritoriju, što je REAGAN radio za kontraše u Nikaragvi. Imamo elemente redovnog slanja oružja i novca, ali kako rat duže traje, može postati pravi proxy rat.

U Irsku su inicijalno došli Srbi iz istočne Slavonije nakon mirne reintegracije 1997. Danas imamo drugu generaciju mladih iz Slavonije, većinom Hrvata, ali i Srba. Oni su ekonomski migranti, ali nemaju političku vidljivost, uglavnom nisu bliski HDZ-u, nezadovoljni su što u Hrvatskoj nisu mogli naći posao, mladi su i uglavnom liberalni. Nisu kao poljska emigracija koja je mnogo veća i ima vlastite crkve i klubove u Irskoj.

Kako će u Ukrajini izgledati ratno nasljeđe i koliko će tamo biti uslova za pomirenje?

Zavisi kako rat završi. Ovdje je završio pobedom Hrvatske, pa je kultura sjećanja Srba u Hrvatskoj bila manjinska i skoro neprimjetna u odnosu na dominantnu etnocentričnu, hrvatsku kulturu sjećanja. Ako Ukrajina kao Hrvatska uspije vratiti sav teritorij i Krim, vjerojatno će biti monopol jedne kulture sjećanja, ali ako ostane pat-pozicija, imat ćeemo usporedne kulture sjećanja – ukrajinsku i onu populaciju koja živi u Donbasu i drugim okupiranim teritorijima na kojima se neki od njih smatraju Rusima.

Prenose li se i u Irskoj regionalni nacionalizmi naših ekonomskih migranata i iseljenika iz 1990-ih?

U Irsku su inicijalno došli Srbi iz istočne Slavonije nakon mirne reintegracije 1997. To je bila relativno mala grupa i uglavnom su se asimilirali, pa nisu politički vidljivi. Danas imamo drugu generaciju mladih iz Slavonije, većinom Hrvata, ali i Srba. Oni su ekonomski migranti, ali nemaju političku vidljivost, uglavnom nisu bliski HDZ-u, nezadovoljni su što u Hrvatskoj nisu mogli naći posao, mladi su i uglavnom liberalni. Nisu kao poljska emigracija koja je mnogo veća i ima vlastite crkve i klubove u Irskoj.

Kako u Irskoj i Sjevernoj Irskoj ide proces pomirenja između Iraca i Engleza?

Tu ima sličnosti s našim konfliktima na mikro razini jer je riječ o ljudima koji govorile isti jezik, a politički konflikt oslanja se na religijske razlike i simbole. Postoje i jasne razlike, kod nas je bila ogromna tragedija u ratu i stradal je puno ljudi, ali kada je rat završio, nije bilo svakodnevnog

nasilja. U Sjevernoj Irskoj je obrnuto, nije bilo velikih sukoba, ali zato stalno postoji tzv. kapilarno nasilje, od ulice do ulice. Od 1998., kada je potpisana mirovna sporazum iz Belfasta, imate *splinter* grupe koje se formiraju (razne inkarnacije IRA-e). To su male skupine, ali nasilje nije završilo. S lojalističke strane takvih grupa ima još više; one su više uključene u kriminalne akcije. Stvar se djelomično stabilizirala do Brexita, koji je kreirao novu situaciju jer Sjeverna Irsko više nije u EU-u. To je potaknulo razgovore o ujedinjenju Irskoj, pogotovo zato što je Sinn Féin tamo sada najjača stranka, dok je u Irskoj to najjača opozicijska stranka, a ako bi bila na vlasti nakon sljedećih izbora, to bi promijenilo političku dinamiku. I republikanci i unionisti imaju svoju viziju i svoju kulturu sjećanja, svoje murale i svoje rituale. Republikanci sve doživljavaju kao kontinuitet kolonijalizma iz 17. i 18. stoljeća, kada su došli protestanti i zauzeli zemlju na sjeveru Irskog – vlasnici plantaža i aristokrati. Ipak, naglasak je na 1960-ima i 1970-ima, kada je bilo najviše nasilja. Tada je IRA bila vrlo lijevo orijentirana marksistička organizacija, a u međuvremenu se ideološki transformirala i približila srednjoj klasi koja za njih glasa na izborima u Sjevernoj Irskoj, a sve više i u Irskoj, gdje su tradicionalno bili stranka radnika i siromašnih slojeva društva. Na sjeveru su i dalje jake etnonacionalne pođele – republikanci se identificiraju kao Irci i uglavnom žele ujedinjene otoka; unionisti su tu generacijama, kao potomci onih koji su došli uglavnom iz Škotske, ali se identificiraju kao Sjeverni Irci ili govore da su Britanci. Ipak, postoji i dosta ljudi koji se ne uklapaju u ove kategorije – na primjer treća stranka po jačini, Alliance Party, koja je centristička, multietnička stranka za koju glasaju i katolici i protestanti. ■

Нема мира око Максимира

Поновно је покренута кампања за изградњу националног стадиона који би де факто користио Динамо, али је слављеничко расположење и грађевинске планове покварио Мамић

Није посвејасно где завршава прича о стадиону хрватске ногометне репрезентације, а почиње она о Здравку Мамићу, или обрнуто. Не треба их ни раздвајати, мада се протеклих дана пласирају стриктно засебно. Кад се говори о стадиону, на примјер, и с највиших разина јауче о срамоти чињенице да носитељи узастопних медаља са свјетских првенстава немају дома где пристојно заиграти. Бар не у главном граду своје земље. Е па мисли се притом на Динамов стадион, односно стадион за Динамо. То се једноставно подразумијева, пошто репрезентацији такав објект треба свега неколико тједана годишње. Друкчије идеје нису држали воду задугу, ако су и биле повремено истицане.

А тамо где је Динамо, тамо је и Мамић, још увијек, свима лакомисленим сумњичавцима на утку. Као што су неки други актери искористили нови успјех репрезентације да поновно иницирају кампању за градњу стадиона, тако је Динамов газда реагирао на плес милијуна изазван наглом додатном афирмацијом његових пулена у националном саставу. Тамо милијуни плешију ионако, додуше, али ово сад је више налик бечком Опернбаллу.

Као што је добро znano, Здравко је Мамић из свог азила у Босни и Херцеговини подuzeo блиц-акцију уклањања Крешимира Антолића, некој његове лојалне марионете, с мјеста клупског шефа, чак и успјешног. Искористио је фокус јавности на Катар, али није у потпуности успио. Антолић до неизвјеснога даљег остаје у Динаму, а остаје и Мамић, те с њима двије зараћене, иако флуидне групације у борби за превласт. Но душобрижнике који здавају над вазда угроженим националним симболима сад мучи један големи проблем. Нитко не зна како склонити Мамића, одбјеглог и презреног криминалца, подаље од репрезентативног поноса и светиње. Он се пословно истински уградио у њезине највеће тријумфе. Придонио је невјeroјатном успјеху те селекције, а сад би тамо имао бити персона non grata. Правду за Мамића – готово да бисмо дрекнули.

Попут оне грубо запостављене вјештице у Трноружици, појавио се усред свенационалног пијанства и еуфорије да нас мало подсјети на своја права. Погузетничка те инвеститорска, ако ништа

друго, а та су у коначници најјача, жешћа од политичких или државничких. Они сви о стадиону, о презентацијском ефекту, о достојанству. Он пак о сухопарним управљачким овластима, о утјецају на бизнис. А није притом он крив за недостатак примјереног објекта, јер га је то чекало још откако је Фрањи Туђману грађен приватни лифт на западном ободу здања којем се уто почело тепати као максимирском руглу.

На обнове и реконструкције и надоградње Максимира кроз два и пол десетљећа утрошено је новца довољно за два нова. Улагано је ради извлачења провизије, што је ономад била ноторна рачуница, едаби се касније здраво за готово узело да ту више нема помоћи. Закључено је да чудовишно нагрђени објект, с којег очни живац иначе сам већ рефлексно скреће поглед, може бити само рушен до темеља. А нови стадион, такођер се знало, не би градио Мамић, него опет шира заједница.

У таквим релацијама и аспирацијама дочекали смо овај момент раскола испод трибина, док репрезентација трчи почасни круг. Услиједио је шоу мундијалских пропорција, где дио узваника, дојучерирашњих завјереника оданих Здравку Мамићу, наједном у сва звона удара да се над њима проводи брутално насиље у његово име. Наводно су и снимили дио тога, макар понешто урлања и пријетњи оних који и даље газди држе страну. И није да они стварно калкулирају с емпатијом шире јавности, нудећи се за свједоке-покажни-

ке, колико узимају у обзир да је Мамић постао озбиљан терет за укупни систем.

Тамо где се, или одакле се читаву вјечност диригирало насиљем за рачун Мамићев, елем, сад се нуди обиље доказа против њега, само да си га и они и држава скину с врата. Звучи то импресивније од податка да је Хрватска освојила три свјетске медаље откако се кренуло с реновацијом Максимира. Као да нитко не памти да је чисто насиље у Мамићево изведби провођено на тој адреси још давно, и све је снимљено. Ако хоћемо, може оно над новинарима, или над тисућама навијача, а нипошто тек гостујућих. Физичко насиље, дабоме, затим и институционално, с Антолићем и без њега, уз помоћ државе, судства, обилних јавних субвенција Милана Бандића, хдз-а, капетана репрезентације Луке Модрића, власника медија.

Најлуђи раскорак у који је покајничка свита запала јест онај са штетом коју је Мамић, према судској пресуди, нанио Динаму. Исти ови ликови који се сад буне против њега – Крешимир Антолић и Мирко Баришић и слични – практично су донедавно у име клуба који воде негирали тај правосудни налаз и ма какво потраживање спрам правомоћног осуђеника Здравка Мамића. Кроз истрагу су преbroјане стотине милијуна куна мањка у благајни Динама те је утврђено да су некако пронашле пут до Мамићева рачуна, али они су то све уредно порекли.

На том и таквом фундаменту предсједник ХНС-а Маријан Кустић, узданица

Здравко Мамић (Фото: Денис Капетановић/PIXSELL)

хдз-а, гради своју пројекцију будућег националног и Динамова клупског стадиона, ако икако може све уједно, а чито мора. Без обзира на то што и репрезентативни изборник Златко Далић, чак не особито понизно, навија за полицејично организиран стадионски домицил: да Хрватска игра дијем Хрватске, уместо ексклузивно у Загребу.

Давно заробљене у централизирани модел регулирања нације и опће домене националног, међутим, тамо их све, увијек изнова, дочекује исти максимирски фантом. Сад можда и међугорски, а то само додаје нешто духа читавој прикази. Сведендо на оквир формалноправни, остаје енigma како провести мирну транзицију из разбојничког јучер у неокаљаној сутра, ако се Здравко Мамић данданас опире покушајима да га уклоне из живих послова у Динаму. Свима стадион треба пуно више него њему. Он се слабо бави некретнинама, јер добит убије на покретној имовини, све скупљим играчима које држи под солидном уговорном обавезом.

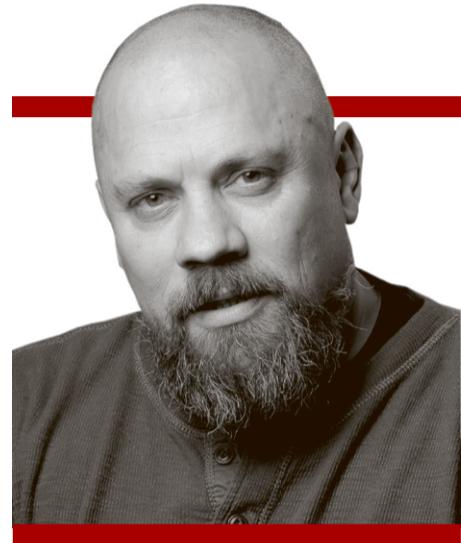
Нешто ће се притом ваљда питати и Град Загреб. Издавање права на грађење и располагање предметним земљиштем јест у рукама градоначелника Томислава Томашевића. Његова власт је давно томе заувјет поставила суштинску и темељиту демократизацију клуба, што неће ићи без уклањања тамошњих кланова. Наспрам и даље мамићевских снага на челу с опшкурним појавама типа Дамира Зорића или Мирослава Рожића, ондје се нуде разни баришићи и антолићи као залог умивеној будућности ногомета у Загребу и Хрватској. Наравно, ако им Мамић у међувремену нестане на реп каквим снимкама и факсимилима. Но свакако је урнебесан факат то што се свјетски резултат репрезентације користи за својеврстан домовински спортившинг већ у томе истом спорту.

Исправно је констатирано да то ипак неће бити могуће сасвим једноставно извести, с обзиром на замршене правне датости око управљања клубом у формалном власништву удруге грађана. Између клупског статута и Закона у уdrugama te Zakona o sportu, te између Спортивске инспекције и Градског уреда за удруге, а уствари државног, заглављени су у овом тренутку ама баш сви. Динамова скупштина под утјеџајем Мамића овисна је о вољи Извршног одбора који контролирају његови противници, док је то тијело реципрочно овисно о скупштини.

Осигурана затворена саморепродукција клupske елите донијела им је протеклих година свима много задовољства, али ће се таква перверзна консталација сад објема странама испоставити за непремостив проблем. Но ни то није потекло оригинално из спорта, него је држава легислативно потицала стање у којем врхушки удруга, примарно бранитељских и црквених, могу своју свевласт одржавати унедоглед.

Ништа се није десило случајно, према томе, и још се дешава досљедно у складу с наведеним узроцима, па и Динамо логично по компромитацијама и пртурјечјима и ретуширањима сличи хдз-у након Туђмана или Иве Санадера или Томислава Карамарка. Нека нас то ни убудуће не изненађује, али нека ни загребачка власт не разочара одустајањем од заједничког курса. Засад је познато једино да Град Загreb неће сносити финансијски трошак градње новога Трнова дворца у Максимиру. Ипак, то није једина ставка на којој градска политика може претрпјети нову штету у овом предмету, па би нам добро било до даљег остати будним и концентрираним на наставак игре. ■

Drama na Jelačića placu

PIŠE Boris Dežulović

Dok je ostatak svijeta s nitroglycerinom pod jezikom gledao prijenos drame u Dohi, tri milijuna i devetsto tisuća Hrvata na sve je tri nacionalne televizije gledalo – doček hrvatske nogometne reprezentacije. Svi osim dvadeset petorice njih, koji su bili u avionu na letu Doha – Zagreb

BILO je i dosad veličanstvenih mundijalskih finala, ali u svih stotinjak godina svijet nije video ništa slično onome što je video ove nedjelje, u finalu Svjetskog prvenstva u Kataru između Argentine i Francuske.

A bogami je video.

Odbijemo li sitnu djecu, bolesne starce, nervozne žene i intelektualce, epski dvoboja LIONELA MESSIJA i KYLIANA MBAPPEA – bitku koja je imala baš sve elemente baš svakog pojedinačnog žanra, od trilera, horora, westerna, true crimea i science fictiona do antičke tragedije, dramske introspekcije, ratnog spektakla i romantične komedije – u izravnom prijenosu na televiziji i digitalnom video-streamu video je praktički cijeli svijet: prema prvim procjenama, čak dvije milijarde ljudi.

Ili, preciznije, milijardu devetsto devedeset šest milijuna devedeset devet tisuća devetsto sedamdeset i pet njih.

Dok je, naime, ostatak svijeta s nitroglycerinom pod jezikom gledao prijenos drame u Dohi, tri milijuna i devetsto tisuća Hrvata na sve je tri nacionalne televizije gledalo – doček hrvatske nogometne reprezentacije. Svi osim dvadeset petorice njih, koji su bili u avionu na letu Doha – Zagreb.

Ne kažem, plastičnih i reljefnih primjera potpune odvojenosti Hrvata od svoga svijeta i svoga vremena bilo je u ovih trideset godina za cijeli plastični reljef Hrvatske u mjerilu jedan naprama jedan, ali plastičniji i reljefniji od posljednje adventske nedjelje 2022. dosad nije zabilježen.

Da će ovo finale biti povjesno, znalo se još otkako su Argentinici i Francuzi u polufinalu zakazali obračun u nedjelju. Baš kao što se znalo da će to biti dvoboja kakav nismo imali nikad u povijesti mundijalskih finala, privatna utakmica dva genija nogometne igre: hoće li stari Lionel Messi, bez ikakve sumnje igrač s najvećim teretom pritiska u cjelokupnoj povijesti nogometa i dizanja utega, konačno podignuti zlatnu Boginju i skinuti prokletstvo DIEGA MARADONE, ili će mladi pijetao Kylian Mbappe preuzeti tron i već sa dvadeset četiri imati dva naslova.

Nije, ukratko, bilo baš nikoga na svijetu koji već do te historijske nedjelje ujutro nije zauzeo stranu i mjesto na kauču. Osim, eto, tri milijuna devetsto tisuća dvadeset i pet Hrvata. Točno u jedanaest ujutro, dok je svijet kupovao pivo i pripremao roštaj pred poslijepodnevnu Majku svih finala, tri milijuna i devetsto tisuća Hrvata izašlo je s nedjeljne mise i pomolilo se za sretan povratak dvadeset petorice iz Katara, koji su tog trenutka ulazili u avion.

Je li se stvar mogla izbjegći, je li Hrvatski nogometni savez ostao bez para na kartici pa su hotel Hilton reprezentativci morali napustiti do podne, je li let u 11.30 sve do Božića bio jedini na međunarodnom aerodromu Hamad, ili je Mundijal – neka pati koga smeta – zapravo završio dan ranije, a ostatku svijeta nitko nije javio, ne zna se: zna se tek da su povjesno finale brončani

Vatreni dočekali jedanaest hiljada metara iznad zemlje.

U tri sata poslijepodne, kad je nestrpljivo čekajući prijenos iz Dohe pola svijeta već zaposjelo kauč pred televizorom, a druga polovica popunila gradske trgove s goleminim ekranima, pola Hrvata žurilo je dočekati hrvatske reprezentativce, druga polovica na kauču je čekala prijenos dočeka, a igrači su bili negdje iznad Turske.

U četiri poslijepodne, kad je pred cijelom planetom zbijenom na kauče i devedeset hiljada poludjelih Argentinaca i Francuza na tribinama stadiona Lusail poljski sudac SZYMON MARCINIAK označio početak utakmice stoljeća, pred Hrvatima zbijenima na kauču i Trgu bana Jelačića voditelji LUKA BULIĆ i IVA ŠULENTIĆ označili su početak programa, a na Prvom programu HTV-a i obje ostale nacionalne televizije započeo je prijenos dočeka. Kurtoazni prijenos finala na Drugom programu nisu tako gledali čak ni HTV-ovi stručni komentatori: dok je kolegama sa svjetskih televizija počinjao epski dvoboja Messija i Mbappea, komentatori Hrvatske televizije s Drugog su se programa preselili na Prvi i mrtvi ozbiljni komentirali doček u Zagrebu.

U 16.32, dok je svijet grizao nokte čekajući Messijev penal za njegov šesti gol na Mundijalu i 1-0 za Argentinu, Hrvati su gledali nastup Dalmatina na Jelačića placu. Kad je trinaest minuta kasnije ANGEL DI MARIA zabio za 2-0, Hrvati su obeznanjeni od sreće gledali nastup tamburaša iz Slavonija Banda. U 16.45, dok su komentatori svjetskih televizija pod apaurinima pričali o senzacionalnoj dominaciji Argentine, u HTV-ovom prijenosu na Drugom programu iše su reklame. U pet poslijepodne, dok je svijet čekao da sudac Marcinia označi početak drugog poluvremena, Hrvati su pred televizorima grizli nokte čekajući da zagrebačka kontrola leta označi ulazak aviona s reprezentativcima u hrvatski zračni prostor, a na Trgu bana Jelačića voditelji Luka i Iva daju znak za Opću opasnost.

Muslim, grupu Opća opasnost. Dobro, ista stvar.

Ostatku svijeta opću opasnost označio je strogi sudac Szymon Marcinia u 17.25, svirajući penal za Francusku. Znak su dobili i reprezentativci Hrvatske: u trenutku kad je Mbappe zabio svoj šesti gol na Mundijalu za 1-2 i početak najveće drame u povijesti mundijalskih finala, stroga stjuarda hrvatskim je reprezentativcima pokazala znak za vezivanje sigurnosnih pojasa. I kad je par minuta kasnije pred poludjelom tribinama Lusaila i obeznanjenim masama na kaučima i trgovima svijeta Kylian Mbappe fantastičnim volejom zabio svoj sedmi i rasparao mrežu EMILIANA MARTINEZA za 2-2, Hrvati su u izravnom prijenosu gledali izlazak LUKE MODRIĆA i društva iz aviona i doček u Zračnoj luci Franjo Tuđman. Neka pati koga smeta.

Dok je svijet tako u patnji i najtežim mukama u šest sati navečer gledao početak mahnitih produžetaka najmahnitijeg finala svih vremena, Hrvati su u prijeno-

su gledali ispraćaj prvaka svijeta sa zagrebačkog aerodroma. Točno u 18.20., kad je početkom drugog produžetka Messi zabio svoj sedmi gol na Mundijalu za 3-2, Hrvati su gledali video koji je iz autobusa objavio DEJAN LOVREN, pjevajući THOMPSONOVU 'Lijepa li si'. Dok je par minuta prije kraja infarktnih produžetaka svijet na psihiatriji gledao i treći penal te divlje večeri, a čudovišni Mbappe uzimao zalet za svoj osmi mundijalski gol, hat-trick i 3-3, Hrvati su u izravnom prijenosu iz Novog Zagreba bez daha pratili uzbudljivo probijanje autobusa s hrvatskim reprezentativcima Avenijom Većeslava Holjevca. Točno u pet do sedam navečer, Messijevom i Mbappeovom mirnom egzekucijom preživjelim na kaučima i trgovima svijeta počelo je napeto raspucavanje jedanaesteraca. Hrvatima na kaučima i Trgu bana Jelačića za to je vrijeme uz 'Igraj, moja Hrvatska' počeo nastup Zaprešić Boysa.

IKAD je na kraju epske trosatne drame GONZALO MONTIEL, koji je u produžecima zamijenio NAHUEL MOLINU, u sedam navečer zabio za naslov Argentine, a iscrpljeni svijet gledao povijesno slavlje Lionel Messija, njegovih suigrača i šezdeset hiljada rastrojenih Argentinaca na tribinama, eksperci u studiju HTV-a komentirali su kako je u Savskoj ulici hrvatska reprezentacija klasični zatvoreni autobus zamijenila autobusom s otvorenim krovom.

Konačno, dok je u pola osam navečer svijet gledao kako se na binu na centru Lusaila Lionel Messi penje kao na prijestolje, pa uz spektakularni vatromet iznad Dohe pođiše Boginju koju je čekao punih šesnaest godina, Hrvati su gledali kako se brončani Vatreni uz vatromet penju na binu na Trgu bana Jelačića.

Pola svijeta divljalo je zbog Messija, pola plakalo zbog Mbappea, ali Hrvate se to nije ticalo. Neka slavi koga smeta, Hrvatska je prvak svijeta.

Plastičnih i reljefnih primjera izdvojeno sti Hrvata od svog svijeta i svog vremena bilo je, rekoh, za cijeli plastični reljef Hrvatske u mjerilu jedan naprama jedan, ali nije zabilježen plastičniji i reljefniji od onoga u historijsku posljednju nedjelju Došašća 2022., kad je milijardu devetsto devedeset šest milijuna devedeset devet tisuća devet sto sedamdeset i pet ljudi diljem svijeta bez daha pratilo historijsku epsku dramu na stadionu Lusail, a tri milijuna i devetsto tisuća Hrvata bez daha pratilo izravni prijenos došašća dvadeset petorice putnika na liniji Doha – Zagreb.

Ostatak povijesti napačeni će svijet pričati o finalu kakvoga nije bilo nikad prije i poslije, pričat će djedovi unucima o onoj čuvenoj nedjelji 2022. kad je u Kataru Mbappe stao pred Messijom, a Hrvati će unucima pričati kako je Luka Modrić na bini slikao selfie s onemoćalim JUROM STUBLIĆEM i pjevao 'Sjećam se prvog poljupca'.

Hrvatska je veličanstveno propustila povijest, ali nema veze.
Ni prvi ni posljednji put. ■

INTRIGATOR

Zatvoren iz napasti

Prekršajni sud u Sinju oslobodio je predsjednika VSNM-a Vrlike od optužbe da je vrijedao policace

SAMO u 2021. godini policijski službenici iz PP Sinj obavili su 129 izvida na području Otišića kod Vrlike slijedom prijava zbog nekontroliranog držanja stoke. U jednom rutinskom policijskom uviđaju, nakon što su ŽELJKO I JOVICA RAĐEN iz Otišića još jednom pozvali policiju zbog 150 tuđih krava koje su tumarale i uništavale njihov posjed, Željko je potpuno neosnovano bio lišen slobode. Štoviše, predsjednik VSNM-a Vrlike bio je zatvoren 15 sati u policijskoj postaji u Sinju zbog lažne konstatacije da je vrijedao i omalovažavao službeno lice. Uz svakodnevne probleme koje im deset godina zadaje razularena stoka u vlasništvu HDZ-ovca ZDRAVKA SAMARDŽIĆA iz Maovica, mještani Otišića suočavaju se i s policijskom brutalnošću. Željku Rađenu je trebalo više od godinu dana da dokaže svoju nevinost. Uhićen je u junu 2021., no tek u novembru ove godine Prekršajni sud u Sinju oslobodio ga je svih optužbi iz članka 17. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.

— Policia je tad, kao i svaki put, došla na naš poziv. Osim mene, tu su još bili moj brat i jedan mladi susjed, također povratnik. U jednom trenu je Samardžić došao do svojih krava i fizički nasruuo na našeg susjeda. Tad sam pitao policijaca zašto ne reagira kad smo ga zvali, da bi on rekao: 'A Gospe ti, nećeš me ti valjda učiti poslu?' Rekao mi je, budem li se još jednom usudio tako govoriti, da će me on uhiti. Tako je i bilo. Odveli su me u Policijsku postaju Sinj, 15 sati sam proveo u tamnici i napisana je prijava protiv mene da sam omalovažavao policijaca. Mi smo sve što se događalo na licu mjesta zabilježili na video snimku. Da nije bilo tog materijala i

svjedoka koji su bili sa mnom, ne bih imao priliku da se obranim zbog lažne optužbe – objašnjava Rađen.

Naglašava da se putem ovakvih besmislenih prijava cijeli problem stoke bez nadzora zapravo ostavlja po strani i relativizira. Govori da su puno pomogli pravni tim Srpskog narodnog vijeća i splitski odvjetnik TONI VUKIČEVIĆ, no da su on i brat jedni od rijetkih oštećenika koji imaju mogućnost stavljanja prijava putem elektronske pošte i da im finansijske mogućnosti dopuštaju sudovanje.

Mještani Otišića svako malo su izloženi pravnim zavrzelama i manipulacijama. Braća Raden uredno obavještavaju policiju o svakoj kravi koja se nade na tuđoj imovini ili na državnoj cesti. No nekoliko puta su upravo oni bili prijavljeni za otuđivanje te iste stoke koju su prijavili. Pretrpjeli su i nelegalni pretres kuće bez sudskog naloga. — Nama je olakšavajuća okolnost to što smo pisanim putem sve prijavljivali. Poslali smo na stotine mejlova PP-u Sinj i unutarnjoj kontroli. Poslikamo incidente i dojavimo svima: policiji, komunalcima i Državnom inspektoratu. Naše stanovništvo je preplaćeno. Imamo problem otici po kruh, izaći na cestu. Nije svejedno prolaziti sam kroz selo. Ne znamo što ćemo od agresivnih članova obitelji Samardžić s jedne strane i pojedinih pasivnih policijskih službenika s druge. U našem selu je, što bi se reklo, mrak najgušći, a teror najžešći – govori Željko Rađen.

Osim SNV-a, potpredsjednice Vlade ANJE ŠIMPRAGE i Ureda pučke pravobraniteljice, nitko ne želi stati na kraj nezakonitom držanju stoke HDZ-ovca u Otišiću. Problem u ovom kraju je gotovo identičan onome na Udbini, gdje su veleposjednici iz Perušića godinama terorizirali stanovništvo. Državne institucije pokazale su moć tek u januaru 2022., kada je vlasnik OPG-a DARKO AMIĆ

zaprijetio smrću načelniku Udbine JOSIPU SEUČEKU (HDZ).

— Kad sve to skupa sagledam, imam osjećaj da su pedesete godine, da je ovo doba apartheida u Južnoafričkoj Republici, a mi smo domoroci. Takav je odnos prema srpskoj nacionalnoj manjini ovdje – zaključuje Željko Rađen.

■ Anja Kožul

Mladi i ratne traume

Pare za Bleiburg

MEDU 97 organizacija koje su do bile 5,7 milijuna kuna, odnosno 756.000 eura za programe i projekte za hrvatsko iseljeništvo u prekomorskim i europskim državama, nalazi se i Počasni bleiburški vod. Ova je udruža, pod vodstvom BOŽE VUKUŠIĆA, svojedobnog osuđenika za ubojstvo, za sanaciju oštećenja na spomen-području na Bleiburškom polju dobila 200.000 kuna. Odluku o dodjeli novca donio je državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske ZVONKO MILAS, na temelju javnog poziva.

Radi se o gotovo najvišem iznosu koji je Središnji ured dodijelio za ovu svrhu. Najveća svota iznosi 250.000 kuna, pravo na nju ostvarilo je Udruženje hrvatsko-američkih stručnjaka iz SAD-a, a najmanja dodijeljena cifra je 8.000 kuna, a dobila ju je Hrvatska zajednica u Italiji za projekt 'Noć hrvatskog filma i novih medija' u Miljanu.

Kako nije precizirano na kakva oštećenja spomen-područja se misli, nije jasno što će ova neoustaška organizacija sanirati na Bleiburgu. Sigurno je da bi najradije vratili hrvatski grb s prvim bijelim poljem, koji je prije pola godine nakon dužeg natezanja s tom udružom, koja je organizirala komemoracije na Bleiburškom polju, sa spomenika skinula kotarska austrijska vlast u Koruškoj, jasno poručivši što misli o tome što se svakog svibnja ondje događalo.

Odbor za unutarnje poslove austrijskog parlamenta zatražio je sredinom ožujka od ministra unutarnjih poslova službenu zabranu održavanja komemoracije na Bleiburgu, uz dozvolu za održavanje misa. Komemoracija je zbog toga preseljena na Udbinu i zagrebački Mirogoj.

Godinu ranije austrijska vlada je donijela odluku o zabrani dodatnih obilježja povezanih s ustaškim režimom, poput zastave i grba Hrvatskih obrambenih snaga (HOS). 'U Austriji su već zabranjena dva simbola ustaškog režima. No pokazalo se da se na skupu u Bleiburgu/Pliberku ne pokazuju samo simboli koji se povezuju s ustašama nego i simboli novih fašističkih organizacija poput nasljednice ustaške organizacije 'Hrvatskih obrambenih snaga (HOS)'. Zato je popis zabranjenih simbola proširen i za ove simbole', bila je saopćila stranka Zeleni.

■ G. Borković

Što je pokazalo istraživanje 'Ratne deve desete iz perspektive mladih u Hrvatskoj' koje ste proveli u ime Inicijative mladih za ljudska prava?

Prvi zaključak je da mladi načelno podržavaju proces suočavanja s prošlošću u smislu izražavanja potrebe za kažnjavanjem svih ratnih zločina neovisno o nacionalnoj pri-padnosti žrtava i počinitelja što je ohrabrujuće iz perspektive izgradnje trajnog mira. Drugi zaključak je da su stavovi mladih o ratnim devedesetima značajnim dijelom odraz službenog narativa kojim su prešućene žrtve koji nisu hrvatske nacionalne pripadnosti kao i ratni zločini počinjeni od hrvatskih vojnih snaga. Mladima nedostaje znanja i informacija o dogadjajima i osobama čija djelovanja se ne uklapaju u nacionalističku matricu kojom je glorificiran rat. Tako većina ispitanika nije sigurna u činjenicu da je Republika Hrvatska bila umiješana u rat u Bosni i Hercegovini, mnogi nisu čuli za ratne zločine nad nehrvatima, a većina nije čula za JOSIPA REIHL-KIRU NI MILANA LEVARU.

Čak 85 posto mladih podržava kažnjavanje ratnih zločina, ali 55 posto njih bi zakonom zabranilo čirilicu u Vukovaru?

Iz perspektive procesa suočavanja s prošlošću kažnjavanje ratnih zločina neovisno o nacionalnom predznaku počinitelja je nužno pa je i podrška javnosti takvim nastojanjima poželjna. Taj podatak govori o podršci da se sudske procesuiraju osumnjičenici svih zaraćenih stana. To je svakako jedna od pretpostavki za izgradnju trajnog mira, ali i demokratskog društva. Oboje podrazumijeva i kontinuirani rad na uvažavanju kulturnog identiteta Drugih koji žive u postkonfliktnom području, ali i izvan njega. Stoga, antagonizam koji izražava većina ispitanika prema upotretbi čirilice zapravo govori o zapuštenosti društvenih procesa nužnih za razvoj demokracije.

Stavovi mladih najviše se razlikuju s obzirom na braniteljski status članova obitelji i na to jesu li žrtve rata?

Posljedice ratnih dogadanja i trauma generacijski se prenose na različite načine i u različitom intenzitetu. U tom smislu, obiteljska iskustva tijekom rata u određenoj mjeri utječu na formiranje identiteta mlade osobe. Upravo iz tog razloga, a opet u cilju izgradnje uključivog demokratskog društva i trajnog mira za buduće generacije koje dolaze, izrazito je važno da u javnom prostoru budu zastupljene perspektive svih žrtava rata.

■ Mirna Jasić Gašić

Spor je nastao zbog terora lutajuće stoke

Schengen do Illice

Pet pripadnika krimpolicije u civilu upalo je u prostorije Zelene akcije i raspitivalo se o migrantima

PET policajaca u civilu upalo je u nedjelju navečer u prostorije Zelene akcije u centru Zagreba, raspitivali su se o migrantima, zastrašivali jednog od zaposlenika udruge i uzeli njegove podatke.

— Uzeli su mu podatke i dali upute svom kolegi da ih ne upiše u bazu, već 'sa strane'. Na zamolbu da izđu, to nisu htjeli napraviti — kazao je o upadu policajaca LUKA TOMAC, predsjednik Zelene akcije.

Na konferenciji za medije koju su organizirali Zelene akcije, Centar za mirovne studije i Gong poručeno je da se radi o grubom prekoračenju ovlasti policije, zbog čega će udruge od nadležnih institucija tražiti istragu. Tomac je objasnio kako u Zelenoj akciji isprva nisu znali tko su muškarci koji su upali u prostorije udruge pa su pozvali — policiju da ispita situaciju!

— Policia je na naš poziv brzo stigla, vani razgovarala s tom grupom, ali do nas nije došla. U povratnom pozivu policiji saznali smo da je grupa zapravo bila kriminalistička policia, no cilj njihova postupanja u našem prostoru nisu htjeli otkriti — rekao je Tomac.

Iako ne želi nagađati o razlozima ovog upada, MARIJA MILETA iz Zelene akcije uputila je na kontekst u kojem se on desio. — Nasilno postupanje policije s granica se širi prema drugim sferama društva, tome svjedočimo već neko vrijeme. Imamo Schengen do Illice. Posljednjih mjeseci policia na ra-

Osoblje CMS-a upozorava na porast policijske represije

znim lokacijama u Zagrebu intervenira po pitanju izbjeglica i migranata. Moguće je da je ovo jedna od tih lokacija, iako to trenutno ne možemo sa sigurnošću tvrditi. U svakom slučaju, ovo smatramo zastrašivanjem udruge koje, među ostalim, djeluju solidarno prema marginaliziranim društvenim skupinama — komentirala nam je Mileta.

Podsjetimo, u Zagrebu je od proljeća, kada je počelo izdavanje tzv. sedmodnevnih rješenja o povratku, sve više izbjeglica i migranata, a mnogi od njih skvotiraju po napuštenim zgradama. Tek je u novembru gradska vlast odlučila nešto učiniti po tom pitanju, ali sramotno nedovoljno — postavljena je 'humanitarna' šatorska stanica pokraj ruševnog Paromlina. Zbog toga su ljudi i dalje prisiljeni na snalaženje kako god znaju i umiju, što je naročito teško u hladnim zimskim mjesecima.

Zelena akcija djeluje već 32 godine, a među ostalim pod svojim okriljem ima i Biciklopopravljaonu, prvi volonterski biciklistički servis u Hrvatskoj. U 12 godina rada preko 800 bicikala donirano je tražiteljima azila, stanovništvu pogodenom poplavama 2016., osiromašenom povratničkom stanovništvu Banije itd. Prostore udruge u Franckopanskoj mnogi građani prepoznaju kao mjesto otvorenosti i solidarnosti.

Govoreći o posve očitom trendu kriminalizacije solidarnosti, SARA KEKUŠ iz Centra za mirovne studije podsjetila je da posljednjih šest godina svjedočimo sustavnom prekoračenju ovlasti policijskih službenika u

postupanju prema izbjeglicama i onima koji im pomažu.

— Ako se ovakav huliganski upad događa u samom centru Zagreba, što se onda dogada daleko od očiju javnosti? Osim na granica, iz medijskih napisa vidimo kako se policia odnosi prema navijačima i pojedinim građanima. Što je tek s onima koji nemaju mogućnost javno o tome progovoriti, zatražiti podršku i zaštitu? Gdje je kraj takvom postupanju, tko građanima garantira da nisu sljedeći koji će se naći na meti ovakvog policijskog postupanja? — kazala je Kekuš.

Kraj se ne sluti, a s obzirom na to da MUP već dugo najavljuje da se po ulasku u Schengen situacija mora strože kontrolirati, jedina garancija koju imamo je da od tzv. sigurnosnih snaga ništa dobro nije za očekivati.

■ Ivana Perić

FRAGMENTI GRADA *Klikbejt*

SAMO su im naslovi bitni, nema veze što jest ili nije ispod njih... I naravno, trebaju biti sugestivni, to je ključno... Ne reći skoro ništa, obmanjivati ako treba, ali navoditi na klik... Moraju naravno biti 'keči i seks...' Govorila mi je tako poznanica koja se nedavno, nakon što je magistrirala na studiju društveno-humanističkog usmjerjenja, zaposlila na portalu jednog dnevнog lista. Ekipa iz redakcije navodno je u redu, ali je ritam produkcije naprosto sulud. Iako još uvijek početnica, sama proizvede 12–14 'tekstova' dnevno, a oni iskusniji 'pišu' ih na desetke, štancaju nemilice. Pitanje je dana do kada će za takvu praksu uopće trebati živa radna snaga, kada će i u tom poslu ljudi biti zamjenjeni algoritmima umjetne inteligencije.

Nije, naravno, svime time poznanica rekla ništa novo. Znamo već dugo kako funkcioniра klikbejt ekonomija i bombastični, senzacionalistički naslovi kao jedan od njegovih glavnih alata. Teško da je i moglo ispasti drugačije u povijesnom periodu i socioekonomskom kontekstu tzv. postindustrijskog kapitalizma u kojem digitalno-tehnološka proizvodnja računa s informacijom — ili s njenom polu/pseudo verzijom — kao sa sirovinom visokog ranga tržišno-finansijske vrijednosti. Ta je sirovina u središtu suvremene medijsko-korporativne industrije koja nas brojanjem kliksa uspješno prodaje svojim najboljim partnerima u poslu, marketinško-oglašivačkom sektoru.

Istovremeno se paralelno s time sistemično gradila narcistička postmoderna kultura radikalnog individualizma, pa su se na takvim spojevima izrodila i čudovišta klikbejt modela. Ali ono što je uslijedilo u spomenutom iskazu na prvu me iznenadilo i malo zbumilo. Rekla je da u redakcijama postoji interna rezancija među zaposlenicima koja se bazira na kolektivnoj procjeni tko je taj dan izmislio najgluplji naslov, a kojim je istovremeno proizvedeno najviše kliksa na 'tekst'. Post festum razmišljajući shvatio sam da je takav cinizam jedino moguć, zdravorazumski odgovor ljudi koji su se našli u radno-životnoj situaciji da se od njih traži da neslućenom brzinom i kolicinom proizvode gluposti koje je teško unaprijed anticipirati.

No taj je primjer istovremeno i simptom potpunog društvenog poraza. Jer ako nitko normalan ne vjeruje u budalaštine koje nam se obilato serviraju pod krinkom informacija, priča i vijesti — kako oni koji ih konzumiraju, tako očito ni oni koji ih proizvode, plasiraju nam se na pladnju džungle portalā samo da bismo na njih klinuli (što nerijetko i činimo) — ali bez obzira na to, kako jedni, tako i drugi, nemamo bolji odgovor na takve izazove nego zauzeti ironičnu i ciničnu pozu, e onda smo definitivno poraženi do dosad neslućenih razina. Postmoderna, sparena s lošom primjenom sofisticiranih tehnologija, za kapitalističku je ekonomiju očito maksimalno učinkovito odradila posao.

■ Hajrudin Hromadžić

Fešta za bankare

ZAVRŠENA je još jedna runda u sudovanju korisnika kredita u švicarskim francima s bankama. Premda ni iskusnim odvjetnicima vičnim ovakvim slučajevima nije lako isčitati što je Vrhovni sud zapravo odlučio, iz reakcija dviju strana jasno je da zadovoljnije mogu biti financijske institucije. Od tri stvari o kojima su suci Gradsanskog odjela u utorak trebali suditi, nakon cijelodnevne rasprave odlučeno je tek da korisnici koji su konvertirali kredite u eure imaju pravo na isplatu zateznih kamata što je, smatraju valjda suci, trebao biti određeni kompromis između 'maksimalističkih zahtjeva potrošača' i negiranja bilo kakve odgovornosti, što je stav banaka. Jedino je za tu odluku glasala većina sudaca (13 od 20 prisutnih). Prema njoj, potrošač ima pravo 'na isplatu pripadajućih zateznih kamata na više plaćene iznose koje je potrošaču banka uračunala prilikom izračuna konverzije kredita'. Podsjetimo da ukupan trošak konverzije iznosi 7,6 milijardi kuna, od čega se na više plaćene rate i manjkove odnosi tek 1,1 milijarda kuna.

Predstavnik Udruge Franak GORAN ALEKSIĆ kazao je da je odluka pravno neutemeljena i da je riječ o pokušaju kompromisa prema bankama. 'Nije moguće plaćati zatezne kamate na nešto čega nema. Ako nema glavnice duga, onda nema ni zatezne kamate', rekao je Aleksić, najavljujući da će odluka pasti na Ustavnom sudu, a ako ne tamo, onda sigurno na Europskom sudu za ljudska prava. Ocjenio je da se radi o pokušaju kompromisa 'i to debelo u korist banaka'. 'Ako ovako ostane, banke će proći skoro potpuno lišo. To nije sudska odluka, to je politička, zločinačka odluka koja ide u korist lopovima kojima će ostaviti novac koji su opljačkali hrvatskim građanima', kazao je Aleksić i upozorio da će potrošači koji su sudski dobili odštete sada morati vratiti razliku bankama. Čekaju se novi potezi, pa Ustavni sud, pa Europski sud za ljudska prava, pa tako ukrug sve dok ne pomru svi koji su uzeli kredit u toksičnim švicarskim francima.

■ G. Borković

Neka smo mi živi, i Srbi i Hrvati

‘Eto dvanaesta godina je minula otkako smo se vratili i niti mi nije za to vrijeme ružnu riječ rekao’, kaže nam Andja Zelenović iz jednog od zaselaka Civiljana, o kojima se pisalo u vezi nacionalnog i vjerskog izjašnjavanja stanovništva. ‘Vjeruj mi ako hoćeš, ali niti je lani kakav popisivač bio kod mene, niti sam se ja izjasnila po tom pitanju’, dodaje

ZATEKNETE li se u ovo predblagdansko vrijeme na sjecištu putova vrličkoga kraja koji vode ka većim dalmatinskim gradovima, vizualni je dojam sljedeći: Vrlika obasjana božićnim lampicama, kameni varošica titra čekajući nekoga da je izvede u pustu noć, dok susjedne Civiljane, skrivene u skromnim kućama u desecima zaselaka, snivaju u rukavcima Cetine. Iz vlažne zemlje koja izranja oko seoskih putova mjestimice se puši kravlja balega. Krave i janjci

na ispaši, niski oblaci s Dinare, prizor je koji ćete najprije vidjeti, dok neko tele za to vrijeme majci ne da mira. Čovjek ovdje pristiže naknadno, eno ga, gaca u čizmama, šutljiv, nepovjerljiv prema svijetu, utiskuje stope u tu mekanu zemljjanu glinu dok oko njega trčkara jedan energičan *border collie*, koji kao da nije s ovog (psećeg) svijeta, pa mu se i oči smiju divlje u dvije boje: jedno je čudesno bijelo, a drugo obično, smeđe – kakav je to samo pogled! ‘Takav se oštenio’, sramežljivo će vlasnik stada i psa, mladić kojemu ne-

dostaje još neko vrijeme do punoljetnosti. Zatim mu glava utone u kabanicu, pogleda nas sa smiješkom vragolana i šutke nastavi dalje gacati.

Doista, već je opjevan taj naš kraj u lirici siromaštva; najmanja je to općina u zemlji, s proračunom koji jedva doseže 3,5 milijuna kuna, dok je za doček nogometara izdvjeno čak dva milijuna kuna. Tako to posluje naša država. Ne postoje ovdje ni dučan ni pošta, a ni posla nema bogzna kakvog, osim ako vam radno mjesto nije upravo u općini ili kakvoj

drugoj javnoj ustanovi poput komunalca, ili ako niste poštar pa vam je toplo dok naokolo razvozite poštu u službenom automobilu, ili najamnik u obližnjoj punionici prirodne izvorske vode Naturalis. Ako niste ništa od navedenog, ostaje vam da sa štapom u ruci nadgledate blago.

Nakon objave rezultata lanjskog popisa stanovništva iz službene se statistike moglo pročitati da od 171 popisanog stanovnika u

Skromne kuće Civiljana snivaju u rukavcima Cetine

općini, u Civljanim nema više pravoslavnog življa, koje je ovdje odvajkada činio veliku većinu. I doista, ako se ravnote samo po rubrici 'stanovništvo prema vjeri po gradovima i općinama', u Civljanim je upisano 99,42 posto ostalih kršćana. Pojašnjenje se ipak pronalazi u rubrici 'osobe koje su se izjasnile kao kršćani i vjernici, prema vjerskoj zajednici po gradovima i općinama', iz koje je razvidno da se njih 126 izjasnilo kao Srbi, a 42 kao Hrvati, dok ih se dvoje izjasnilo protestantima. Ali zaludu vjera i nevjera: kakva je budućnost tog kraja uz Cetinu u kojem su Hrvati nacionalna manjina? Bi li se i pod kojim uvjetima Civljane pristale spojiti s nekom susjednom općinom i tako se možebitno započele ekonomski bolje razvijati? Prijedlog Vlade u svrhu racionalizacije troškova i koječega takvim bi općinama, ako ih možemo držati za riječ, pružio odredene novčane poticaje i otpisao eventualni dug. O svemu tome mi u Civljanim ne znamo puno. Znamo tek da je onomad načelnik PETAR PREOČANIN, nekadašnji član SDSS-a, poručio preko medija da bi se o tom pitanju trebalo odlučivati referendumom. No čini se da od ukupno 428 općina u Hrvatskoj one najsirošačnije zasad nisu baš zainteresirane za takvu ideju ili barem promišljaju kako iz svega izvući najveću korist za sebe.

Sva ta i druga pitanja imali smo namjeru postaviti spomenutom načelniku osobno, no na naše višekratne pozive i poruke, dan prije i na dan našeg dolaska, nije odgovarao. Nije to baš uobičajena situacija, barem ne iz našeg dugogodišnjeg skitalačkog iskustva. Ukažali smo se stoga u općinskoj zgradbi, rekli bismo nečuvanoj jer vrata su ovdje otvorena, pa se čini da se svatko može za radnog dana prošetavati ogrubjelim općinskim hodnikom i provirivati u urede, tražeći – ta koga? Naišli smo tek na jednu gospodu u uredi na kraju hodnika, koja nije bila odveć zainteresirana da ispred nas, prema očekivanju, osobno nazove načelnika. 'Snadi se, druže', lebjelo je u oblačiću iznad njezine glave. Brojnim lokalnim dužnosnicima očito nije jasno da za svoj rad odgovaraju javnosti i da dugoročno nema koristi od skrivanja informacija.

Kako god bilo, u inat politici, moglo bi se i ovako reći: Civljane nastanjuju umirovljene radnice konfekcije i trikotaže, što je možda samo slučajnost, ali ipak... Tik do stare škole, ispred koje su nekad djeca seosko kolo igrala, jedna je kuća s visokim stepenicama s kojih nas promatra žena koja je nekoć u jednoj nječkoj tvornici izradivala čarape, a njezin od lani pokojni suprug radio u proizvodnji vune. Tako kaže da njezina germanска penzija u hrvatskim uvjetima – može proći.

— Neka smo mi živi, i Srbi i Hrvati, ne mogu ništa reći, eto dvanaesta godina je minula otkako smo se vratili i nitko mi nije za to vrijeme ružnu riječ rekao – kaže nam gospoda Zelenović.

ANDA ZELENKOVIĆ stanuje u Ulici Bjelobrci, što je njezino djevojačko prezime.

— Vjeruj mi ako hoćeš, ali niti je lani kakav popisivač bio kod mene, niti sam se ja izjasnila po tom pitanju – kaže nam.

Otkriva nam i da ne zna čitati cirilicu. Kako to, zar je nije učila u školi?

— Šta sam ja učila, završila sam četiri razreda – odgovara uz osmijeh.

Hvali snahu, nema dana da je iz Beograda ne nazove i pita za zdravlje. I nju i sina očekuje u selu uoči Nove godine.

Još niže, u zaselku Vukovići, samo janjci iz tora proviruju. Pokoji automobil parkiran je pred kakvom kućom, od kojih je neke progutala makija. Možda nas netko promatra iza prozora. Nije to uvijek lagodan osjećaj, to da vas netko promatra i nagada o vašoj pojavi.

U Baričevićima, još jednom odjeljku Civljana, nailazimo na jednu mještanku, sjedi

na nekakvom kamenu ili čemu već, pogledava prema stadu od 45 grla ovaca, pa onda izusti:

— Čemu služe ove puste općine? Mi, Vrlika, Kijevo, što će tolike općine? Služe samo za pljačku. Bilo bi normalno da se sve spoji u jednu općinu, da se okupi raštrkani narod. Najgore žive siromasi. Muž i ja živimo od svojih ruku, svojih deset prstiju, a nešto pomognu i dica, eto tako – govori.

Kaže nam još da se zove ANA i da je ratne devedesete kao Hrvatica provela u progonstvu u šibenskom Solarisu. A kad se spomene eventualna pomoć od općine, ona se gotovo uzruja.

— Ajme, sinko, ode mi tlak nagore.

Zatim dodaje da su i prije bili novinari i da su izokrenuli sve što je onomad bila rekla. Hajde da čujemo...

— Općina mi ništa nije dala – govori.

— A što ste tražili? – pitamo.

— Prvo mi nisu htjeli pokriti krov kuće. Bio mi je tu svekar pokojni, dililo se sve, njemu se ništa nije dalo. Načelnik je novinarima kazao da ovdje ima dvadesetero djece i da ta dica idu u Knin u školu. Kako da ne, istina je da samo njegova dica idu u Knin. Ovdje ni nema toliko dice. Nema ih – ponavlja.

Potom zbraja: dvoje, četvero, šestero, osmero...

— Nema ih više od desetero. Oni idu u Vrliku u školu – kaže.

Onda smo joj predočili službene rezultate popisa, na što nam je odgovorila da popisivač nije bio u njihovoj kući. Kad smo joj kazali za rezultate popisa po nacionalnoj strukturi u općini, ton joj je poprimio tonu iznenadenja. Smatra da je to krivi podatak.

— Jesam ti rekla što se ovdje radi, nemam ti što više reći. Šta se dililo, nama se ništa nije dodililo. Ni kravu, ni ovcu nam nitko nije dao. Imam poticaj od države na te ovce, ali oni dobivaju magarad, konje, krave, telad, junice, nama nisu jednu kravu dodilili, općina. Koji je problem, jer smo Hrvati – smatra Ana.

Uto, eto odnekud i njezinog supruga. Po višenom tonom ponovno je pred njim ispričala da ono što je jednoć izrekla novinarima, ta njezina istina nije osvanula u tom članku.

Oboje su cinični i nepovjerljivi. Kako i ne bi kad te život nagrize do kraja. Ili je sve stvar karaktera, tko bi ga znao. Suprug, koji nam se nije htio predstaviti, požalio se da nisu dobili ni kantu za otpad ispred kuće.

Stana Popović: Bog vas nadario, da ove starce obidete

Dalje zaselci pustih kuća, među kojima protiče Cetina. Cetina je uz Civljane drugo naselje u općini. Uz samu rijeku nekoliko uređenih kuća, prave ladanjske, za odmor. Na njima je istaknuto da su pod osiguranjem. A u dijelu zaselka Preočani vremešna žena s dva janjeta kao dva psa do sebe, maše štampom prema cesti, prema nama. Eto nas začas kod nje, oduševljena je što vidi došljake.

— Eto, to je dobro, sretni bili. Jeste se ženili? Imate li djecu? Bog vas nadario, da ove starce obidete. Imaš li, RUJO, i zere rakije? – obraća se zamalo 86-godišnja STANA POPOVIĆ snaha koja je nadgleda s terase kuće, pa nastavlja:

— Ako bog da, nadam se da će doživjeti 90. Osim mrene na jednom oku, nemam posebnih problema. Nego, jeste li čuli ide li netko svetom Vasiliju u manastir Ostrog u Crnu Goru? Jednom sam onamo išla, ali kažu da triput treba ići da bi ti pomogao – otkriva nam.

Dočekala je Stana trenutak da se nekome isповijedi. Nema sumnje da ljudima ovdje nedostaje društvo, makar i najbanalniji razgovor. Jer teških tema ionako uvijek ima. Stana otkriva svoje misli i osjećaje bez uvijanja, bez lažne skromnosti, tako čestih kod gradskog stanovništva, otuđenog u uvjetima svoga postojanja. Zatim se zagledala u Cetinu što prolazi podno njezine kuće i izustila: 'Jadna je to ljestvica.' Njezina janjad, Mrka i Gala, pogledavaju je i nekim svojim znakovima odobravaju staričine riječi.

— Mišovi će nas pojesti. Čovjek će umrijeti, neće ga nitko obići. Ima nas pet-šest ovdje, sve ista generacija. Trebala je opština nekoga zadužiti da nas starije obilazi barem svakog 15 dana. Trebalo bi to dati preko novina – govori Stana.

Ružica Preočanin: Mi smo se među prvima vratili iz prognaništva

Naš reporter
s Androm Zelenović

'Mišovi će nas pojesti. Čovjek će umrijeti, neće ga nitko obići. Ima nas pet-šest ovdje, sve ista generacija. Trebala je opština nekoga zadužiti da nas starije obilazi barem svakog 15 dana', govori Stana Popović. 'Nije to baš tako', smatra njezina snaha Ružica

— Nije to baš tako – obrecne se njezina snaha RUŽICA PREOČANIN, koja ima tek tri godine manje, premda se doima znatno mlađom.

Postoji rodbina u Kninu koja ih obilazi, postoje djeca koja im dolaze iz dalekih američkih država. Njezina je kći u Kninu udana za Hrvata, sin je u Beogradu; dvije kćeri žive u Americi i Kanadi.

— Lijepo je tamo, ali prazna je duša. Mi smo se među prvima vratili iz prognaništva – nagašava Ružica.

— Iz Vrlike nam triput sedmično dolazi kombi, pokretna trgovina. Dolazi nam poštar iz Kijevo. A ja, imam poljoprivrednu penziju od hiljadu kuna. Od općine nisam tražila ništa. Muž i ja smo nekoć izradivali narodnu i seosku obuću koju smo prodavali po pijacama – priča Ružica.

No Stanina je mirovina veća, zaradila ju je u Bregenzu u Austriji, pa se njome itekako pomažu. Ondje je četvrt stoljeća radila u proizvodnji plastike, plastika joj i danas kuha pred očima. I tako se dvije žene pomažu. Ružica će u Beograd sinu za Božić, što je još jedna zanimljivost koja može neupućenome promaknuti: dok djeca ljeti dolaze u roditeljsku kuću na odmor, roditelji odlaže svojoj djeci zimi kako bi lakše iznijeli samoču.

Pri povratku, jedini tračak života bio je seoski restoran uz cestu. Za novogodišnju želju vlasnik IVAN GUTIĆ poželio je da pronađe radnike – kuhare i konobare. Nudi dobru plaću plus hranu. Tih nekoliko gostiju koji su se ovdje okupili u predvečerje, zagledani su u vlastite dlanove. Broje li nešto u njima ili predviđaju kako će im biti dogodine, znaju samo oni. ■

Prorok našeg Nirnberga

Rukovodeći od 1998. godine novinskom agencijom SENSE, od 2000. i TV Tribunalom, koji je davao tjedne preglede iz haških sudnica, Mirko Klarin stvarao je objektivnu sliku sa suđenja, bez obzira na to tko su bili počinitelji, a tko žrtve

UKRATKO, mini-Yu-Nirnberg sada – a ne posle rata – odgovarao bi svima, uključujući i one koji taj rat planiraju. Sem, naravno, ukoliko im – kako je HANS MAGNUS ENCENSBERGER nedavno pisao – pokretački motiv nije ‘želja za smrću’, a uništenje sopstvenog naroda – ‘posljednji akt misije na koju se osećaju pozvani.’ – zaključak je teksta ‘Nirnberg sada!’, koji u maju 1991. potpisuje MIRKO KLARIN, tadašnji vanjskopolitički novinar ‘Borbe’, u okviru svoje rubrike ‘Peta strana sveta’.

Koristeći cinizam u sagledavanju tadašnje jugoslavenske stvarnosti, Klarin zapravo žarom mirovnog aktiviste, odašilje apel međunarodnoj zajednici da prevenira rat osnivanjem međunarodnog tribunala, kako bi se zaustavilo sve ono što slijedi u krvavoj drami raspada Jugoslavije: ‘Ako bi se oni koji šire mržnju izveli pred sud, sprječili bismo rat’, poručuje Klarin.

‘Zločine protiv čovečnosti’ Klarin eksplicitno nabraja u svom komentaru, vidjevši još tog proljeća 1991. ispred sebe sva ona

‘ubijanja, istrebljenja, deportovanja, torture i druga masovna zverstva, te progone na nacionalnoj, verskoj, rasnoj i političkoj osnovi...’ koja će uslijediti u ratovima u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu. Klarin jasno detektira počinitelje, citirajući načela nirnberškog suđenja: ‘Odgovorni su, jasno, ne samo neposredni izvršioci tih zverstava, već i oni koji ih pripremaju, planiraju, koji ih javno zagovaraju i na njih pozivaju.’

Klarin je sve do jučer predano radio na agenci koju je zacrtao tog proljeća 1991., a s kojom započinje ovaj tekst, zapravo In Memoriam za Mirka Klarina, koji je preminuo 15. decembra 2022. godine u jednoj od briselskih bolnica, istog onog grada u kojem je negdje i nastao njegov vapaj ‘Nirnberg sada!’.

Mirko Klarin rođen je 1943. godine u Trogiru, a novinarstvom se profesionalno bavio od završetka studija na Pravnom fakultetu u Beogradu 1966. godine. Bio je glavni urednik omladinske revije ‘Susret’, reporter i vanjsko politički komentator Radio Beograda, urednik vanjsko politič-

ke rubrike ‘NIN-a’. Izvještavao je iz Izraela, Libanona i Egipta prateći probleme Bliskog istoka i izraelsko-palestinske odnose. Bio je vanjskopolitički komentator ‘Borbe’, a osnivanje Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) dočekuje u maju 1993. godine, točno dvije godine od teksta ‘Nirnberg sada!’.

Godine 1998. s grupom novinara iz Sarajeva, Zagreba i Beograda, koji su tada bili inozemni dopisnici svojih medija, pokreće Agenciju SENSE (South East News Service Europe) koja prati rad Haškog tribunalu za bivše Jugoslaviju, kao i postupke pred Međunarodnim sudom pravde (ICJ) vezane za balkanske sukobe, postajući jedini medij koji kontinuirano prati sva suđenje za ratne zločine u Den Haagu. Kroz 20 godina djelovanja agencija je objavila na desetine tisuća izvještaja sa suđenja, u kojima su prenošeni iskazi žrtava i svjedoka, forenzički i drugi dokazi, izjašnjavanja o krivnji i presude. Izvještaji i analize distribuiraju se medijima u regiji i objavljaju na internetskim stranicama agencije.

Mirko Klarin novinskom agencijom SENSE, a od 2000. i TV Tribunalom, koji daje tjedne televizijske preglede iz haških sudnica, sve do proljeća 2017., kada se emitira posljednja emisija, daje objektivnu sliku sa suđenja, izvještavajući s velikim pravnim darom o svim suđenjima bez obzira na to tko je počinitelj, a tko žrtva. Od zagovaratelja osnivanja Tribunalu, Klarin i njegovi kolege u SENSE-u postaju gotovo jedini koji objektivno i kontinuirano odašilju izvještaje sa suđenja, otklanjajući jedan od najvećih nedostataka u radu haškog suda, a to je nepostojanje svijesti o važnosti informiranja lokalne, regionalne ex-Yu javnosti, do koje izvještaji stižu preparirani u istim onim medijskim kuhinjama koje su ‘vodile’, i, kako su se hvalile, ‘dobile’ rat.

Klarin tako postaje, često se šalio, jedan od ‘haških uznika’ s najdužom ‘kaznom’ u Haagu, ispraćajući i posljedne presude, kada su u žalbenim postupcima osuđeni RATKO MLADIĆ, a tjeđan dana poslije, 29. novembra 2017., i vrhovnici tzv. Herceg Bosne. Naime, neki od osuđenika već su i napustili haške ćelije, odsluživši kazne po raznim evropskim zatvorima, vraćajući se često kao heroji, a Mirko je i dalje u samoj zgradi Tribunalu, u jednoj maloj sobici u predvorju, gdje je bilo sjedište SENSE-a, pratio rad institucije za koju je lagano padao medijski interes u zemljama regije.

U radu s haškog tribunalu, Klarin se ne zadovoljava tek izvještavanjem. Pokreće niz interaktivnih internetskih platformi unutar kojih pretače najvažnije činjenice kojima su pred tribunalom potkrijepljeni dokazi za neke od najtežih ratnih zločina počinjenih u ratovima na području bivše Jugoslavije. Surađuje s udruženjima žrtava s područja bivše Jugoslavije i svima onima koji su bili zainteresirani za činjenice prikupljene pred sudskim vijećima, pa tako u suradnji s Memorijalnim centrom Potočari realizira ‘Dokumentacioni centar Srebrenica’, a sa Srpskim narodnim vijećem (SNV) pokreće interaktivni narativ ‘Olju u Haagu’, u kojem daje pregled činjenica i svoj kritički osvrt na presudu u predmetu Gotovina i drugi.

Žalbeni postupak je, za standarde Tribunalu, trajao rekordno kratko a presuda je napisana na samo 54 stranice, zbog čega je u pravničkim krugovima nazivaju ‘pamflet presuda’ (‘magazine judgement’). Osim po tome, ostat će upamćena i po neuobičajeno oštrom tonu kojim je manjina izrazila neslaganje sa zaključcima većine, tonu koji je bez presedana u dvadesetogodišnjoj sudske praksi Tribunalu. U najkraćem, ti su zaključci, po ocjeni manjine, suprotni svakom pojmanju pravde”.

Klarin jasno prepoznaće da, usprkos činjenicama u Haagu, u zemljama regije prevladavaju negiranje, poricanje i zaborave uz spomenuto ‘Olju u Haagu’ nastaju tekstovi: ‘Ahmići: 48 sati pepela i pakla’; ‘MKSJ: Slučaj Kosovo, 1998–1999.’; ‘Zatiranje istorije i sjećanja’; ‘Srebrenica: genocid u osam činova’; ‘Sarajevo 1992–1995: Teror u 12 slika’; ‘Usmena istorija MKSJ – onako kako je dokumentovao SENSE’.

Posljednja faza u radu SENSE-a odvija se u Centru za tranzicijsku pravdu, koji Klarin smješta u Pulu, najistočniju točku do koje će, nakon svih ratova, kročiti na bivše jugoslavenske prostore, s misijom da se arhivirane činjenice s haških suđenja kroz različite formate učini dostupnima povjesničarima, pravnicima i nastavnicima za edukaciju mlađih, uz online dostupnost.

Ubrzo nakon Klarinove smrti oglasila su se, ne slučajno, udruženja žrtava, aktivisti za ljudska prava, kao i sam nasljednik MKSJ-a, svi s istom porukom kako je riječ o branitelju pravde i zastupniku žrtava, čovjeku koji nam nije dao da zaboravimo. ■

Kroničar rada Haškog tribunalu – Mirko Klarin (1943. – 2022.)

Из пасиве у активу Вјерујем да ћемо нешто учинити за боље сутра

Како из властитог искуства оцјењујете мањинско образовање у Доњем Лапцу? Што се наставног модела Ц тиче, нисам најмјеродавнија говорити с обзиром на то да у склопу њега још не предајем, но по ономе што чујем од наставника и ученика могу рећи да се такво образовање одвија у отежаним увјетима. Томе је тако највише због распореда, јер наставници српског језика, писма и културе могу свој оформити тек након других, дакле у преосталим слободним терминима, односно као тзв. школски предсат или задњи сат редовите наставе. Иако постоји аутобусни пријевоз и ученици успијевају до 07:15 доћи на наставу, то је напорно и захтјевно, јер неки стижу из јако удаљених села. Своједобно су у Доњи Лапац долазили и ученици из Срба, али они сада путују у Грачац. Морам ипак истакнути да се настава по моделу Ц овде проводи у континуитету дуљем од десет година: и ја сам је похађала пуних осам година, откако сам 2002. кренула у основну. Будући да сам завршила загребачку Српску православну гимназију, школовала сам се и по наставном моделу А. Како се у нашој средини одржавају оба вјеронаука, већина дјеце у склопу наставног модела Ц похађа и онај православни.

Има ли изваншколских културних садржаја за младе? Тренутачно никакви такви садржаји не постоје, па смо у томе сви као заједница закazali. Насрећу, потврђено је да ће се тијеком јануара овде поново уступити просветитин пододбор, на чему је инсистирала професорица Радмила Куга, уз њу и ја, па се надам да ћемо кроз њега бити у могућности понудити неке садржаје. Иако су нам циљана скupina понајprije дјеца, рачунамо и на младе, јер је доброшао свако тко нам се жели придружити; искрено се надам да ће се пуно нас окupiti.

Одлази ли младост интензивно из ваше средине?

Унатrag десетак година овде је процес исељавања снажан, што се види и по пољedњем попису становништва. Но отприје неког времена неки опет досељавају, па имамо пар повратника из Загреба и иноземства, иако је супротни тренд још присутнији. Ти повратници, као и они који су остали, отварају своје ОПГ-ове, јер је овде живот темељен на пољoprivреди и шумарству. Додуше, једна је млада породица основала своју твртку која пружа ит услуге. Будући да је у Доњем Лапцу све пасивно, да не кажем учмало, активизам је овде нужност. Вјерујем да ћемо заједно учинити нешто за боље сада и боље сутра.

Што се уопће може обавити у општинском средишту?

Постоје државни и јавни уреди, службне дјелатности, дућани, месница, ХЕП и Хрватске шуме, као и амбуланта с дјелатношћу. Дакле, могу се подмирити основне потребе, али за друго се мора до Госпића или Коренице. Наши су највећи проблеми географска изолiranost и лоша прометна повезанost. Примјерице, Кореница није пуно већа од Доњег Лапца, али је на прометници, па се ондје увијек нешто догађа. Ни од близине границе с БиХ немамо пуно користи, иако смо од споменутих хрватских мјеста некад били више усмјерени на босански Бихаћ. Данас ту државну границу прелазимо само с особном, али ради царине више не можемо куповати и у Хрватску уносити колико бисмо хтјели и све што бисмо хтјели, а и ондје је све постало доста скupo.

Како као полазница коментирате СНВ-ову политичку академiju?

Академијом сам одушевљена и мислим да је тај одличан пројекat веома важан за српску заједницу, но сматрам да ваља организирati што више активности кроз које ће се упознавати млади из различitих dijelova RH. Овај СНВ-ов потхват видим као улаз у срpske институцијe и нашa мањinska vijeća, koja ћe se ponovo bibrati sljedeće godine. И сама бих се радо укључila у рад таквог представничког тијела, но на Академији смо знали разgovarati o tome kako stariji u našoj zaјednici nerijetko nemaju razumiјevaњa za nas mlađe, pa posesivo čuvaju stičene pozicije. A mlađi bi se svakako trebali više uključiti u rad ciijele zaјednice, pogotovo ovdje gdje u maњinskom vijeću nema osobe mlađe od 50 godina.

Што очekujete od predstojeće godine? Премда сам по темпераменту вјечити пессимист, надам се да ће нам нова донијети штогод бољег од турбулентног раздобља пандемије короне, лоше политичке ситуације и рата у Украјини.

■ Н. Јовановић

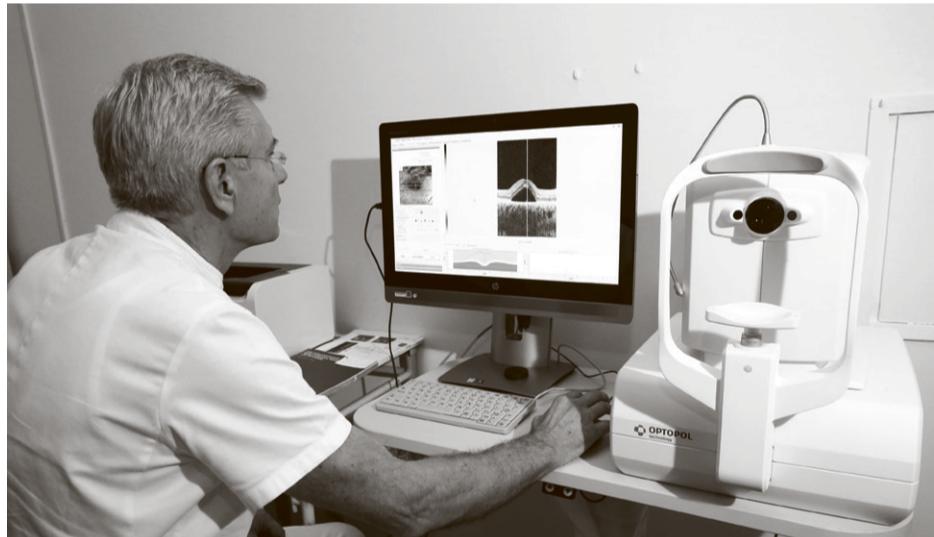
МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Јецков: подржавамо здравствену реформу

РЕКО педесет нових законских и подзаконских прописа у измјенама и допунама Закона о здравственој заштити и Закона о обvezном здравственом осигурању, требали би осигурати дugo најављивану реформу здравственог система у Хрватској. ДРАГАНА ЈЕЦКОВ, СДСС-ова саборска заступница, сматра да је важно да у реформи дође до конкретних позитивних искорака које ће осјетити првенstveno грађани, односно пацијенти, а да уједно буде осигурана финансијска одрживost система уз јачање превенције, реорганизацију болница и улагање у људске ресурсе. Нужно је промијенити прописе, нагласила је Јецков, јер је то предувјет за

већa доступност лијекova на потпомognutim подручјима. Чули смо од министра Вилија Бероша да ћe први takvi timovi ili mobilne љекарne 2024. год бити у функцији на терену. Осим тога, јединицама локалне самоуправе се предлаже могућnost да осигурају средства у сврhu потицањa здравstvenih radnika za rad na свom подручјu radi popuњavanja mreže javne zdravstvene službe. Ovakvom normom остављa се otворena mogućnost da одређeni liječnik ode raditi na otokе ili brdsko-planiinska područja, rekla je Јецков.

Похвалила је иницијативу по којој би свака жупанија имала по један дом зdravstva, a који би могли имати својe подружнице, aко се ради о отоцима или другим заhtjevnim geografskim lokacijama. Тако ћe domovi zdravstva значајno proširiti djelatnosti, a најavljeno јe да ћe u njima biti moguћe doći do psiholoških, logopediskih i 'drugih specijalistickih usluga'. Циљ novih законских прописa јest i podizanje zdravstvene pismenosti што јe direktno vezano s uvođenjem preventivnih zdravstvenih

основне организациjske промјене и осигурањe финансијских средставa kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti.

— Један од начина је прелазак болница у власništvo države јer нас је управо на то upozorila Evropska komisija, kada јe, sagledavajući funkcioniranje zdravstvenog sistema, učila određene disfunkcionalnosti poput toga da јe управљачka struktura u opštim bolnicama s јedne, a da država s drugue strane saniра dugove. То је оцијењено као loše – казала је Јецков.

Када је ријеч o дугачким листама chekaњa na preglede, заступница је рекла да се законским prijedlogom ministar zdravstva ovlašćuje na доношење pravilnika kojim ћe biti propisan начин како да се осигura medicinski prihvataljivo vrijeđem za ostvarivanje mјera zdravstvene заштite. Предложена новина има јасne циљeve, a то су постављањe предuvjeta za smanjenje lista chekaњa za pojedinе medicinske usluge te boљa raspodjela расположивих средstava za zdravstvenu зашtitu iz obaveznom zdravstvenog osiguraњa. Ona је istaknula da јe popis stanovništva показao da јe stanovništvo u Хravatskoj sve starije te da јe najteže u ruralnim срединама.

— Управо зато ћu poхvaliti uvođenje

usluge mobilnih љekarni u primarnoj zdravstvenoj заштiti na potpomognutom подручјu ili подручјu s razvojnim посебностima, чиме bi se требala osigurati

Brže do specijalistickih pregleda nakon reforme?

(Foto: Dushko Jaramaz/ PIXSELL)

pregleda radi превенцијe и раног откривањa болести.

— Zamišljen јe da na preglede буду pozivani сви pacijenti stariji od 45 godina, који задњe dviјe godine nisu bili na pregledu. Ova mјera ћe se provoditi s obzirom na dob, spol i realne mogućnosti. Prvi гrađani требали би добити poziv za preventivne sistematske preglede u prvom kvartalu iduћe godine. Dokaz kako неке strategije nisu ostale samo mrтво слово na papiru јasno се види u чињеници da сe mortalitet raka doјke smanji, што јe neizmјerno важно. Хravatska јe prva u Еuropi s Nacionalnim programom ranog откривањa raka pluћa te ћe on послужiti као добар primjer drugima. Један od циљeva јe да до 2027. godine треба smanjiti broj osoba s prekomjernom tјelесnom težinom. Bolnicki krevet i dijagnostika јe старa paradigma. U novoј требамо osigurati животне navike u funkciji zdravstva, preventivne i sistematske preglede, па tek onda dijagnostiku i bolnicki krevete – poruciла јe Dragana Јецков и додала da ћe Klub SDSS-a podrжati dva zakonska prijedloga, zbg важnosti i жељe za побољшањe zdravstvenog sistema.

■ Aњa Kожул

Život u seni trauma –
Vukovar (Foto: Emica
Elvedji/PIXSELL)

Ratne traume moramo lečiti

Političari igraju na kartu etničke pripadnosti, a ne na pomirenje. Da bi se promenilo sadašnje stanje, potrebno je da se kreće od vrha. Treba da sarađuju i druge uticajne institucije poput Crkve, kaže dr. Charles David Tauber, jedan od stranaca koji žive u Vukovaru

GRAD Vukovar je prema poslednjem popisu stanovništva izgubio 4.508 stanovnika za samo jednu deceniju. Tako je sa 27.683 stanovnika grad pao na 23.175, a Vukovarsko-sremska županija bilježi procentualno najveći pad stanovništva u Hrvatskoj – izgubila je čak 20,28 odsto stanovnika i time je sa 179.521 stanovnika pala na 143.113. Dok se očito mnogi sele iz Vukovara u potrazi za boljim životom, ima i primera da stranci dolaze u Vukovar, a nekima od njih Vukovar je upravo deo potrage za boljim životom.

Mlade aktivistkinje NOEMIE SUBLIN iz Francuske, kao i INES TAVARES i JOANA DE ALMEIDA iz Portugala, sve dvadeset i jedno godišnjakinje, došle su u Vukovar kao deo volonterske mreže Evropske snage solidarnosti. Studentkinja menadžmenta Noemie u Vukovar je došla sa severa Francuske, iz gradića Countances u Normandiji. Trenutno volontira u Mirovnoj grupi mladih Dunav, a kako je u trenutku vođenja ovog razgovora na istoku Hrvatske boravila tek nekoliko dana, želeli smo da saznamo njene prve utiske o gradu. Zatekli smo je u razgovoru sa kolegama iz udruge u kojoj volontira.

— Kada sam birala gde će volontirati, odlučivala sam prvenstveno o organizaciji, a ne o lokaciji, a kako je Vukovar malo mesto, kao i grad u kojem živim, za mene je savršen. Pre samog dolaska malo sam istraživala i saznao da je bio poprište ratnih sukoba 1991. godine. Na Guglu sam tražila fotografije grada kako bih znala gde dolazim – govori Noemie o svojim predznanjima o Vukovaru. Neposredno nakon dolaska oduševilo ju je što je Vukovar grad bogate istorije, ali je odmah na lokalnim zgradama primetila uticaj rata.

— Osim ruševina, videla sam i mnogo šaroliko ofarbanih zgrada što mi je preleplo jer toga

nema u mom mestu. Posebno mi se svidiaju ružičaste i narandžaste građevine, dok su kod nas uglavnom bele i jednolične – govori Noemie koja je prethodno već obišla Poljsku, Litvaniju i Estoniju.

— U ove tri države posetila sam nekoliko memorijalnih centara tako da sam već navikla na mesta sa velikom ratnom istorijom kao što je imao i Vukovar. Nema mnogo razlika između tih država u Hrvatske, a najveća je sličnost u arhitekturi. Takođe, ljudi ovde i u Poljskoj su slični po tome što mi se čine veoma prijateljski nastrojeni, dok u Litvaniji i Estoniji nisam upoznala mnogo lokalaca.

Što se tiče života u Vukovaru, kaže da je obišla poneke lokalne klubove i barove te ima i nekoliko zamerki.

— Da mogu nešto menjati ovde, dodala bih diskoteka i barova kao i sportskih terena jer je to veoma važno za nas mlade.

Za razliku od Noemi koja kaže da ipak ne bi mogla trajno živeti u Vukovaru, njene vršnjakinje Portugalke Ines i Joana ne bi imale ništa protiv mada im je preseljenje iz okoline Lisabona u maleni Vukovar uzrokovalo kulturološki šok. Nakon završetka srednje škole, odlučile su da volontiraju do odlaska na fakultet pa ih je put naveo u Proni. Ova nevladina, neprofitna organizacija od 1998. godine je usmerena na rad sa mladima i rad u zajednici te funkcioniše na nivou međusektorske saradnje sa lokalnim ustanovama.

Devojke su takođe došle preko programa Evropske snage solidarnosti, a u Vukovaru će provesti ukupno godinu dana, od čega im je polovina već prošla. Koordinatori iz Proni-ja obezbedili su im volontiranje u Osnovnoj školi Josipa Matoša u Vukovaru, u direktnom radu sa decom sa poteškoćama u razvoju. Ines i Joanna su na razgovor došle nakon redovnog pohadanja nastave hrvatskog jezika, ali i rada u Proni-jevoj kancelariji gde su imale zadatku da pripreme informativne materijale o prevenciji zavisnosti među decom i mladima. Odmah su nam rekle kako im se grad svidio na prvi pogled.

— Ovo mi je prvi put da sam daleko od kuće.

Pre dolaska sam se informirala o gradu jer sam znala samo nešto generalno o Hrvatskoj i primorju. Naučila sam ponešto o istoriji jer to nismo učili u školi. Prvi utisak mi je bio da je grad prilično miran i da ima mnogo prirode. Omiljeni nam je hob šetanje uz reku. Ljudi su veoma dobri, a interesantno je kako su gostoljubivi, posebno kada primete da neko nije odavde. Odmah žele da razgovaraju. Lako je upoznati nove ljude jer su otvoreni prema svima – priča Ines koja je u Vukovar došla nešto pre Joanne pa je prenela koleginici svoje utiske.

— I meni se svida što je veoma mirno, što su ljudi dobri i odmah će vam pomoći ako zatreba. Sviđa mi se što ima mesta i organizacija poput Proni-ja gde možemo otići kada želimo nešto da naučimo ili ako nam treba prostora da predahnemo od obaveza – kaže Joana. Devojke nisu znale mnogo o ratu u Vukovaru, ali su kroz boravak u Hrvatskoj ponešto naučile. Zanimljivo je da su kao prednost navele blizinu drugih gradova, što stranci često primećuju.

— Ukoliko ne bih da izađem u navečer u Vukovaru, mogu da odem, na primer, u Osijek. U Portugalu mi treba pola sata da stignem autom do prodavnice, a ovde za to vreme dođem do drugog grada – kaže Joana i napominje da bi volela da se u klubovima u Vukovaru više pušta strana muzika. Ines dodaje da je očekivala da neće biti najbolje prihvaćena u malom gradu, međutim doživela je sasvim drugačija iskustva. Zbog tamnopute boje kože ljudi je posmatraju sa zanimanjem, što joj je čak i simpatično.

— Često primetim da ljudi bulje u mene, ali znam da to nije ništa negativno i do sad sam se već navikla. Stalno me pitaju odakle

Svetski čovek
dr. Charles David Tauber

dolazim jer naravno da se primeti da nisam odavde i to mi je sasvim u redu – zaključuje Ines svoj doživljaj Vukovara.

Isto kao i Noemi, Joana i Ines, dr. CHARLES DAVID TAUBER (69) došao je privremeno u Vukovar. Još 1995. godine stigao je na šest nedelja kao mirovnjak, a tih šest nedelja traju i danas. Ovaj lekar zanimljive biografije predsednik je Koalicije za rad sa psihotraumom i za mir. Odrastao je u porodici jevrejskih imigranata u Brooklynu gde mu je jedan od komšija bio slavni režiser i glumac WOODY ALLEN. Aktivizmom je počeo da se bavi još 1966. godine. Dok je studirao na Reed koledžu u Oregonu, bio je jedan od aktivista koji su se našli na prvom Green Peace brodu. Već je tada bio upoznat sa problemima koje donose klimatske promene. Nakon studiranja na Univerzitetu u holandskom Groningen, započeo je sa aktivizmom u državama koje su prošle rat. Radio je kao lekar u Severnoj Irskoj, saradivao je sa Amnesty Internationalom i Lekarima protiv atomskog rata gde je radio sa azilantima i izbeglicama. Obavlao je sve one poslove koje nisu želeli da rade holandski lekari i psiholozi. Taj posao ga je i doveo u Vukovar. Ugurao nas je u svoj zgusnut raspored jer trenutno iz svoje vukovarske kancelarije radi onlajn sa Ukrajincima koji proživljavaju ratne traume. Društvo su nam pravili terapeutski psi Brandon i Bear.

— Kad je krenuo rat u Jugoslaviji, u Holandiji je bilo mnogo ovdašnjih izbeglica. Formira-

Noemie Sublin
iz Francuske

li smo projekat za njih. Prvi put sam došao na ovo područje 1993. pa opet 1994. godine, ali tada sam obilazio ratne zone u Bosni i Hercegovini. Sledеće godine došao sam u Vukovar. Prvobitna ideja je bila da edukujemo ovdašnje profesionalce za rad sa ljudima koji se suočavaju sa ratnom traumom. Videli smo da ovde baš i nije bilo dovoljno profesionalaca pa smo odlučili da edukujemo obične građane kako bi mogli pomagati jedni drugima. Taj program smo razvili u Holandiji sa tamošnjim azilantima pa smo odlučili da ga primenimo i u Vukovaru mada su uslovi bili skroz drugačiji. Nismo imali novca, posao je na početku bio veoma zahtevan, vozio sam od sela do sela i radili smo sa grupama i za edukaciju i za terapiju. Sada moja koleginica radi uživo sa ljudima, dok ja radim onlajn sa ljudima širom sveta – počinje Charles priču o svom dolasku. Kaže da ni sam ne zna šta ga je toliko dugo zadržalo u Vukovaru. Sebe opisuje kao pitbula koji kad nešto započne, grize do kraja, tako da i dalje radi isti posao koji je radio pre 27 godina. Iako je živeo i radio u državama koje su prošle ratna dešavanja, dolazak u Vukovar i slike razaranja grada ostavile su na Charlesa poseban utisak.

— Bio sam šokiran. Niti jedna zgrada nije bila bez oštećenja, ali me posebno šokiralo stanje ljudi. To je problem Vukovara i danas. Saniraju se vidljive materijalne štete, ali se još uvek slabo pruža psihološka pomoć. To je velika opasnost za budućnost, jer se trauma može preneti i na sledeće generacije. Postoji mnogo literature napisane na tu temu. Ako ne tretiraš traume kako treba, one ostaju zauvek, to znamo još iz primera Drugog svetskog rata.

Charles David Trauber, za razliku od ostalih sagovornika, ima širu sliku Vukovara pa je upoznat i sa stavovima političara koji i dalje šire međuetničku netrpeljivost.

— Političari igraju na kartu etničke pripadnosti, a ne rade na suživotu i pomirenju, i to je po meni jako loše. Da bi se promenilo sadašnje stanje, potrebno je da se krene od vrha. Osim političara, treba da sarađuju i druge uticajne institucije poput Crkve, a ne da idu jedne protiv drugih. Potrebno je da se sasvim promene stavovi. Važno je da ljudi zajedno žive, druže se i slave praznike, da bude grad kakav je bio dok je tu živilo preko 20 različitih nacionalnosti. Mi u Vukovaru – kažem ‘mi’ jer se osećam pomalo kao Vukovarac – treba da imamo institut za pomirenje, koji bi radio na uspostavljanju mira – govori Tauber.

Prema zadnjem popisu stanovništva, Charles je jedan od petoro pripadnika jevrejskog naroda u Vukovaru. Sa Jevrejskom opštinom je 2000. godine pokušao da ponovo izgradi sinagogu nedaleko od samog centra grada, na mestu gde je nekad bila, pa su je 1958. ondašnje vlasti srušile i prodale u delovima. Nije bilo dovoljno novca pa je projekat propao.

— Ponekad odem u Osijek i Beograd gde posećujem jevrejsku zajednicu. Osećam se kao religiozan čovek, ali ne upražnjavam baš verske rituale. Za mene su najvažniji povernje i pomirenje, ljubav prema drugima, čak i prema neprijateljima. Pomaganje ljudima, to je moja religija – zaključuje dr. Charles David Tauber naš razgovor.

Ljudi su još kupovali karte na blagajni i polako ulazili na stadion, kad se u drugoj minuti fudbalske utakmice između ekipa Vukovara 91 i Orijenta 1919 začulo oduševljenje navijača sa tribina. Gledaoci koji nisu uspeli na vreme da uđu na stadion bili su veoma razočarani jer nisu uspeli da vide novu majstoriju ROBINA GONZALEZA (24) koji je matirao golmana Orijenta 1919. Ovaj kolumbijski ofanzivac je u Vukovaru već tri godine i zavoleo je

Ines Tavares i Joana de Almeida iz Portugala

Fudbaler Vukovara 91,

Kolumbijac Robin Gonzalez

grad, a i grad njega. Za razliku od prethodnih sagovornika, doselio je zbog fudbalske karijere. U hrvatskom prvoligašu (koji igra u drugim rangu hrvatskog fudbala) prošao je i niže lige, a i u sadašnjoj je jedan od najboljih igrača. Robina smo uhvatili nakon treninga. Rado daje izjave, a već je i navikao na medije. Kako govori španski, u razgovoru nam je pomagao njegov suigrač Kolumbijac koji dobro vlađa engleskim jezikom. Kada smo pitali trenera ekipe kako se sporazumevaju, rekao je: ‘Gestikulacijama, svakako.’ Ipak, uspesmo se mi nekako razumeti i popularni Robin nam je izneo svoje viđenje Vukovara.

— Sviđa mi se mesto jer je veoma mirno, za razliku od tog grada Kartagene gde je stalno buka. Imam i obožavao ce pa kada šetam gradom, ljudi me zaustavljaju i pozdravljaju. Ne bih ništa ovde menjao jer imam sve uslove da budem zadovoljan – zaključuje Robin naš kratki razgovor. Nakon toga odlazi u svačionicu da s trenerom i saigračima odradi za vršne dogovore pred utakmicu koju su sutra dan igrali protiv zagrebačke Dubrave te na

kraju slavili rezultatom 1:0. Ovo je možda bila i jedna od poslednjih prilika da uspemo uhvatiti ovog momka u Vukovaru jer postoji šansa da ga neki bogatiji klub odvede u svoje redove i tako zaključi njegovu, veoma uspešnu epizodu u ovom gradu.

Strani državljanini s kojima smo razgovarali, došli su iz različitih delova sveta, a put ih je naneo u Vukovar, grad koji se još uvek navikava na strance. Neki kažu da ne bi mogli dugo živeti u gradu na Dunavu i Vuki, neki su idealan za život, dok su neki svoj boravak produžili na više od četvrt veka. Možda će upravo oni biti ti koji će zameniti rupe popunjene odlaskom domaćeg stanovništva u druge krajeve. ■

Prilog je nastao u suradnji s Goethe-Institutom u sklopu projekta Media Incubator kojim Goethe-Institut iz Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Rumunjske i Sjeverne Makedonije podupiru društveno odgovorno novinarstvo

Циљ је био истребљење

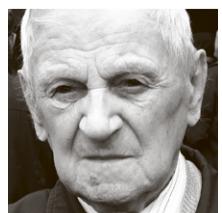
Бивши министар ндх Андрија Артуковић посвједочио је на суђењу у Загребу 1986: 'Одлучено је да се у офанзиви 1941. потпуно уништи српско становништво на читавом Кордуну.' За провођење операције у којој су побијени скоро сви становници Пркоса био је задужен ратни злочинац Анте Мошков

CВАКЕ године 21. децембра се обиљежава поколј Срба почињен у шуми Брезје код села Пркос на сјеверном Кордуну, па је тако било и ове сриједе. — Треба обиљежавати жртве како се не би заборавиле ни оне ни починиоци, да се притом не изгуби контекст. Тај масакр је почињен у околностима усташке офензиве на Кордун и политике истребљења Срба на Кордуну и другим дијеловима ндх – истиче у разговору за Новости Кордунаш, бивши партизан и руководилац Миле Кнежевић (96).

Успјешни развој борбених активности Првог кордунашког одреда на Кордуну и долини ријеке Купе током друге половине 1941. године, за власти ндх представљају пријетњу, поготово што су партизанске јединице биле на неких 40 километара од Загреба. То је изазива-

ло страх код локалних усташких функционера који су тражили да се подузме неке офензива како би партизани били уклоњени. Штвише, партизани су 8. децембра 1941. прешли Купу код села Пркос и ушли у Писаровину која је касније током рата била полуслободно подручје на којем су се вршиле размјене заробљеника. То је био повод да поглавник Анте Павелић са својим сарадницима и високим официрима организира усташко-домобранско-талијанску офензиву на просторима сјевероисточног Кордуна којој је био циљ

Установак је све више јачао – Миле Кнежевић

да осим партизанских снага потпуно буде уништено српско становништво Кордуне. У заповиједи Павелић својеручно дописује да 'камен на камену не смије остати'.

Директивом за извођење офензиве Вјекослав Макс Лубурић захтијева да се никога не смије поштедети, нити једно село. Неки извори биљеже да је Лубурић један од усташа питао 'зар и дјепу', на што је овај одговорио 'да и њих, како нам се не би могли светити ако одрасту'. Бивши министар унутрашњих послова Андрија Артуковић на суђењу одржаном у Загребу 1986. је посвједочио: 'Одлучено је да се у офензиви 1941. потпуно уништи српско становништво на читавом Кордуну'. За провођење операције био је задужен ратни злочинац Анте Мошков.

Након извршених припрема, јаче усташко-домобранске јединице кренуле су у раним јутарњим сатима 15. децембра 1941. из Загреба преко ријеке Купе и села Ласиња смјером Пркос – Кирин – Бовић, док су нешто слабије снаге кренуле из Карловца и села Скакавац преко Степана и Сјеничака. Ту се рачунало и на сурадњу талијанских јединица које су из својих база у Вргинмосту више пута вршила нападе у рајон Козарца.

— Циљ овакве офензиве био је да у захвату комуникација заједничким дјеловањем буду уништене партизанске снаге, та којер да се похвата и поубија српско становништво – истиче Кнежевић. Наглашава да су током офензиве усташе и домобрани вршили масовна хапшења, убојства, паљења кућа и пљачку имовине. Било је и нарочито стравичних призора злочина као што су затварања недужних у дрвене куће и њихово паљење.

Као најиструеније село према Ласињи и другим хрватским селима, Пркос је нападнут 21. децембра. Према неким изворима, око 130 мушкараца успјело је избјегти у шуму или су њихове жене, дјеца и старци остали јер су вјеровали да неће бити жртве насиља. Тако су усташе и домобрани похватали цјелокупно становништво Пркоса које није избегло, њих 428, као и 17 становника села Ласиња, али и цјелокупно ромско становништво опћине Ласиња, најмање 48 особа. Роми су одведені у логор Јасеновац где су убијени, док је један број становника Пркоса и Дугог Села Ласињског накнадно убијен у Раковом Потоку. Остали становници ова два села убијени су у Дугом Селу. Након офанзиве групе цивилних пљачкаша масовно су одводиле стоку и вредније ствари из напуштених кућа побијених и избјеглих.

Сам поглавник Павелић 31. децембра стигао је са својом свитом на ратиште у Бовић. 'Поглавника је при доласку на ово подручје дочекао бојник Поглавникова тјелесне бојне Анте Мошков, заповједник одјела, којима је повјерена дужност да осигурају ово подручје и да га очисте. Поглавник је стигао у Бовић и био веома задовољан с духом који прожима наше усташе, домобране и оружнике и са спремношћу на жртву коју они показују на сваком кораку', пише славодобитно 'Хрватски народ' почетком 1942. године. Кнежевић истиче да је осим увида у стање на фронти, Павелић и лично испалио неколико граната с положаја својих артиљеријских јединица.

Развучене по цијелом подручју сјевероисточног Кордуна, по екстремно неповољним зимским условима и високом снijегу, јединице Четвртог партизанског батаљона организирале су маневарску обрану на широко развученој линији фронта. Њихов циљ био је створити услове за извлачење угроженог народа у Петрову гору. Да би створиле коридоре за извлачење избјеглица, 20. децембра 1941. партизанске снаге разоружале су домобранске гарнизоне Војнић Колодвор и Врело Утиња при чему су заробиле 160 домобрана.

Резултат ове злочиначке офензиве био је истјеривање око 15.000 мјештана Кордуне с њихових огњишта, забиљежено је 2.423 мртвих док је спаљено преко 2.500 њихових кућа и још више господарских зграда уз пљачку стоке и друге вриједне имовине. Након те офанзиве, на сјеверном Кордуну остало су само згишта и масовне гробнице побијеног народа.

— Ипак, након те и наредних офензива покренутих у пролеће 1942., устанак је уз све губитке и жртве био све јачи и јачи, а ослобођена територија све већа – закључује Кнежевић. ■

BRANKO ZEMUNIK Naš klub je dao devet narodnih heroja

Metalac je u najgora vremena ostao na pravoj strani. Kao i nogometni klub Hajduk, koji nije htio igrati na strani fašista. To su kolektivi koji su imali hrabrosti i mi se u Metalcu takve povijesti ne sramimo, dapače

PRILAZE Domu sportova ispire kiša, a korake nam časte krupe kapi, pa brzajući prolazimo ispod natpisa na kojem ružičastim slovima piše Metalac. Vrata kluba otvaramo kao da smo kod kuće i pozdravljamo nasmijano lice BRANKA ZEMUNIKA. Već smo bili ovdje, a tko jednom zade u Metalca, idući put kao da nije gost. Zemunik je pola stoljeća trener zagrebačkog dizačkog kluba Metalac. Dizanjem utega počeo se baviti 1969. godine. Osvajač je brojnih medalja, bio je dizački prvak Jugoslavije, a zatim i posljednji trener i selektor reprezentacije Jugoslavije, od 1988. do 1991. godine. Trener je generacija dizača i dizačica, predavač i autor knjiga o dizanju utega. Dok u dvorani grupa ljudi posvećeno vježba, sa Zemunikom sjedamo na čakulu u mali ured. Pregrađen je od ostatka prostora, ali ne do kraja, pa i dok pričamo do nas dopire ugodni žamor živahne Metalčeve kuće.

Krenimo od početka, od onih najmajnjih, najlakših bučica. Kada ste se i kako počeli baviti dizanjem utega? Utege sam počeo dizati 1969. Te sam godine zapravo prvo počeo trenirati hrvanje. Strašno sam se volio hrvati, na kvartu smo se stalno hrvali po livadama. Kad sam došao u Metalčevu školu hrvanja, trener BEDNJANEC mi je rekao da sam prežgoljav. Imao sam 54 kile, išao u treći razred gimnazije. Stvorio mi je strašan kompleks, ne mogu vam to opisati. Netko mi je tada rekao da Metalac ima i svoj klub za dizanje utega, u Ilici. Odlučio sam otići tamo, ojačati se pa se vratiti hrvanju. Nisam znao točnu adresu, pješke sam prešao Ilicu po desnoj strani skroz do Črnomerca i nazad po lijevoj. Napokon sam našao klub na broju 124, to je zapravo bilo skladište Kemoboje. Tamo su me primili pred kraj 1969., a dvije i pol godine kasnije postao sam prvak Jugoslavije u dizanju utega. Hrvanju se nikad nisam vratio, iako imam puno prijatelja hrvača.

Tko je tada vodio Metalac, trenirao dizače? Vodio nas je MARIJAN KRALJEVIĆ zvan KING, poznati jugoslavenski policajac. Poslije je radio kod generalnog konzula Jugoslavije u Stuttgartu. King je bio

Ove godine smo imali osam seniorskih državnih prvaka, bili smo momčadski prvaci i prvaci Kupa u muškoj i ženskoj kategoriji. Da imamo više novca, vjerojatno bismo mogli biti prvaci Europe, ali to nikoga ne interesira

trener jugoslavenske dizačke reprezentacije i trener Metalca, vodio je sve te sekcije. Kad je otišao, počeo sam čistiti dvoranu, spremati stvari za natjecanja. Malo pomalo počeo sam pomagati drugim dizačima, trenirati ih. Paralelno sam se i ja natjecao, i imao sam tada dosta uspjeha. Metalac je kao ekipa bio vrlo jak tih 1970-ih, imali smo više rekorda i prvaka Jugoslavije. Početkom 1970-ih iz Ilice smo se preselili u Kutiju Šibica, a u Dom sportova smo došli 1973. godine i od tada je klub na ovoj adresi. To je tada bila prazna dvorana, samo beton. Ali bila je velika, imala radijatore, za nas je bila raj.

O vašoj eri u Metalcu čemo još pričati, ali recite nam prvo po čemu je dizanje utega specifično, zašto je kompleksnije nego što se mnogima možda čini?

Gledajući izvana, ljudi misle da je dizanje utega samo fizička snaga, apsolutna snaga. Ali u dizanju utega ima jako puno motoričkih sposobnosti, važna je koordinacija, snalaženje u prostoru, fleksibilnost, a da ne govorim o brzini i eksplozivnosti. Imate sportove poput powerliftinga, nekad smo to zvali disciplina snage, u kojima su presudni jednostavni pokreti kratke amplitude. Ništa vam drugo ne treba osim apsolutne fizičke snage. Kod dizanja utega morate biti razgibani, fleksibilni i eksplozivno jaki. Čovjek koji je eksplorivan, ali krut, ne može puno. Dizanje utega se smatra i jednim od najboljih sportova za kondicijske pripreme u gotovo svim drugim sportovima. Uz to spada u sportove s najmanjim brojem ozlijedenih, jer se pravovremeno i pravovaljano rade kondicijske pripreme. Mišići se postepeno pripremaju za veće napore. Od lakšeg ka težem, od poznatog ka nepoznatom.

Ranije se dosta negativno i neutemeljeno govorilo o posljedicama bavljenja dizanjem utega, o navodnoj štetnosti za tijelo?

Opće javno mišljenje je bilo da će oni koji se bave dizanjem utega ostati niski, da će iskriviti kičmu, imati spušteno stopalo. To sve je apsolutno netočno. Visina vam se neće promijeniti, kao što se ne mijenja s niti jednim sportom. S obzirom na vježbanje fleksibilnosti i snage, držanje se može samo poboljšati. Spušteno stopalo je produkt nevježbanja težine, a kada vi neprestano vježbate i dižete se na prste, straha od spuštenog stopala nema. Kad sam počeo dizati utege mama nije dozvoljavala da se kod kuće Peru moje trenirke i oprema za trening, govorila mi je da će ostati mali i iskriviljen. Dvije godine sam na umivaoniku u klubu sve prao i sušio dok se nije predomislila.

Ranije su dvorane bile pune

Koliko vas je familija podržavala? Osim što ste sportsku opremu morali prati van kuće, kako su reagirali na početak?

Tata je od početka bio jako ponosan, brat isto. Mama je polako prihvatala. Čitav kvart me dolazio gledati na tre-

Kruna mog uspjeha su veslači braća Sinković s kojima radim zadnjih šest godina. Srce mi je jako zaigralo kad sam u tri ujutro gledao kako osvajaju zlatnu medalju na Olimpijadi u Tokiju

ninge, na natjecanjima su pola publike bili dečki i cure s Peščenice i Borongaja. Inače sam rođen u Splitu 1952. godine, moji su iz Poljica. Ali ja sam odrastao na Peščenici, u MALNAROVU Republici. Bio je to period industrijalizacije, moji su išli za poslom, otac mi je bio strojar. U Zagreb smo došli 1953. godine, živjeli smo prvo kao podstanari u barakama koje su bile ovdje iza Doma sportova. Kasnije su srušene kad se gradila toplana. U stan na Peščenici smo došli 1959. godine, od kvarta tada nije bilo ni k, od naše ulice do potoka nije bilo nijedne zgrade. Kad sam krenuo u školu glavno nam je igralište bilo po aerodromu na Borongaju, tamo je bila i optička industrija Ghetaldus. Pratio sam razne sportove. Kao momak sam svaki vikend išao gledati ligu hrvanja, ligu boksa, atletiku. Atletika je bila na Dinamovom stadionu. U Kutiji Šibica su bili boksački mečevi na kojima je znalo biti po tisuću gledatelja. Hrvanje je bilo na Trgu žrtava fašizma, u jednom diskaču, tamo gdje je danas Hrvatski klub Lika.

Vratimo se sad na 1970-e i rad u Metalcu. Kakve uvjete ste tada imali, kako ste se organizirali, razvijali programe?

Jako smo dobro radili, i dizanje utega i powerlifting, pogotovo ako uzmemu u obzir uvjete u kojima se radilo. Prije nije bilo svaki dan jedi meso, to si ljudi nisu mogli priuštiti. Nije bilo ni gledaj analize na YouTubeu i slične stvari. Rezultate svjetskih prvenstava u dizanju utega sam trčao saznati tako što sam kupovao sovjetski Sport na Trgu bana Jelačića. Kad smo išli na prvenstva vani, uvijek smo prisluškivali Ruse i Bugare, kakve programe treniranja i prehrane oni imaju. To na stranu, dizanje utega je u Jugoslaviji bilo jako dobro organizirano. Postojala je prva savezna liga s deset klubova i druga savezna liga Istok-Zapad. Sve je dosta potpomagao Savez za fiskulturu, a kad ste imali status sportaša prvih kategorija, imali ste i primanja. Prvak Jugoslavije je imao pravo na primanja u visini prosječnog mjesecnog dohotka. Danas je u Zagrebu ta stipendija 600 kuna. Kad sam postao trener reprezentacije, od države sam dobio stan. A nikad nisam bio član partije, da ne bi sad netko odmah to nabacio. Bio sam trener i selektor jugoslavenske reprezentacije od 1988. do 1991. godine.

Koje su razlike kada uspoređujete međunarodna natjecanja 1970-ih i 1980-ih i danas?

Do 1990-ih je doping bio prešutno odočen. Zato ste prije imali rezultate o kojima danas sportaši ne mogu ni sanjati. Kod nas doping nikad nije bio udaran, ali zato je dosta Bugara i Rusa umrlo mlado, s četrdeset ili pedeset godina. Sjetimo se NAIMA SÜLEYMANOĞLUA ili NAUMA ŞALAMANOVA – više puta mu je mijenjano ime i prezime jer je bio pod pritiscima kao pripadnik turske manjine u Bugarskoj. Bio je svjetski prvak, rekorder sa šesnaest godina. Umro je s pedeset godina, cirozu jetre je dobio u četrdesetoj. To je samo jedan primjer. Ranije su i dvorane bile pune jer je svako prvenstvo Europe donosilo nove svjetske rekorde. Po deset tisuća ljudi je gledalo dizanje utega, to je danas nezamislivo. Prije par godina je na finalnom meču na prvenstvu Europe u Bukureštu bilo dvadesetak ljudi u publici, a aplauz se puštao na zvučnike, da na televiziji djeluje kao da publike ima. Danas je doping kontrola stroga i nužna. Ali i dalje se nekim zna progledati kroz prste, nije baš da je jednak tretman svih i svugdje.

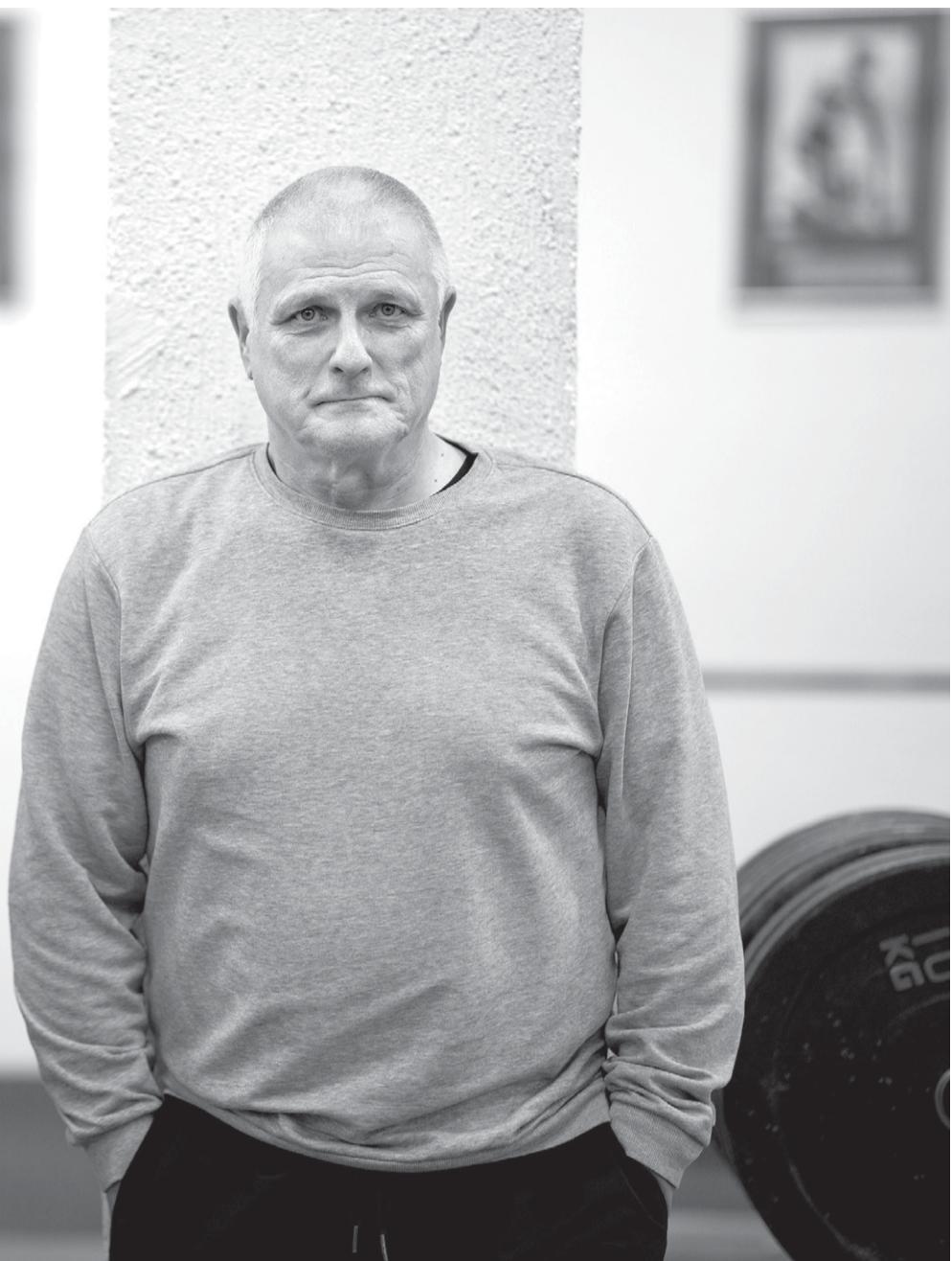
Devedesetih nismo htjeli mijenjati ime kluba

Kako je Metalac prošao početkom devedesetih, pregradio čitav ratni period?

Tijekom rata su nas iselili iz dvorane. Prvo je ovdje bilo skladište muničije, a jedno vrijeme su tu spavale i izbjeglice. Nesretni ljudi, bilo ih je na tisuće. Ponovno smo krenuli raditi 1993. i 1994., a tad smo formirali i prvu žensku dizačku sekciju. Već 1995. i 1996. smo išli na europsko prvenstvo s devojkama. Prva koja je dizala za Hrvatsku bila je ŽELJKA SKULIBER, a brzo joj se pridružila i moja kćerka BRANKA ZEMUNIK. Njih dvije su bile pionirke. Treba reći i da se 1990-ih na Metalac gledalo kao na socijalistički produkt. I tablete protiv Zubobolje su bile socijalistički produkt pa smo ih koristili, ali dobro. Klubovi su se gasili, mijenjali imena, uzimali neka, kao primjerena. I nama su sugerirali da promjenimo ime, ali nismo htjeli. Izborili smo se da Metalac ostane Metalac.

Važna je ta povijest Metalca. Osnovan je 1929., kao radničko sportsko društvo, friško nakon proglašenja šestosječanske diktature. Od mnogih sportskih sekcija koje je tada imao, danas je ostalo samo dizanje utega i hrvanje. A bio je od vanrednog značaja za sindikalni i politički rad sa širim masama. U Drugom svjetskom ratu Metalci i Metalke su odbili stati na stranu fašista, a u monografiji izdanoj 1979., koju ste nam vi posudili, redakcija Metalca piše da je najznačajniji rezultat kluba ljudsko opredjeljenje njegovih članova 1941. godine.

Tako je Metalac je dao devet narodnih heroja, među njima i jednu ženu, DRAGIĆU KONČAR. U Narodnooslobodilačkom pokretu sudjelovalo je najmanje dvjesto članova Metalca. U najgora vremena je Metalac ostao na pravoj strani. Kao i nogometni klub Hajduk, koji nije htioigrati na strani fašista. To su kolektivi koji su imali hrabrosti i mi se u Metalcu

takve povijesti ne sramimo, dapače. Evo, ja na ekranu mobitela držim sliku STJEPANA FILIPOVIĆA, onaj moment pred vješanje. Držim ga jer je to za mene hrabrost. To je borba, otpor. A prije sam na mobitelu držao sliku LJUBE ČUPIĆA, onaj njegov osmijeh. Što se mene tiče, to se nikad ne zaboravlja. Supruga i ja svake godine na godišnjicu smrti zapalimo lampionu na grobu sestara BAKOVIĆ. To su ljudi iz čijih biografija i dalje učim.

Kako se trenutno Metalac održava na životu? Uspjehe redate naveliko, ali koliko je i kakvog rada u pozadini svega toga?

Najam dvorane plaćamo i uspijevamo ga prebiti treniranjem drugih sportskih klubova i pojedinaca. Ali to jedva ide i ne možete si priuštiti da slučajno izgubite neke od tih poslova, jer onda više ne možete pokrivati najam. Živimo isključivo na sufinciranju od Grada Zagreba i na samofinciranju. Sad nam je jedna od glavnih preokupacija to što je Dom sportova od Grada dobio 150 milijuna kuna za rekonstrukciju, a dvorana će u tom periodu morati biti zatvorena. Još uvijek ne znamo gdje će nas izmjestiti. Uspjeha nam stvarno ne nedostaje, ove godine smo imali osam seniorskih državnih prvaka, bili smo momčadski prvaci i prvaci Kupa u muškoj i ženskoj kategoriji. Da imamo više novca, vjerojatno bi mogli biti momčadski prvaci Europe, ali to nikoga ne interesira. Nije nogomet, košarka ili vaterpolo. A dizanje utega je pravi domaći sport, ovdje se razvijaju naši treneri i dizači i dizačice, i ovdje ostaju. Produkt su našeg znanja,

Ako živiš život površno, da impresioniraš drugoga i letiš za statusnim simbolima, onda si, što bi rekao pisac Branislav Nušić, pokondirena tikva. A život je kratak i prozuji za čas

rada, ekonomiziranja. Kada gledate npr. nogomet, svi naši vrhunski igrači i treneri rade vani, vani žive, vani plaćaju poreze. Nogomet u tom smislu nije baš domaći sport.

Nadu mi daju sjajni mladi treneri

Zadnjih godina se dosta bavite i kondicijskim pripremama sportaša, u tome ste bili proglašeni za najboljeg trenera Hrvatske. Koliko vam je taj rad bitan, koje uspjehe posebno pamtite? Tome sam trenutno najviše posvećen, ali kondicijske pripreme su dugo

važan aspekt rada Metalca. I ŽELJKO MAVROVIĆ je ovdje trenirao osam mjeseci prije meča za titulu svjetskog prvaka. Kruna mog uspjeha su veslači braća SINKOVIĆ, s kojima radim zadnjih šest godina. Srce mi je jako zaigralo kad sam u tri ujutro gledao kako osvajaju zlatnu medalju na Olimpijadi u Tokiju. Ženu sam probudio, unuka, sve živo. Nije to samo zato što ih ja treniram, nego zato što su mi veliki prijatelji. Kod njih je nesrazmjeran spoj vrhunskog rezultata i ljudskosti. Oni su najnormalniji ljudi, treniraju ovdje s rekreativcima, druže se, donesu bombone. Dio su nas, smatramo ih Metalcima. Sjajne su i veslačice sestre JURKOVIĆ, kajakašica ANAMARIA GOVORČINOVIC i brojni drugi.

Autor ste knjiga i priručnika o dizanju utega. Kako trenutno stojimo s tom literaturom u Hrvatskoj, kaskamo li puno?

Stojimo loše. Zadnji udžbenik o dizanju utega napisao sam ja i izdan je sredinom 1980-ih. Tad je nekad izašlo i par važnih prijevoda ruskih trenera i dizača. Kasnije sam radio statističke analize svjetskih prvenstava i pisao za različite zbornike radova, ali sve je to malo i nedovoljno. Nisam imao vremena da se dalje bavim time. Svakako bi nam trebalo nove literature, jer dizanje utega sada i prije četrdeset godina nije isto. Na Kineziološkom fakultetu se dizanjem utega bave usputno, čisto informativno i generalno nam nedostaje ozbiljniji pristup tom sportu. Fali nam i medijsko praćenje dizanja utega.

U Jugoslaviji su Sportske novosti znale pisati o tome, pa bi se nešto dalo iskopati po arhivima. Ali i tu fali materijala i širine. Ogroman dio povijesti dizanja utega na ovim prostorima nije zabilježen niti se danas bilježi.

Nakon svih ovih godina, i dalje ste skoro svakoga dana ovdje, u Metalčevoj dvorani. Što vam daje nadu?

Ako živiš život površno, da impresioniraš drugoga i letiš za statusnim simbolima, onda si, što bi rekao pisac BRANISLAV NUŠIĆ, pokondirena tikva. A život je kratak i prozuji za čas, da citiram BAJAGU. Uz veliku radost koju mi je donio brak i dvoje djece, Metalac je drugo najvažnije čemu sam uvijek bio posvećen. Onih koji su tu od početka Metalca, sve je manje. Živih je trenutno samo četvero. Svaki uspjeh nas je veselio, svako prvenstvo u Zagrebu nas je veselilo. Najviše me veseli što je Metalac ostao Metalac. Ostao je na razini skromnosti i predanosti koju je imao kao radnički sportski klub. Nadu mi daju naši sjajni mladi treneri IVAN KNEZ i MATIJA BRLAS. Fanatici su, kako im je stalo i vjerujem da će nastaviti tako raditi. Najgore bi mi bilo kad bih ja otišao iz Metalca zbog bolesti ili čega god i da se klub raspadne. Kao, otišao TITO, raspala se Jugoslavija, otišao Zemunik, raspao se Metalac. Poanta je da se klub razvija, da i dalje bude dio ovog društva. I prije mene je bio netko tko je Metalac razvijao i gradio. Ljudi koji su goli i bosi trenirali na hladnome, stvarali klub i sačuvali principe rada i života u najtežim vremenima. ●

Сами своји мајстори

Умјесто да купују нове, у загребачкој Бицикlopоправљаони волонтери и корисници сами поправљају бицикле. Удруга Радиона такођер располаже простором препуним алата који омогућава и потпуним лаицима да се упuste у поправљање којечега

Cедамдесетих година 'уради сам' култура на овим просторима подразумијевала је израду појачала, намјештаја, разне савјете за преуређење дома, узгој поврћа на балкону, као и поправак различитих уређаја. Десетљеће касније Сам свој мајстор, водећи југославенски мјесечник за 'уради сам' културу, доносио је и упуте за програмирање у бејзику и израду једноставних компјутерских игара. Другим ријечима, рана 'уради сам' култура код нас је, као

и у свијету, била везана за идеју економичног приступа стварима и поуздавање у властите капацитете. Како су тбф-ови стихови 'трчи купи ново, поправљају само чудаци' с тржишном економијом постали све актуелнији и 'уради сам' култура освојила је нове друштвене димензије јер данас све интензивније подразумијева и 'уради с другима' и 'урадимо заједно' праксе, а ово је прича о два загребачка колектива са сасвим солидним искуством у томе: Бицикlopоправљаони и Радиони.

Биц Поп – сви који желе поправљати су добродошли

Године 2009. у Зеленој акцији писали су пројекат везан уз одрживост у свакодневном животу, а како су се одувијек бавили промоцијом бицилизма као одрживог транспорта, чинило им се да би било сјајно направити волонтерску радионицу за поправак бицикала. Нису очекивали да ће активност трајати дуже од пројекта, али и тринаест година касније сваког четвртка између 17 и

20 сати у Франкопанској 1 у Биц-попу примају све који су вољни уз помоћ волонтера бесплатно поправити бицикл. Кваку на вратима направили су од педала, а унутра су, посред хрпе дијелова и алата и тог тмурног четвртка крајем студеног кад смо ушли к њима, волонтерке и волонтери поправљали набе, центрирали котаче и припремали нове бицикли за донацију. Њихов водитељ, Еуген Вуковић из Зелене акције, објашњава нам због којих им је принципа Биц-поп важан.

— Зелена акција је у томе због промоције одрживог транспорта јер ће људи који дођу с волонтерима поправити бицикл уштедјети на сервису. Осим тога то је и промоција поновне употребе ствари. На концепту ово што радимо је и промоција радно-друштвене солидарности, да отвараш простор у којем људи једни другима помажу бесплатно, да волонтирају – каже.

Прилази нам и волонтерка Марина Келава и приклучује се разговору. — Волимо идеју циркуларне економије, волимо идеју да се не купују нове ствари него се рециклирају и користе старе. Зато смо и покренули донације бицикала. То је кренуло спонтано с избеглицама, али смо схватили да људи имају брдо бицикала по подрумима који труну. Људима бицикл може пуно значити јер пружа и слободу кретања. Могу чак и радити на бициклу, премда је упитно колико треба помагати врсту економије као што је платформски рад, али с друге стране некима то омогућава да преживе. Дошао нам је недавно један човек с азилом и питао где може купити бицикл. Из разговора сам схватила да вози за једну од доставних служби и да плаћа најам бицикла 600 куна. Позвала сам га дође к нама и дали смо му бољи бицикл – каже Марина.

Књига која се налази крај врата, у којој уредно биљеже све поправке, показује да се приближавају бројци од 10 тисућа сервисираних бицикала, а ни број оних донираних није ништа мање импресиван јер их је посљедњих година било више од 800.

— До 2014. донација није било пуно, циркулирали су дијелови и људи би их узимали, а онда су нас из Центра за мировне студије питали бисмо ли донирали бицикле тражитељима азила. И средили смо им пет-шест бицикала. Исте године су се десиле и поплаве у Гуњи па смо опет донирали бицикле који су људима јако олакшали кретање. А онда је кренула и Балканска ruta па су нас из Ар Ју Сиријус питали бисмо ли за избеглице поправили неке бицикле које су добили у донацијама. Тада смо се мало препали да ће тога бити пуно и да нећemo с тим моћи изаћи на крај. Осим тога, имамо и начело, којег смо се дотад чврсто држали, да свакто тко жели поправити бицикл мора заједно с нама овде радити на том бициклу. Што ако добијемо 200 бицикала? То за волонтере није баш добра ситуација јер си као на некој покретној траци. Рекли смо, поправити ћemo бицикле, али нека они који ће их добити судјелују у томе. Испала је сјајна интеграцијска активност – присјећа се Еуген.

С удругом 'Људи за људе' из Глине почели су сирађивати и неколико година прије потреса на Банији, а након њих све се додатно интензивирало. Но ту су и донације дјечјим домовима и Царитасу, а те бицикле поправљају у сарадњи с организацијама које се баве хуманитарним радом.

— С најновијим валом изbjеглица код нас се задесило доста Руса, Чеченца, наравно и Украинаца, људи који нису хтјели у рат. Изbjеглице које овде затекнете индикатор су неког глобалног тренда — каже Еуген.

Nа почетку су основни тим Биц-попа чинили активни и бивши студенти Осјека за социологију загребачког Филозофског факултета, а Марину која већ годинама пише за X-Алтер пимамо како се она прикључила волонтерском тиму.

— Прво сам била активисткиња у Зеленој акцији и долазила сам као муштерија. Имала сам бицикл који је имао доста година и стално се кварио, а с временом сам почела и волонтирати. Има нешто у томе што те оснажује кад знаш сам поправити, поготово нешто што користиш сваки дан. Онда се пуно лакше одважиш да кренеш негде путовати бициклом. Да би се овде волонтирало треба ипак имати нешто самопоуздања да другом поправљаш бицикл. Има нас 20-ак, а и људи који су с нама научили поправљати бицикле нам се враћају. Осим тога, у друштву недостаје мјеста где се ствари заједно раде, а и рад с рукама има терапеутску вриједност. Одмах се човјек уземљи, фокусира и боље се осјећа. Може се дружити и другачије, тако да се истовремено и ствара нешто. То је корисно и за друге — говори нам Марина.

А онда је у Биц-поп један човјек дошао по бицикл. Говори нам да је изbjеглица из Етиопије. Побјегао је од рата и напустио посао свеучилишног професора психологије. Сретан је што је спасио живу главу, а бицикл ће му помоћи да се лакше креће градом. А ако сте се питали што осим старог бицикла можете донирати екипи из Франкопанске, ево одговора:

Занимају нас и пензији који растурају електронику, као и стари кројачи. Та срећа да људи оду кући с паром хлача или руксаком које су сами направили нема цијене, каже Дебора Хустић из Радионе

— Увијек тражимо локоте зато што ти нитко никад неће дати стари јер га или користи или је отишао заједно с бициклом кад је украден — каже нам Еуген за крај.

Nа другом крају града, на Новој цести 186 налази се Радиона, удруга за промоције 'урагу сам' културе. Они су с радом почели 2011. у 22 квадратма које им је уступио загребачки Студентски центар. Из герилских увјета и првих радионица за мапирање сензора и контролера, израсли су у организацију која има и лабораторију за медијску умјетност, кафић и резиденцијалне програме. Оглашимо к њима научити нешто о стоп анимацији уз искусну аниматорицу Ивану бошњак, што је тек једна у низу радионица које су од рујна наовамо одржали зајавност, а га бисте стекли предоцу бу о томе колико је распон активности у Радиони, вриједи завирити на њихову страницу радиона.org. Простор је препун алата и прибора који омогућава популарним лајцима, али и професионалцима да се упусте у најразличите 'урагу сам' поглавље.

— Први шрафцигер из Офертисиме још је увијек с нама. Био је прије двије године дискретно изложен у Француском институту заједно с 3D принтером који смо направили јер нисмо имали лове. Кад кренеш од нуле, другачије гледаш на ствари — говори нам Дебора Хустић, креативна директорица Радионе и кустосица.

Имамо начело да сватко тко жели поправити бицикл мора заједно с нама овде радити на том бициклу, каже Еуген Вуковић, водитељ волонтера Бицикlopоправљаоне

да се мистифицира како да причамо на латинском, па ћемо се аутоматски доимати као јако учени. Нас то не занима, нама је занимљивије бити ујасно баналан у покушају да нешто објаснимо јер ће кроз то нетко кога можда и не занима тај умјетнички аспект нешто научити, ако ништа научит ће по којим принципима нешто ради. Није да се желимо вратити у пећину, него се губе креативност и задовољство који произлазе из рада са рукама. Без обзира на то је ли посриједи зимница, лемљење или плетење, то може бити и неки облик медитације — каже Дамир.

— Тако се развијају и моторичке вјештине. Притом нам је кључно партцијирање људи у том неком процесу, оно што се зове знаност грађана, неовисно о томе што је тко по професији. Јако је специфично што се људи који се код нас у Радиони виђају у стварности не би срели. Ми се бавимо садржајем и људским интеракцијама, а радионице смо почели радити да бисмо себе едуцирали — надовезује се Дебора.

Програми Радионе шире се у свим смјеровима и укључују све добне скupine.

— Занимају нас и пензији који растурају аналогну електронику, као и стари кројачи, то су људи који имају сјајне вјештине. Та срећа да људи оду кући с паром хлача или руксаком које су сами направили нема цијене. Осим тога уз пријенос знања догађа се и нека социјална димензија, дружимо се — говори Хустић.

— Али да не идеализирамо причу о настанку заједнице. Заједницу је ујасно тешко култивирати. Ја сам из Сплита и сјећам се како се 90-их на Перистилу створила нека сцена од људи који сједе на зидишту и причају, а онда је то све наједном нестало. Јако смо свјесни свега тога и не желимо да то нестане, па покушавамо гледати унапријед. Мислим да засад успјешно одржавамо заједницу. Важно је да га људи могу доживјети, да се не догоди оно 'то је била супер прича која је несталла', таквих стварно има милијун — каже Дамир.

— Наша највећа вриједност су људи и људски односи, онда иду садржаји па стројеви. Нагледала сам се простора који су опремљени скупом опремом, али у њима није било живе душе — закључује Дебора. ●

Prilično bučne djevojke

Pretty Loud iz Beograda prva je ženska romska hip-hop grupa na ovim prostorima. Mlade Romkinje mnogima su u svojoj mahali i šire pokazale da se mogu školovati i postići nešto u životu

ODVAJKADA se Romkinje smatra majkama i domaćicama koje se potiče da rano napuste školu, udaju se i rode djecu. Otpor ovakvom načinu života, ali i stereotipima koji su kroz godine stvoreni, pružaju djevojke iz grupe Pretty Loud s kojima smo razgovarali o važnosti obrazovanja i emancipacije, kao i o njihovoj muzici i ciljevima.

Prva su ženska romska hip-hop grupa na ovim prostorima, nastala 2014. godine u Beogradu, kada su se okupile unutar fondacije Gypsy Roma Urban Balkan Beats (GRUBB). Stvaraju žanrovske jedinstvene muziku spajajući rap i hip hop s elementima romske muzike, a suvremenim i urbani pokret s tradicionalnim plesom. Kroz tekstove govore o svakodnevnim izazovima i nadama, kao i o složenijim temama poput jednakosti i slobode.

Projekt je napravljen tako da članice dolaze i odlaze u skladu s njihovim obavezama i trenutno ih je šest. Kako je objasnila jedna od članica ŽIVKA FERHATOVIC, postoji i pomladak Pretty Louda koji podučavaju kako bi jednoga dana nove djevojke mogle biti dio postave.

— U GRUBB-u postoje edukativni programi na kojima devojčice i dečaci uče, dolaze raditi domaće zadatke i mi im pomažemo oko usavršavanja i lekcija koje dobivaju u školi. Odlučili smo formirati Pretty Loud juniorke koje će biti naše naslednice, tako da sada postoji ova nova mlada grupa. Primetile smo njihovu želju da rade isto što i mi, tako da i one sada kreću da repuju i pevaju, pričaju o nekim svojim tinejdžerskim problemima – kazala je Živka, studentica Poslovnog i pravnog fakulteta u Beogradu koja u GRUBB-u radi kao nastavnica reparanja i podučava juniorke.

Dodata je i kako su od početka imale veliku podršku roditelja, prijatelja i kolega iz GRUBB fondacije, ali bilo je i negativnih reakcija.

— Bilo je i ljudi koji su komentarisali. Iz naše mahale su nas pitali zašto tako pričamo o muškarcima i Romima, da oni ne dozvoljavaju svojim ženama da rade što hoće i slično. Ne obaziremo se toliko na to jer imamo svoj cilj i znamo što želimo u životu. Uvek će biti onih koji podržavaju i onih koji ne podržavaju – objasnila je.

Iako još nisu u potpunosti uspjele u svojem naumu da promijene status

i situaciju u kojoj se nalaze mlade Romkinje, svakako su na dobrom putu, misli ZLATA RISTIĆ.

— Mnogima smo promenili mišljenje, pokazali smo da Romkinje umeju da urade nešto i da se školuju. Naša zajednica sada drugačije gleda na žene. Ne možemo reći da smo skroz uspele, ali nas upravo muškarci, naše kolege iz GRUBB-a, trenutno podržavaju da se izborimo za naša prava. Naš cilj je da što više žena osvestimo, da se i dalje borimo i da im pružimo podršku kroz, između ostalog, i naše tekstove – kazala je Zlata Ristić koja u GRUBB-u radi kao nastavnica plesa.

PRETTY Loud je do sada imao nekoliko suradnji, a najviše se ističe upravo ona s UN-om Srbija i Koordinacijskim tijelom za rodnu ravnopravnost. Oni su podržali novi spot 'Ravnopravno' koji je osvojio prvu nagradu 'Muzzik Awards 2021' za najbolji spot u kategoriji Video s porukom. Djevojke su istakle i kako imaju želju suradivati s drugim izvođačima. Imale su nekoliko svjetskih nastupa,

Pretty Loud (Foto: Alessandro Gandolfi)

poput sudjelovanja na festivalu 'Žene svijeta u Londonu', no posebno ističu i nastup u njemačkom Rudolstadtgu gdje su imale najbolje iskustvo i najveću podršku brojne publike. Njihovi tekstovi su na romskom, srpskom i engleskom jeziku.

— Sve zajedno sednemo i napišemo tekstove, a naši mentori iz GRUBB fondacije, koji su također i u grupi Roma Sijam, pomognu nam, poprave ako nešto nije dobro i pokazuju nam kako da obogatimo tekstove. Oni su tu duže od nas i iskusniji su, ali pokušavamo biti samostalne u smeru da muziku na kraju stvaramo same – objasnila je DIJANA FERHATOVIC koja, poput sestre Živke, također studira na Poslovnom i pravnom fakultetu.

Djevojke trenutno rade na novom albumu i ovih su dana pune inspiracije, često pišu i sređuju matrice. No otežavajuća je okolnost što cijelokupna podrška ide preko GRUBB fondacije, kojoj su potrebna dodatna sredstva kako bi nesmetano mogla podržati ovaj projekt. Zbog toga je teško objaviti album uz koji bi mogli ići i muzički spotovi. No one su ustrajne i osvrću se na brojne pozitivne promjene koje su primijetile u svojoj mahali, ali i šire.

— Vidi se da djevojke stvarno žele bolju budućnost, žele se izboriti za sebe, edukovati se i stati na crtu svima koji to sprečavaju. Pre to nije bilo tako, ali sada roditelji tih djevojaka postaju savremeniji i žele bolju budućnost za svoju decu kroz školovanje i poticanje na nezavisnost. Naša deca koja dolaze u GRUBB centar su postala mnogo bolja u školama, osećaju se prihvaćenije i imaju bolje ocene, redovno dolaze na nastavu i stalno su pohvaljena, što je i bio naš cilj – rekla je SILVIA SINANI koja u GRUBB-u predaje ples.

Svaka od članica je osobno bila diskriminirana, a sigurnost je jedna od stvari koja ih posebno brine.

— Mislim da nekada zakon ne reaguje dovoljno oštro. Volela bih da se osećamo bezbednije kada šetamo ulicom, jer kao žene i Romkinje smo dvostrukou diskriminisane. Nedavno je djevojčica ispred škole pretučena od strane odraslog muškarca. Postavlja se pitanje jesu li naša deca uopšte zaštićena na ulicama i ispred škole. Tu bih volela da možemo da utičemo, da se ti nasilnici kazne na način da se to ne ponovi – objasnila je Zlata, osvrnuvši se i na problem ranih brakova.

— Savetovala bih svima da nikako s 15, 16 ili 17 godina ne razmišljaju o braku. Važno je prvo završiti školu i imati svoj posao. Jedno sam vreme bila samohrana majka i znam koliko je teško. Diskriminacija možda neće nestati, ali bitno je obrazovati se, imati svoj dinar i ne obazirati se na ono što će ko reći – kazala je Zlata.

Na kraju su nam djevojke su govorile o svemu što im daje volju, želju za upornošću i nadu za bolju budućnost.

— Pre svega, nadu dajemo jedne drugima, a osim toga nadu nam daju sva podrška i publika. Sve te reakcije potiču nas da imamo više želje i volje da se borimo, ne samo za Romkinje nego i za sve žene. Kako radim i s Pretty Loud juniorkama, verujem u njih i znam da će uspeti – rekla je Živka.

— Nadu mi daje to što nismo jedine koje žele promenu, već postoje i druge organizacije i individualci koji žele bolju budućnost za nove generacije. Nadu mi daje i ta ženska solidarnost – dodala je Silvia. ●

RAZUM I OSJEĆAJI

Tisuću riječi za snijeg

PIŠE Olja Savičević Ivančević

Sniježe ti si čudo... zbog svega toga što si mi dao, a što sam s veseljem i žudnjom uzimala, nikada te neću povezati s bljuzgom i blatom, samo se vrati i zatrpa nas

Od svih živih vrsta kojima prijeti izumiranje zbog globalnog zatopljenja i otapanja ledenjaka, prvi su s lica Zemlje nestali hejteri snijega. Mrzitelji svega snježnog znali su se još donedavno tu i tamo oglasiti, ali više ih nema ni *vidit ni čut*. Bili su to u pravilu oni moji Dalmatinici, ronzala koja se zimi nisu primjereno ogrijala sve dok nisu doselili na kontinent, a onda su im užasno i podjednako počeli smetati i minusi i bljuzga i snješko. Nikad nisam doživjela da se na snijeg žale recimo Gorani ili Ličani, a u cjelokupnoj kanadskoj antologiji kratke priče, u kojoj je mećava uvijek brža i moćnija od ralica, nitko nije ni približno hejtao snijeg kao dalmatinski imigranti u Zagrebu. Ovo je zapravo dosta neobična stvar, jer svaka rođena Dalmatinika ili Dalmatinac naprosto obožava snijeg koji jednom u deset godina padne u Splitu, Zadru, Šibeniku, koji se dočekuje kao mana nebeska, a obožavaju i snijeg na Jahorini, na Kupresu, Pohorju, a pogotovo na Madonni di Campiglio, ali kako dosele u Zagreb, ova im se padalina ogadi. Neki od snježnih hejtera išli su toliko daleko da su me pokušavali uvjeriti da je stvar samo u tome što ne živim dovoljno dugo u ovom gradu i da će s vremenom doći na njihovo, ali kako stvari stoje bojim se da će prije oni doći na moje i poželjeti ga – snijega je sve manje i manje, ne treba biti SIJERKOVIĆ da bi se to zapazilo.

Situacija je takva da su neki gradovi u kojima se od 2012. održavala međunarodna manifestacija '50 Poems for Snow' (50 pjesama za snijeg) – nazvana prema divnoj pjesmi KATE BUSH '50 Words for Snow' – ove godine odustali od tradicionalnog čitanja poezije na otvorenom na prvi dan ozbiljnijeg snijega. Zimska bajka je izgubila smisao, a dobila poantu. A bilo bi puno bolje da je obrnuto, jer ljepota poanta nije potrebna.

Prvo sjećanje koje mogu dozvati u vezi sa snijegom je sjećanje na jednu izdvojenu pahulju, izgledala je kao da i ne pripada snijegu – magičan filigran, kristal na vunenom prstu rukavice. Snijeg je bio visok na šator-planini, upadala sam u njega do nosa, stavili su me na samar i jahala sam na konju kojega je netko od odraslih vodio za uzde prema kućicama u daljini. Putevi su bili zameteni, naš auto je ostao negdje u bjelini u dubokoj Bosni, kroz takav snijeg mogao se probiti samo konj. (A ako je vjerovati pričama, to je žilavo kljusence i inače išlo svugdje i po svakom vremenu i još nije izmišljeno prijevozno sredstvo koje bi te moglo odvesti kamo je, bez navigacije, mogao on na svojim leđima.) Ima nešto drevno u toj sceni beskrajne bjeline, ali to u tom trenutku ne znam, gledam pahuljicu na jednoj niti vune, drugom rukavicom pipnem pahulju, zgrabim pršić s konjske grive, ali u sljedećem trenutku već je mokra, skidam je i gubim i ne usuđujem se nikome reći, spuštam ruku u ledeni džep bundice koju mi je stric pomorac te zime donio iz Rusije i osjećam bol, bol. Nije mi više do ljepote snijega. Ali, ima u tom neočekivane pravde: zbog boli koju mi je snijeg zadao i danas, kad poželim, jezdim na onom konjiću kroz tihu ledenu magiju te slike.

Iako se to dogodilo u ono blaženo doba kada nisam imala potrebu artikulirati svoje misli i osjećaje, da sam znala i poželjela, rekla bih možda nešto slično ovome što mislim danas: Sniježe ti si čudo, kako god okreneš, ti si nedostizno remek djelo prirode, ti si taj smisao umjetnosti, a potpuno si priordan, ti si savršena najcjelovitija cijelina sazdana od bezbroja savršenih kristala, nestabilan i nestalan ili postojan poput mjesta i vremena na koje padaš i čiji oblik i postojanost preuzimaš u zamje-

nu za najzavodljiviju od svih iluzija, ti si najmekši i najblještaviji outfit ovoga svijeta, ti si makeover grada, radiš to samo da demonstriraš raskoš svog stilističkog talenta, svoju superiornu estetiku zime, a opet, nikad ne ispadаш razmetljiv u svom obilju, jer si supstanca tišine, njeno zimsko tijelo; uočavam i da te je moguće popiti, ali ne i pojesti, da si katalizator higijene svijeta koju zovemo ekologija, da je nepostavljen teološko pitanje jesи li bog ili mađioničar, ali bez sumnje si u posjedu vradžbine koja je starija od svih religija, okultna/okrutna i tako blaga dok naš život pretvaraš u radost, idilu koja je kratka vijeka, a smrt u bezbolan san koji je vječan... Zbog svega toga što si mi dao, a što sam s veseljem i žudnjom uzimala, nikada te neću povezati s bljuzgom i blatom, samo se vrati i zatrpa nas.

Neki znanstvenici smatraju da bi se ledenjac u potpunosti mogli otopiti već 2050. godine i da bi u budućnosti ova pojava mogla ugroziti živote milijuna ljudi diljem svijeta. Ali u ovom slučaju ne marim previše za ljude, te ovisnike o ugljiku koji su katastrofu smjestili sami sebi i ostalim živim bićima, mislim na one prekrasne izumiruće polare medvjede koje gledamo u emisijama DAVIDA ATTENBOROUGHA, na očaj sretnih pingvina koji gacaju po rastopljenim staništima. I osjećam se kao sudionica u zločinu u ovom klimatskom holokaustu koji uporno ignoriramo dok se životnjama topi tlo pod nogama, ono isto koje bi nas u drugom agregatnom stanju do 2050. moglo preplaviti.

Kažu da je *dalmatinski tip obale*, bilo gdje na svijetu, ona vrsta reljefa gdje otoci prate fisionomiju planinskih lanaca, jer su nekad, do ledenog doba, naši otoci bili gore i planine – pisala sam već o tome na jednom drugom mjestu, ali čini se zanimljivo ponoviti s obzirom da bi 'prvi red do mora' u ne tako dalekoj budućnosti mogao postati 'prvi red pod morem', prilično nepoželjna stambena pozicija.

Ili, da se na tren vratimo Kate Bush, tko nije slušao '50 Words for Snow' mogao bi zapjevati 'Runnin up that Hill'. Drugospomenutu pjesmu uglavnom znate, a ova prva, posvećena snijegu, po kojoj je nazvana manifestacija za koju je ove zime najavljenio da se u Zagrebu neće održati, poziva nas da, eto kao Eskimi, izmislimo svatko svojih pedeset riječi za snijeg: 'Don't you know it's not just the Eskimo, let me hear your 50 words for snow?'

Ima nešto šamansko u toj smrznutoj pjesmi u kojoj riječi padaju u naše uši poput zazivanog snijega. Koliko znam, zasad joj je odgovorio samo kolega ENVER KRIVAC, dijete Gorskog Kotara koji u svojoj pjesmi 'draha kate bush' nabraja svoje snjegove ovako: *istresine sine / lotaslota / kanik / stiroporac / padalína / škvrlijzlat / pršinjel / cijelacbijelac / kasuljap / mećavko / vijevije / belgrič / medenpik / ledakmest / paluhaj / tito druže / pti / dancink / papuč / laktifriz / sine adipe lac / nanuška / srnintap / špricavac / lijepovrijeme / sanovnik / bjeligasp / vuksamotnjak / visper / lumi-hó / tresonja / nemaškole / karampeli / bakin kristal / paradidlpuding / mleks / škripilip / popodneve / mećavaskularan / phromet / apalačianšlag / frrrrrrrrr / dvometraš / cijelimesec / finipuh / okodimnjak / kokanzatrpan / in a silent way / nanošnjak / sgonos / snijeg*.

Svi znamo, ako dobro protreseš i okreneš snježnu kuglu, padat će snijeg tako da nema razloga da ne upali ovaj zaziv. Što se, evo, i sramežljivo događa dok uz prozor pokraj radijatora prebrojavam mojih tisuću i dvjesto riječi za snijeg koliko stane u ovu kolumnu. Nije li to logično? Čarolija koja se može znanstveno objasniti, a nije trik. ●

DVOKORAK NAPRIJED

Bismillah, Bilale

PIŠE Ivana Perić

BOKSAČ BILAL FAWAZ završio je nedavno 17 godina dugu bitku za boravak i rad u Ujedinjenom Kraljevstvu, dobivši napokon dozvolu da u zemlji ostane na 30 mjeseci. U momentu kada su mu odvjetnici javili da je dobio dozvolu, izšao je iz autobusa, kleknuo i poljubio asfalt, popraćen začudnim pogledima prolaznika. 'Ovdje sam otkako sam bio dijete, ali u tih 17 godina nikad mi nije bilo dopušteno ni pomisliti da ovu zemlju mogu zvati svojim domom. To je bilo toliko traumatično da jednostavno ne mogu vjerovati da konačno mogu imati malo mira', kazao je medijima.

Fawaz je rođen 1988. u Lagosu, roditelji su mu bili imigranti i nisu imali nigerijsko državljanstvo – majka iz Benina, otac iz Libanona. Majka ga je odgajala sama, a kada mu je bilo osam godina, brigu za njega preuzeo je ujak. U ujakovom je kućanstvu otkrio borilačke sportove, gledajući filmove o karateu dok je obavljao kućanske poslove. JACKIE CHAN mu je bio omiljeni glumac.

Kad mu je bilo 14 godina, ujak mu je kazao da ga njegov biološki otac želi upoznati. Ponuđena mu je prilika da ode u London, što je Fawaz uzbudeno prihvatio. Grupa muškaraca koji su tvrdili da su članovi njegove obitelji pokupili su ga u zračnoj luci Heathrow i odveli u kuću sjeverno od Londona. Rečeno mu je da će otac uskoro doći po njega, ali to se nikad nije dogodilo. U kući je držan zatočen, tretirali su ga kao roba, bičevali kabelima i tjerali da radi po čitave dane. Dugo je planirao bijeg i jednoga dana uspio iskoristiti odsutnost zlostavljača i pobjeći do najbližeg centra za socijalnu skrb. Kasnije je prošao kroz više institucija i udomiteljskih obitelji. Boks je otkrio slučajno, šetajući kampusom Sveučilišta Brunel. Počeo je sudjelovati u amaterskim borbama i brzo stekao solidnu reputaciju.

Zbog odbijanja Ministarstva unutarnjih poslova da mu izda radnu dozvolu, uskraćena mu je šansa za profesionalnu karijeru, i nije mogao prihvati ponudu da boksa za Britaniju na Olimpijskim igrama 2012. i 2016. godine. Unatoč tome, izgradio je sjajnu amatersku karijeru u boksačkom klubu Stonebridge u sjevernom Londonu, bio je prvak Engleske i zemlju predstavljao na međunarodnim amaterskim natjecanjima šest puta. Paralelno je radio kao čistač u klubu, u zamjenu za smještaj i hranu.

Bilal Fawaz (Foto: Marc Aspland/News Syndication/PIXSELL)

Skoro 20 godina živio je u stanju sveobuhvatne neizvjesnosti – odgađane su odluke o njegovom slučaju, odbijane mu radne dozvole, više ga se puta pokušalo deportirati u Nigeriju, unatoč tome što su mu nigerijske vlasti uskratile putovnicu i državljanstvo. Prekršajne prijave koje je zaradio kao traumatizirano dijete u sustavu socijalne skrbi pritom su korištene da bi ga se prikazalo kao prijetnju. 'Ministarstvo unutarnjih poslova označavalo me kao terorista ili silovatelja ili ubojicu, a nikada u životu nisam bio u zatvoru. Jedini prekršaji koje imam su oni za posjedovanje kanabisa, vožnju bez osiguranja i ulazak u autobus bez osobne iskaznice', objasnio je Fawaz. Deportacije su odgođene tek nakon što su lokalni aktivisti i njegov trener vršili pritisak da ga se oslobođe i razmotri njegov zahtjev za britanskim državljanstvom.

Sada je korak bliže ispunjenju tog zahtjeva, ali u tome ne vidi kraj svoje borbe. Fawaz se nuda da njegov slučaj može privući pozornost na položaj drugih mladih migranata i tražitelja azila bez pravnje, kojima je uskraćeno pravo da ostanu u Ujedinjenom Kraljevstvu nakon što navrše 18 godina. Za njih i s njima, ostaje u ringu. ●

GORSKI KOTAO

PIŠE Valentina Vukadinović

Linceri

DECEMBAR je Gorskom kotaru donio bjelinu, pahulje, mraz i injе. Kada se smraći, pale se lampice, miriši kuhan vino i osjeti se da su praznici sve bliže. A mene već danima vuče želja da počnem peći kolačice jer ovo je najslade doba u godini. Već sam nabavila kutije u kojima ću dragim ljudima pokloniti ovake slatke poklone. Jedni od omiljenih kolačića koje radim svake godine su linceri.

Linceri su vjerojatno najpopularniji keksići koji se nađu na svakom prazničnom stolu. Potječu iz Austrije i dobili su ime po gradu Lincu, a osim keksića, postoji i lincer pita koja je slična sastojcima no priprema se baš u obliku okrugle pite ili tarta. Linceri su prepoznatljivi keksići koji se sastoje od dva keksa spojena pekmezom, ali za razliku od naših vanilica, gornji keksić je izrezan te je pekmez vidljiv. Također, linceri se pripremaju s mljevenim bademima (ponekad stavim lješnjake), a ako je pekmez kiselkast, onda je to dobitna kombinacija. Riječ je o prhkom keksu koji može stajati 10 do 15 dana u zatvorenoj limenoj kutiji.

Kod izrade lincera bitno je koristiti maslac, a u smjesu idu samo žumanjci. Tako je tjesto baš podatno i kada se ispeku su fini i prhki. Prije godinu ili dvije sam nabavila kalup koji olakšava izradu lincera jer u jednom potezu izreže dva keksa od kojih je jedan s otvorom. No ako nemate takve kalupe, poslužite će vam čašica i naprstak ili neki čep kojim ćete izrezati otvor za gornje kekse. Kod pečenja pripazite da se ne prepeku, trebali bi ostati svijetli. Spajajte ih pekmezom po želji, a prije spajanja gornji keks pospitate šećerom u prahu.

Sastojci

200 g glatkog brašna
100 g mljevenih badema (mogu i lješnjaci)
80 g šećera
2 vanilin šećera
200 g maslaca (sobne temperature)
2 žumanjaka
korica limuna
prstohvat soli
pekmez za spajanje
šećer u prahu za posipanje

Priprema

Izvadite sve sastojke da se temperiraju na sobnu temperaturu. Maslac pjenasto izradite pa mu dodajte obje vrste šećera i sve izradite u glatku smjesu. Dodajte jedan po jedan žumanjak, prstohvat soli i limunovu koricu. Dodajte brašno i mljevene bademe. Umijesite tjesto, ali ga nemojte previše miješati da se masnoća ne otopi. Tjesto podijelite u dva ili tri dijela i malo spljoštite valjom pa zamotajte u prozirnu foliju i ostavite sat vremena u hladnjaku.

Na pobranijenoj podlozi razvaljajte tjesto do otprilike pola centimetra debljine. Kekse izrezujte kalupom. Pazite da imate jednak broj donjih i gornjih keksića s rupom. Zagrijte pećnicu na 180 stupnjeva. Kekse slažite na lim obložen masnim papirom pa pecite nekih 10 do 12 minuta, ovisno o pećnici. Ne smiju potamniti. Ostavite da se ohlađe pa gornje kekse pospitate šećerom u prahu. Spojite po dva keksa pekmezom. Ja sam koristila domaće pekmeze od marelica, šljiva i višanja. I ono najbitnije, uživajte u pripremi ovih slastica s dragim osobama.

Dobar tek! ●

IMPRESSUM

Godina II / Zagreb | Petak, 23/12/2022

Nada #025

Društveni magazin

SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum
NOVOSTI
Andrea Radak

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA
UREDNIKA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Vedrana Bibić, Nina Čolović, Anja Kožul, Ivana Perić, Olja Savićević Ivančević, Anja Vladislavljević i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanisljević i Tena Kržanec

Nada je financirana sredstvima
Savjeta za nacionalne manjine
Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr

ИНФОРМАТОР

у Цркви светог Ђорђа

Сјећање на ужас 1991.

Борис Милошевић указао је на изузетну потребу комеморирања свих страдалих жртава

Угрубишнопољској православној Цркви Светог Ђорђа, 17. децембра одржан је парастос ненавним српским цивилним жртвама Билогоре и западне Славоније страдалима током јесени и зиме 1991. године. Ово је била десета по реду комеморација откако је Српско народно вијеће ове несрећне догађаје из 1991. године уврстило у календар културе сјећања. Домаћин овогодишње комеморације били су вснм Грубишно Поље на челу с предсједницима ДАРКОМ КАРАНОВИЋЕМ и МИЛАНОМ КНЕЖЕВИЋЕМ. Каравановић је генезу ових догађаја повезао са страдањима грубишнопољских Срба и њиховом депортацијом у Јадовно и Слано на отоку Пагу крајем 1941.

— Егзодус Билогораца и западнославонаца из 1991. кренуо је као и 1941. из грубишнопољских села Велике и Мале Барне, Велике и Мале Ператовице, Малог Грђевца, Сибеника, Раствора, Турчевић Поља, Дијаковца, Лончарице, Дапчевиће и Рашенице у правцу дарувачких и пакрачких села, према ријеци Сави, Србији и Републици Српској — рекао је Каравановић.

О догађајима у Грубишном Пољу 1991. говорио је Кнежевић, рекавши да су само у бившој Опћини Грубишно Поље страдала 43 српска цивила, од којих је дио њих убијен на кућним праговима при чему се највећи дио њих воде као нестали. Саборски заступник СДСС-а Борис Милошевић је указао на изузетну потребу комеморирања свих жртава страдалих у несрећном рату 90-тих, без обзира на националност. Литургију је служио грубишнопољски, јереј Славен Јовичић уз

саслужење пароха бјеловарског Стефана Максимовића и великообршљаничког Славимира Гвојића.

Скупу су присуствовали амбасадорка Србије у Загребу Јелена Милић, саборска заступница СДСС-а и потпредсједница Српског народног вијећа Драгана Јецков, Еуген Јаковчић и Анита Владимијров из СНВ-а те замјеник жупана Бјеловарско-билогорске жупаније из редова Срба Саша Лукић. Ту су биле делегације мањинских вијећа Бродско-посавске жупаније на челу с Душаном Ногићем, Пожешко-славонске жупаније на челу с предсједником Николом Ивановићем, као и Вировитичко-подравске жупаније на челу с предсједником Миленом Лазићем. Скупу су такођер присуствовале делегације српских мањинских вијећа из Ђуловца, Сирача, Дежановца, Дарувара, Гарешница, Бјеловара, Велике Писанице и Великог Грђевца.

■ Н. Ј.

Како до статуса цивилног страдалника?

СНВ је објавио обрасце на интернету и до сада је поднесено стотињак захтјева

Колики је број укупних жртava рата деведесетих, колико је од тога војника, а колико цивила, колики су бројеви у Карловачкој жупанији и зашто је требало толико дugo чекати да се донесу закони те које се препреке појављују у пракси биле су теме трибине ‘Презентација Закона о цивилним страдалницима домовинског рата’ што ју је

организирало Вијеће српске националне мањине Карловачке жупаније.

Закон је усвојен прије скоро годину и пол и требало га је чекати више од 30 година, казала је Тершелић, додајући да је врло важно да информација о Закону и правима дође до свих страдалника без обзира на њихово поријекло. Сматра да је остало још доста простора за међусобно разумијевање, за правду и помирење. ‘Сви страдали имају права која треба поштитивати од дана страдања’, казала је Вељка Тершелић из Доцументе.

Правница из СНВ-а Милена Чалић Јелић навела је тко може остваривати права по овом Закону. СНВ је објавио обрасце који се могу скинути са интернета и до сада је поднесено стотињак таквих захтјева. Сви се могу обратити СНВ-у за помоћ и објашњења, а у Карловачкој жупанији и правници Даници Клајић која ради у карловачкој канцеларији СНВ-а.

ИНЕС ТОМАС из Одјела за хрватске бранитеље и здравство Карловачке жупаније

Трибина у Карловици

Карловачке жупаније, такођер је позвала заинтересиране да се за помоћ обрате у надлежни Одјел те истакнула неколико примјера из праксе и остваривања права цивилних жртава. Потврдила је неколико нелогичности код прикупљања документа које онемогућавају остваривање права. Посјетиоци сматрају да се ради о намјерној опструкцији пошто се мишљења Министарства бранитеља чекају изнином дуго.

Најтежи посао предстоји Божици Цибоци из Доцументе, теренској истражитељици свих жртава, а посебно цивилних, јер ни 30 година од рата не постоји службени попис свих жртава, по дијелjenih на војне и цивилне, хрватске или српске, по жупанијама и сличним принципима. Постоји више пописа жртава више удружења па се подаци увелике разликују. Неке процјене говоре да је у рату било 23.000 укупних жртава, 12 до 14 хиљада Хрвата и десетак хиљада Срба. У Карловачкој жупанији је према неким подацима било око 470 српских и више од 800 хрватских жртава. Други подаци кажу да је на подручју Жупаније било 1.878 жртава, а пребивалиште на подручју Жупаније је имало 1.569 жртава. У Карловици су према неким подацима страдала 344 становника. Још увијек је дosta несталих у цијелој држави и то је горући проблем.

Било је дosta конкретних питања два десетак присутних те су са истражива-

чима размијењена адресе и телефони за будуће контакте. Било је говора и о евентуалној накнади штете због минирања објекта, но од тога у скорој будућности неће бити ништа премда се радио од државе спонзорираном тероризму према припадницима српског народа, рекли су присутни посетиоци.

■ М. Ц.

База је смањена

На 16. сједници Вијећа српске националне мањине Карловачке жупаније усвојен је тројни ребаланс јер је буџет требало ускладити с оним Жупаније. Вијећници су упознати с активностима и догађајима унутар заједнице који слиједе у наредних мјесец дана када је на програму низ приредби, концерата, обиљежавања црквених и новогодишњих празника. Главна тачка дневног реда биле су припреме за предстојеће мањинске изборе у мају 2023. године. Предвиђенима и припадницима српске заједнице је велики посао јер треба организирати људе по опћинама и градовима те наћи адекватне кандидате за листе.

Срби имају право на вијећа на разинама Карловачке Жупаније (8.683 припадника или 7,74 посто), у Огулину (1.841/15,03 посто), Слуњу (286/6,77 посто) и Карловици (2.840 припадника или 5,75 посто). Када су опћине у питању, остварују право на вијећа у Раковици, Ласињу, Јосипдолу, Цетинграду, Плашком, Војничу, Саборском, Крњаку и Бариловићу. До сада, иако су имали право, нису организирали вијећа у опћинама Цетинград, Јосипдол, Ласиња и Раковица. База је значајно смањена и управо зато је потребно оснивати вијећа где је то могуће.

■ М. Ц.

Први ‘Беара’ Ћири Блажевићу

Награду Спортско рекреативног друштва Срба у Хрватској примио је ‘Тренер свих тренера’

Добио сам пуно награда, али волио бих да ми вјерујете да ми је ова награда најдрага, казао је видно дирнути МИРОСЛАВ ЂИРО БЛАЖЕВИЋ, примајући награду Спортско рекреативног друштва Срба у Хрватској ‘Владимир Беара’. Ђири је први добитник награде која се додељује за развој спортске културе и друштвене

ИНФОРМАТОР

Почашћен наградом –
Мирољуб Блажевић (Фото:
Армин Дургут/PIXSELL)

толеранције. У кратком, емоцијама на-
бијеном говору, обогаћеном за њега ти-
пичном псовском којом не псује, Блаже-
вић је рекао да је ‘за ову награду дао више
нега за све које је раније добио’. Осврнуо
се и на Владимира Беару (1928. – 2014.),
легендарног голмана Хајдука, Црвене
звезде и репрезентације Југославије.
— Немам ријечи за описати што је тај ве-
лесвјетски голман за мене као младића
значио. Беара је остао скроман великан, а
највећи је голман свих времена овог под-
небља – рекао је Блажевић. Тренер свих
тренера, како су га поодавно назвали,
88-годишњи Ћири осврнуо се и на своје
здравствено стање о којем у последње
вријеме често говори. ‘Тотово је Ћири,
готово је педеру’, казао је.

Посебне медаље уручене су играчима
и тренерима Ногометне репрезентације
Срба у Хрватској која је на овогодишњој
Европеади, континенталном натјецању
националних мањина, у Аустрији освоји-
ла пето место што је тајница Спортско
рекреативног друштва Срба у Хрватској
ТАТЈАНА ДРАГИЧЕВИЋ оцијенила као од-
личан резултат с обзиром да је момчад
тек други пут наступила на натјецању.
‘Но, Европеада надилази спорт, наглашава
сурадњу и пријатељство што је Ногометна
репрезентација Срба и Хрватске постигла
заједно с колегама и пријатељима, Хрва-
тима из Србије’, речено је на скупу.

За Европеаду је и почасни члан Спорт-
ско рекреативног друштва Срба у Хрват-
ској БОРИС МИЛОШЕВИЋ казао да је ‘више
од спортског пријатељства’. За ове године
установљену награду је рекао да није било
бољег имена од Беариног, човјека који је
увијек остао чврст и управан, без обзира
на неправде и потчињивања које је дожи-
вљавао. За добитника награде Мирољуба
Ћирија Блажевића је рекао да ‘воли домови-
ну, велики је патриот, љубитељ рода свог
који никада није потицаша на мржњу него
на спортски ривалитет’.

Предсједник Српског народног вијећа
МИЛОРАД ПУПОВАЦ рекао је да је ‘награ-
да назvana по великану и уручује ју се
другом великану’. Успоредивши Беару и
Блажевића, Пуповац је казао да се ‘Беара
истицао својим голманским инстинктом и

енергијом, а Блажевић својим тренерским
инстинктом и енергијом’. Свечености одр-
жаној у петак навечер у Новинарском дому
присуствовао је и предсједник Хрватског
олимпијском одбора Златко Матеша.

■ Тихомир Понош

Донација за повратнике

Донације бијеле технике за
српске повратничке поро-
дице у билогорској регији,
организована је у Батиња-
нима код Пакраца. Резултат
је то успјешне сарадње Срп-
ског народног вијећа из Загреба и Вијећа
српске националне мањине Бјеловарско-
бигорске жупаније те других мањин-
ских вијећа са Комесаријатом за избегли-
це и миграције Републике Србије. Бијела
техника стигла је тако за 34 лица из опћи-

Окупљање прије
донације

на Кончаница, Сирач, Дежановац, Ђуло-
вац те градова Дарувара и Грубишног
Поља. Овога пута донација Комесаријата
састојала се од нових хладњака, пећи и
машина за прање рубља. Велику помоћ
пружило је предузеће Секундарне Си-
ровине у власништву брачног пара Саше
Радошевића и Сање Орозовић Радојевић
које је у свом пословном простору омо-
тујило прихват и подјелу бијеле технике.

■ З. В.

Оснивање тамбураша

Уз музичку, књижевну и ли-
ковну секцију СКД Просвјете,
пододбор Осијек, од 10. де-
цембра богатије је и за там-
бурашку секцију. Уз подршку
чланова старије дјеље групе Тамбурашке
секције куд Бранислав Нушић из Борова,
окутило се петнаестак малишана, љуби-
теља музике и тамбурице. Под стручним
водством Душана Латаса, водитеља Там-

Тамбурашка секција
пододбора Осијек

бурашког састава Дунавске зоре те боров-
ских тамбураша, започела је с радом там-
бурашкога секција. Уз видљиво занимање
малишани су прилично вешто савладали
прве кораке те показали интерес за сви-
рање и певање у тамбурашкој секцији.
Искусни гости су одсвирали неколико
песама, а потом је уследило заједничко
дружење. Подсетимо, СКД Просвјета, по-
додбор Осијек у фебруару текуће године
основало је ликовну секцију, а сада и
тамбурашку.

■ З. Поповић

Догађај године

Спортска сала Основне школе
Катарина Зрински у Крња-
ку била је прошле суботе
претијесна да прими све
посетиоце традиционалног
годишњег концерта крњачког пододбора
Српског културног друштва Просвјете. У
малу салу стало је више од 300 људи, а
да је било простора стало би их и много
више.

У програму су наступили домаћи по-
додбор Просвјете са све три фолклорне
секције, малом, средњом и великом, с
више кореографија српског фолклора те
са пјевачком, музичком и драмско-реци-
таторском секцијом. Просвјетин подод-
бор са својим ‘јуниорима’ наступио је иг-
рама из Шумадије. Пододбор из Војнића,
иначе врло добро организиран, наступио
је с играма с Кордуна. Пододбор Просвје-

та

Конcert у Крњаку

те из Титове Коренице наступио је са иг-
рама из Лике, посебно са ‘глувим колом’.
Пододбор из Вргинмоста наступио је та-
кођер с играма из Шумадије. Како је било
најављено, на концерту су као и прије
требали наступити и чланови Хрватског
културно умјетничког друштва ‘Свети
Анте-Херцег Босна’ из Тушиловића, али
ове године их није било.

Све присутне су поздравили пред-
сједница пододбора Милена Бижић,
равнитељица крњачке ош Катарина
Зрински Желька Стојковић, докупан
Карловачке жупаније Дејан Михајло-
вић, потпредсједник СКД Просвјета
Синиша Таталовић и генерални конзулу
Републике Србије из ријечког конзулате
Горан Петровић.

■ М. Ц.

Костајнич- ни у Загребу

Чланови ‘Просвјете’ из Хр-
ватске Костајнице и ускоро
ученици наставе српског је-
зика по Ц моделу посетили
су Загреб и обишли Српску
православну општу гимназију, Библиотеку
‘Просвјете’ и саборни храм Преобра-
женја Господњег где их је с хисторијом
цркве упознао архимандрит Данило
Љуботина.

— Дошли смо да посетимо српске инсти-
туције у Загребу, али и да осјетимо ат-
мосферу пред празнике. Ту је двадесетак
родитеља с исто толико дјеце која су упи-
сала српски језик по моделу Ц. Очекујемо

дјеца и родитељи у посети

да ће настава почети почетком наредног
полугодишта – рекла нам је ИРЕНА Бе-
кић, предсједница пододбора Просвјете
у Хрватској Костајници, додајући да је у
секцијама тамошњег пододбора учлањено
петнаесторо дјеце. Дјеца судјелују и у раду
са старијима јер је распон година чланства
од седам до 77 – рекла је Бекић.

— Просвјета је кућа свих њених чланова
с подручја цијеле Хрватске, па смо тако
били домаћини члановима пододбора
из Хрватске Костајнице који су имали
задовољство да виде и обиђу своју кућу.
Надамо се да ће те посјете бити пракса
и у будућности и да ћемо редовитије

Stogodnjak (665)

угошћавати наше чланство – рекао је генерални секретар Просвјете СЛОВОДАН ЖИВКОВИЋ. У групи су били ДРАГАНА ТАРБУК и њене кћерке – Милица која иде у трећи и Николина у први разред, а обе су одличне ученице.

— Добро је да имају могућност похађања наставе српског језика и културе. Што више знају, то боље за њих. Осим наставе, важно је да имају некакав садржај, јер се у граду скоро ништа не дешава. Живимо у Пањанима, удаљенима неколико километара од Костајнице па дјевојчице возимо на све изваншколске активности – рекла је Драгана Тарбук. У групи су били и ученици средњих школа с обзиром на план да се настава по моделу Ц одржава за средњошколце за које је ове године први пут одржана и љетна школа на Виру.

— Били смо на Виру и научили много тога новог. Битно је да смо се дружили и упознали вршњаке из цијеле земље – рекла је Марија Цевро, ученица четвртог разреда гимназије у Костајници.

■ H. J.

‘Лазићевих’ 75 година

ДАНА 15. октобра 1947. године група виђенијих Беломанастираца, желећи обогатити локални културни живот, основала је Радничко културно-умјетничко друштво ‘Јован Лазић’. На оснивачкој скupштини било је уписано 65 имена. За 75 година постојања, друштво је мијењало префикс, али не и име ‘Јован Лазић’. По ријечима предсједнице скуд-а ‘Јован Лазић’ др. Светлане Пешић, годишњи концерт одржан прошле суботе у беломанастирској кино сали био је посвећен управо онима који су дио себе уградили у темеље друштва и годинама градили ‘прелијепу зграду пријateljstva, заједništva i kulturnog amaterizma’.

Концерт је био и права прилика да се свим досадашњим предсједницима или њиховим потомцима уручи признање за њихов допринос у опстанку и развоју друштва у протеклих седам и по деценија. А у том дугом раздобљу на членом мјесто били су Љубомир Поповић (1947. – 52.), Предраг Крачунов (1953. – 65.), Недељко Јефтић, Младен Цицак, Јосип Милић (1972. – 92.), Владо Елаковић, Новак Вукчевић (1995. – 98.), Радивој Михајловић, Илија Јаснић, Љубомир Јеличић, Миленко Станић, Боривој Белић (2008. – 12.) и Светлана Пешић (од 2013.).

Двосатни концерт започео је здравицом ЈОВАНА ВИЛИЋА из Болмана и скetchom на барањском српском ‘дивану’ у извођењу скудоваца Драгане, Теодоре, Јелене и Јована, а потом су се измјењивали фолклорно-пјевачки наступи домаћег скуд-а те гостију: Хрватског куд-а Бели Манастир, Ромског ресурсног центра (РРЦ) Дарда и дуа X&M у саставу Хранислава Месаринић и

Милан Клиба. Домаћини су се представили српским играма из Барање те играма из Владичиног Хана, влашким играма и играма из Шумадије, хкуд пјесмама и плесовима Хрвата из јужне Чешке ‘За горами, долинами’ те фолклорним мотивима из Подравине ‘Кад засвира, лане’, дарђански РРЦ ромским играма из Срема, а дуо X&M сплетом старијих пјесама.

У првих десет година постојања, најбројнија секција ‘Јована Лазића’ била је драмска, која је у том времену поставила 14 позоришних комада, укључујући ‘Коштану’ Борисава Станковића и ‘Хасанагиницу’ Милана Огризовића. Тим поводом на овогодишњем концерту скудовци Немања Буквић и Клементина Јовановић извели су својеврсни перформанс под насловом ‘Да знајеш, моме’, инспириран ‘Коштаним’ и играма из Врања, једном од скуд-ових најпопуларнијих кореографија. Концерт је завршио помало спектакуларним сликањем на бини свих садашњих и бивших скудоваца, којима су се потом придружили и остали извођачи. А за сам крај се – а што би друго – развило ужичко коло.

■ Јован Недић

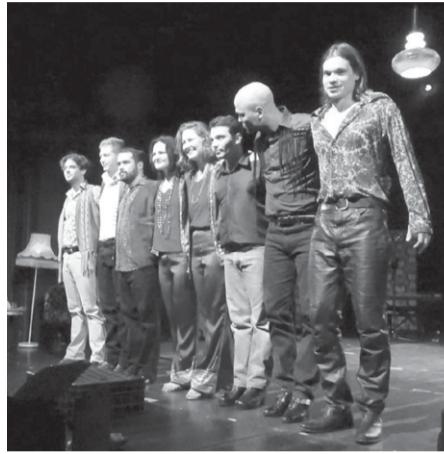
Ко је убио Џенис?

КАО својеврсни завршетак Дана српске културе у организацији ‘Просвјете’ у загребачком казалишту Комедија 17. изведена је представа Тијане Грунит ‘Ко је убио Џенис Џоплин’ у режији Соње Петровић те извођењу глумаца Српског народног позоришта (СНП) у Новом Саду и свирача из новосадског бенда ув.

Пјесме ове трагично преминуле америчке пјевачице, бројна публика пратила је аплаузима, а понеки и плесом, тако да је атмосфера овог мјузикла, асоцирала на шездесете године. Након представе разговарали смо с продуценткињом Милијом Вукмановић.

— То је тема која редатељку одавно занима, којом се бави у свом раду и у свим другом представама од којих је ово једна од првих и најуспешнијих. Сам лик Џенис Џоплин као особе, њен животни пут и животни проблеми, потекли су из потребе редатељке да се испричaju све теме које је њен живот отвара. Између осталог и о еманципацији. У Новом Саду, Србији и региону ово је једна од најигранјијих и најнаграђиванијих представа које смо имали. Доживела је бум у Србији и одиграна је на више међународних фестивала широм Европе, добивајући бројне награде. Позиви не престају, што за гостовања, што за фестивале и зато се надам да ћemo опет да играмо у Загребу – нагласила је Вукмановић.

По ријечима Соње Кеслер, глумице СНП-а, улога Џенис Џоплин је непоновљиво искуство. Занимљиво и да је прича о Јанис Јоплин својевремено обраћена и у Хрватској. У представи ‘С љубављу,

Представа
новосадског позоришта

Јанис’ први пута изведеној 2008. прославила се Зденка Ковачичек са својим јединственим вокалом и врхунском интерпретацијом.

■ Н. Ј.

Оживља- вање дадаи- ста

ПОВОДОМ стогодишњице Дадаистичке матинеје, уприличене 1922. године у Осијеку, у дворани ‘Управи’ у Загребу одиграна је представа ‘Држава Дада-Јок’ драматурга и редатеља АДАМА РАНЂЕЛОВИЋА у производњи Одјела за културу СНВ-а. У представи су глумили, марширали, падали на патос и пребацивали се преко главе Доротеа Илечин-Север, Дамјан Хумски и Ловро Римац, уз Лују Парежанин који је доприносио нарацијом и низом инструментата. У представи је била ријеч о покушају локалних младих људи да дадаистички умјетнички покрет прошире на Краљевину СХС, при чему се апострофијају Бранко Ве Польански, Драган Алексић и Тристан Цара, а такођер спомињу Љубомир Мицић, промотор умјетничког правца зенитизам (частопис Зенит) Филипо Томазо Маринети, зачетник футуризма те друге личности тог доба.

Дадаизам као умјетнички покрет настао је почетком прошлог вијека те је у тражењу новога израза негирао све устаљене вриједности, наглашавао бесмисленост цивилизације која уништава властите вриједности. Доба дадаизма генерално је заборављено, не само као знање о повијести књижевности ових простора, већ и као могућност надахнућа у умјетничким истраживањима, нагласили су из Одјела за културу. Публика је похвалила представу која је многе подсетила на лекције из повијести књижевности у којима су Мицић, Цара, Маринети и остали промотори различитих праваца умјетности имали своје мјесто.

■ Н. Ј.

23. 12. – 30. 12. 1922: u nadležne ustanove u Srbiji i dalje pristižu zahtjevi za isplatu ratne štete. Od svibnja 1921. godine pa do kraja ove godine primljeno je potraživanja za ukupno 200 milijuna zlatnih maraka ili četiri milijarde dinara, što je međutim samo jedan dio materijalne štete koju je Srbija pretrpjela u Velikom ratu. Upozorava se da je ‘od svih zaraćenih strana Srbija, proporcionalno svom stanovništvu, imala najveće gubitke u ljudstvu: od 4.500.000 stanovnika izgubila ih je 1.247.435 ili 28 posto ukupnog stanovništva. Uкупna šteta Srbije za vrijeme rata iznosila je oko šest milijardi zlatnih maraka ili oko polovice njezina nacionalnog dohotka. Mirovnim ugovorom u Versaju Srbiji je priznato pravo na naknadu štete za pretrpjene materijalne gubitke i žrtve u ratu s Njemačkom i njezinim saveznicima, a pravo na naknadu od dobivenih reparacija imali su građani, razne ustanove, općine, srezovi i okruzi. Dosudene naknade isplaćuju država, ali u mizernim postotcima što najteže osjeća srpski seljak. Njemu je, prije svih ostalih, trebalo pomoći da obnovi svoje ratom razoren gazdinstvo, ali država ga šrtvuje i okreće se gradskom kapitalističkom sektoru...’ navodi se uz ostalo.

* bio je to klasičan ljubavni trokut – suprug Ilija, supruga Ljubica i njezin naočiti ljubavnik Jovan, svi iz sela Трамошње, kod Sanskog Mosta. Ljubavnici su svoju tajnu vezu uspijevali kriti, ali vrlo kratko. A onda se Ljubica odselila Jovi. Ali, njezin muž svake je večeri dolazio do Jovine kuće i molio ga da mu vrati ženu. Jovan je u početku trpio te Ilijine posjete dok mu jedne večeri nije prekipjelo, па je podviknuo: ‘Tako mi boga, Ilija, ubit ću te kao zeca, ako mene i svoju ženu ne ostaviš na miru.’ Ilija nije odustajao, pa je Jovan svoju prijetnju i ispunio: dočekao je jedne večeri Iliju kad se pijan vraćao iz gostionice i zadavio ga. Policija je ubojicu odmah uhapsila, iako je cijelo vrijeme poricao ubojstvo. Kad se najmanje očekivalo u policiji se pojavila Ljubica i hladnokrvno izjavila: ‘Jovo mi je nedugo nakon Ilijine smrti priznao da ga je šakama zadavio.’ To isto ponovila je i na suđenju, na što je Jovan zagrmio u sudnici: ‘Tako mi boga, Ljubo, kad izadem iz zatvora i tebe ću zadaviti kao zeca, kao što sam zadavio i tvoga Iliju.’

* ‘Cast mi je objaviti plemenitom općinstvu da sam na Sajmištu preuzeo baraku broj 4, te sam istu sasvim preuređio i obnovio. Trsat će se da u svakom pogledu udovoljim plemenitom općinstvu sa dobrom domaćom koštom i dobrom domaćom kapljicom uz vrlo umjerenu cijenu. Ujedno upozorujem da nikakove odgovornosti ne preuzimam za bivšega vlasnika barake, o kojem su se širile razne glasine u nemoralnom pogledu... Preporučujem se i za mnogo brojne posjete. Vlasnici Đuro Vojvodić i drugovi’, kaže se u oglasu broj 6337 o pozatoj baraci broj 4 na zagrebačkom Sajmištu, koja je za vrijeme rata, a i poslije njega, služila kao – javna kuća!

■ Đorđe Licina

Сцена које се враћају

‘Поново људи са обе стране не умеју разговором да дођу до решења’, каже Ненад Радосављевић из Лепосавића на северу Косова. ‘Постоји огроман страх и напетост унутар заједнице’, упозорава и Миодраг Милићевић

ПОСЛЕДЊИХ годину па и две нагомилало се кризних ситуација на северу Косова, али живот је текао даље. Улица није одавала утисак било какве кризе. Напротив. О кризи као да се више причало и писало ван Косова, што донекле и јесте тачно јер становницима севера то постаје редовно стање па се превише не узбуђују. Овај пут као да је нешто другачије. Десет дана нису радиле школе, као ни угоститељски објекти, а улице, које углавном врве животом, овога пута биле су празне. Добро, зима је свакако утицала на мањи број људи, а посебно деце, али са ким год да започнете разговор, сви ће потврдити – никад овако није било. Чак ни онај дан кад су неколико сати без престанка завијале сирене за узбуну.

Један део људи је на барикадама које су постављене у месту Рударе, у близини Звечана, па на скретању за Бањску, тик уз пут ка Јарињу, као и у Сочаницама, на самом путу ка Јарињу. Али опет, то је тек неколико десетина људи и не налазе се на свим местима јер су на некима само постављене препреке у виду камиона и аутобуса.

— Десети дан барикада налазимо се у некој врсти пат-позиције. Нема дијалога. Јако је тешко дати оцену, осим на једном крајње људском нивоу, а то је да постоји огроман страх и напетост унутар саме заједнице. Ова врста тензија, притиска, досад није забележена на северу Косова – каже нам Миодраг Милићевић, извршни директор невладине удруге Актив, ког смо спомињали баш пре месец дана, након што је дожи-вео вербално и физичко насиље од стране јединице специјалне полиције Косова.

Напомиње да је то један од проблема који додатно усађује страх међу становнике, а посебно га забрињава то што ни након притиска међународне заједнице још нису пронађени и процесуирани по-лицајци који су му нанели и физичке по-

Наоружани војници КФОР-а и жилет-жици

вреде. Све се то десило неких километар од прелаза на Јарињу, где је специјална полиција поставила своју базу, пре нешто више од годину дана, након барикада које су биле постављене баш на тој локацији, а после проблема са регистрацијама који је касније решен са стикерима који прекривају ознаке Републике Србије, односно Републике Косово.

До те локације је тешко, али не и немогуће доћи, упркос барикадама. Био је то и изазов, посебно у дану кад су на Јариње најавиле долазак бројне неофашистичке групе како би ваљда ослободиле Косово. Мештани знају заобилазне путеве. Неки су, међутим, бескорисни јер се излио Ибар, а ови преостали су више за теренска возила, али уз повећану дозу опреза и максимално стрпљење може се доћи до Јариња. Па се поставља питање ако је тако, чему онда и коме служе барикаде. Како год, на Јарињу, баш на тој локацији где су биле барикаде, сачекала нас је непремостица препрека у виду ципова КФОР-а и жилет-жици, који су ту постављени због протеста са друге стране. Да се нађу.

— Ми смо, чини ми се, заборавили овакве scene. Било је давно кад се нешто слично дешавало. Тамо 1999. и 2008., након проглашења независности – присећа се Ненад Радосављевић, директор РТВ-а Мир из Лепосавића.

Таје кућа један од ретких гласова разума на северу Косова, због чега је у немилости главних оглашивача па једва одржава рад.

По повратку ка Митровици опет барикаде и опет заобилазни путеви. Полиције нема јер су се Срби који су били део интегрисане косовске полиције повукли. То се да приметити и по ‘слободнијој’ вожњи на оном делу магистралног пута који је проходан, али и по све већем броју аутомобила без икаквих регистрација, што је била честа појава на северу Косова до пре неких пет-шест година. Једине униформисане особе су ватрогасци који се налазе око барикада. Недостатак полиције отвара простор за разне параполицијске или паравојне формације. Јавна је тајна да су појединци на северу Косова добро наоружани.

Милићевић истиче да је повлачењем полиције настало брисани простор ‘за који

смо указали да је јако опасан за личну безбедност и по питању деловања разних криминогених група које би могле да злоупотребе ову ситуацију’.

— Било је случајева породичног насиља, било је других мањих прекршаја као сабраћајних, и то су озбиљни моменти. Кад су доносили одлуку да се српски представници повуку, сигуран сам да уопште о томе нису размишљали – напомиње.

О криминогеним структурима прича нам и Радосављевић. Он их види и на савим барикадама, где провлаче своје интересе.

— Имамо и десничарске организације које немају решења, већ само позивају на патриотизам. Таквих има много и таквих има пуно у Скупштини Србије, али имамо и структуре из Приштине које имају погрешан приступ. Уместо да организују живот унутар Косова, они циљају на вербално признавање Косова, али то није суштина. Суштина је да народ има егзистенцију. Тако се успоравају све тежње добрих људи. Имамо добру комуникацију између Срба и Албанца. Све то функционише нормално, само се политичке структуре не могу помирити са тиме – истиче Радосављевић.

Разочаран је и људима на барикадама. Неке од њих зна као образоване, интелектуалце, неке као здравствене раднике, раднике у школству, али школе и онако нису радиле па је многима ово била радна обавеза.

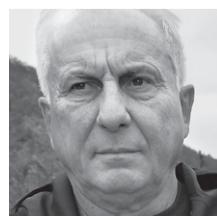
— Знам многе интелектуалце, образоване људе који не умеју да кажу ‘стоп’ овом лудилу, да се одваже да на изборима заузму ставове и да не бирају људе који су наметнути само својом припадношћу СНС-у, Српској листи или полтронством према лидерима који диктирају како ће се понашати обичан човек. Он не уме да се снађе у тим околностима, него поступа онако како му се наложи са врха – објашњава наш саговорник.

Пуцњаве ноћу, детонације дају, све то постаје свакодневица живота на северу. Полиција, барем тамо где је има, тврди да је реч о пиротехници. Предновогодишње је доба и могуће је да је тако. На крају, нису сви рођени са талентом да препознају од чега је детонација, а свака уноси немир међу и онако узнемирено становништво.

Срби гледају у КФОР, позивају их и из Београда да спречи могуће сукобе. Они, међутим, немају мандат за то, истиче Радосављевић.

— Они се држе правила НАТО-ових процедура и мандата. Немај снагу да се у случају нечега могу правилно одредити и реаговати. Друго, мислим да их се овај проблем не тиче. Исто онако како смо ми Срби са Косова предали своју судбину у руке Београда. У Београду седе неки људи којих се наша судбина уопште не тиче колико нас, али они располажу нашим судбинама. Не питамо се уопште – наглашава он.

Избори у четири општине на северу, који су недавно требали да буду одржани, одложени су за април. У међувремену, у општину су ушли неки други људи који треба да воде административне послове Северне Митровице. Људи умиру, рађају се, разболевају, траже документа, а неко мора тиме да се бави. Српска листа се повукла, па као да ни о томе нису размислили јер сад повратка, осим након избора, нема. Или можда јесу, али им то није била нека брига. Да, ситуација никад није била сложнија, али појединци ово виде и као прилику да се коначно отргну из канци Српске листе јер град мора функционисати. Пар месеци и тако до априла и избора. И функционисаће, осим ако се на силу не онемогући. ■

Ненад Радосављевић

Investicijski Božić

Srpsko-njemački politički odnosi su zaoštreni, najnovije zaoštravanje izazvano je izjavom njemačkog ambasadora na Kosovu Jörna Rohdea. Ta epizoda sugerira da su politički odnosi dovedeni do pucanja i to u godini u kojoj njihovi ekonomski odnosi dostižu vrhunac

IDOK sve više političara iz Europske unije diže ruke od Srbije zato što odbija uvesti sankcije Rusiji i uskladiti svoju s briselskom vanjskom politikom, njemačke i druge europske kompanije i dalje nastavljaju investirati u srpsku privredu. Vrijednost stranih direktnih investicija u srpsku ekonomiju već je koncem studenog dosegla iznos od 3,9 milijardi eura, oko 100 milijuna eura više nego prošle godine. Odmah nakon početka rata u Ukrajini malo tko je u Srbiji očekivao da će strani investitori u toj mjeri graditi i otvarati nove pogone i tvornice diljem Srbije. Reagirajući na rusku agresiju na Ukrajinu, strani investitori su u ožujku i travnju gotovo zaustavili realizaciju već započetih i novih investicija.

Nakon početnog šoka i neizvjesnosti kakve će posljedice na europsku i srpsku ekonomiju prouzročiti rat u Ukrajini i energetska kriza koju je izazvao, strane investicije u Srbiji počele su rasti i već na kraju prve polovine godine dosegle lanjsku razinu. I kad se činilo da rat u Ukrajini i odbijanje Srbije da uvede sankcije Rusiji neće barem u dogledno vrijeme zaustaviti priliv stranih investicija u njezinu ekonomiju, buknula je kriza na Kosovu koja također može odvratiti strane kompanije od investiranja u Srbiju.

Premijerka ANA BRNABIĆ, govoreći sredinom prosinca na godišnjem skupu američkih investitora u Srbiju, bila je više nego jasna: 'Aktuelna kriza na Kosovu svakako može da ugrozi sve, ne samo naš nivo investicija iz SAD-a, može da ugrozi sve ono za šta smo radili od 2013. godine. Nivo investicija, ukupnu stopu nezaposlenosti, rast plata i penzija. Ja sam rekla nekoliko puta, imamo toliko toga da izgubimo, ali je teško kada sa druge strane imate nekog ko nema ništa da

izgubi.' Zbog krize na sjeveru Kosova posebno su narasle tenzije između Srbije i Njemačke. Njemačka je prethodno prednjačila u pritiskanju Srbije da uvede sankcije Rusiji, a svoju je retoriku dodatno zaoštrela tražeći od kosovskih Srba da smjesta uklone barikade sa sjevernokosovskih cesta. Usto se obrušila i na zahtjev Srbije da joj KFOR poštujući UN-ovu rezoluciju 1244 omogući slanje do tisuću vojnika i policajaca u dijelove Kosova s većinskim srpskim stanovništvom.

Njemački ambasador u Prištini JÖRN ROHDE početkom ovoga tjedna posebno je razgnjevio Beograd. Rohde je od kosovskih Srba zatražio da najkasnije do Božića uklone barikade koje su podigli na sjeveru Kosova, a zahtjev Beograda da mu KFOR omogući povratak srpske vojske i policije na Kosovo nazao je 'apsurdnim i neprihvatljivim'. U intervjuu kosovskoj televiziji KTV Rohde je bio precizan: 'Kao što znate, moja ministrica je to jasno rekla, to je neprihvatljiv zahtev. Jednostavno rečeno, apsurdan zahtev. Imamo Rezoluciju 1244. Postoji nekoliko paragrafa koji su primjenjeni u tadašnjoj situaciji. Za nas kao Nemačku i sve one zemlje koje su priznale nezavisno Kosovo, nezamislivo je da bismo u nezavisnoj zemlji uradili nešto protivno željama nezavisne zemlje. Stoga smatramo da je taj zahtev neprihvatljiv. To je naš jasan stav, to nije samo naš stav. Mislim da i SAD ima sličan stav.'

Na Rohdeov zahtjev da se barikade uklone do Božića odmah je žučno reagirala Ana Brnabić. Agencija Fonet prenosi da je srpska premijerka njegovu izjavu ocijenila 'nečuvenom' i 'zabrinjavajućom'. Upitala ga je: 'Ambasadore, razjasnite: vaš Božić ili naš? Samo da znamo' te sarkastično dodala da je ambasador 'zabrinut da li će Deda Mraz

uspjeti da prođe'. Fonet piše da je Brnabić 'poručila da su barikade tu zbog (uhapšenog bivšeg policajca, op.a.) DEJANA PANTIĆA i pitala ambasadora Rodea da li je svestan da Pantićeva porodica 11 dana nije razgovarala sa njim i da niko, uključujući Euleks, ne zna gde se on zapravo nalazi. Gde je to drugo moguće nego u KURTJEVOM getu?' Naglasila je i da 'Srbi na barikadama traže osnovna ljudska prava i vladavinu prava i pitala da li misli da Srbi više vole da budu na barikadama nego u svojim domovima tokom svoje slave ili Božića ili će ih isterati da bi imali miran i srećan Božić', a potom zaključila da su 'Rohdeove izjave, osim ako nije loše interpretiran ili je imao moždani udar pred intervju, duboko zabrinjavajuće, jer se eksplicitno preti Srbima'.

Na Rohdeovu izjavu slično je reagirao i predsjednik ALEKSANDAR VUČIĆ. Ocjenu da je izjava njemačkog ambasadora 'opasna jer je pretnja srpskom narodu', Vučić je dosolio tvrdnjom da 'Nemačka želi potpunu dominaciju na Balkanu' te da je 'uvek znao da neko gura Kurtija u njegovoj neuravnoteženosti'. Zaključno je poručio da 'poverenje Srbije u Zapad više ne postoji, nakon izjave nekadašnje nemačke kancelarke ANGELE MERKEL da su Sporazumi iz Minska doneti samo da bi se kupilo vreme Kijevu i izjave zvaničnika koji je njemu u lice rekao da Zapad neće da poštuje nijedan sporazum'.

Najnovija epizoda u odnosima Srbije i Njemačke sugerira da su oni dovedeni do pucanja i to u godini kad njihovi ekonomski odnosi dostižu vrhunac. Njemačka je uvjerenljivo najveći vanjskotrgovinski partner Srbije, njihova se robna razmjena približava iznosu od deset milijardi eura, a i njemačke kompanije uvjerenljivo su najveći investitori

u srpsku privredu i u njihovim tvornicama u Srbiji radi oko 78 tisuća zaposlenih. Prema podacima Narodne banke Srbije u razdoblju od 2010. do drugog tromjesečja ove godine vrijednost stranih investicija iz Europske unije u Srbiju bila je 19,2 milijarde eura, a najviše su uložile njemačke kompanije. Daleko iza europskih su kineske investicije s 3,2 milijarde, zatim ruske s 2,5 milijarde te američke u vrijednosti od 733 milijuna eura.

U prvoj polovini ove godine, međutim, u Srbiju su najviše investirale kineske kompanije (491,5 milijuna eura), zatim kompanije iz Europske unije (401 milijun eura), SAD-a 56,7 milijuna eura i Rusije 30,4 milijuna eura. Njemačke i druge europske kompanije očito su najopreznije reagirale na početak rata u Ukrajini i privremeno zaustavile svoja ulaganja u Srbiju, ali su ih u drugoj polovini godine intenzivirale i vjerojatno će vrijediti više od polovine sadašnje ukupne vrijednosti od 3,9 milijardi eura. Ove jeseni su, naime, u Srbiji otvorile ili započele izgradnju novih tvornica njemačke kompanije Gruner, MTU, Koepfer, IGB Automotive, ZF, Continental, Nidek, Bizerba, Bosch... Predsjednik Vučić nedavno je objavio da srpske vlasti trenutačno pregovaraju s 87 potencijalnih investitora o realizaciji njihovih investicijskih projekata vrijednih 8,8 milijardi eura, čijom bi se realizacijom otvorilo novih 36 tisuća radnih mjesto.

Predsjednik Privredne komore Srbije MARKO ČADEŽ pak kaže da je među dvadesetak stranih kompanija koje će do proljeća sljedeće godine otvoriti svoje tvornice u Srbiji, najviše njih iz Njemačke. Iako su među strane investitore u Srbiji počele stizati i druge neeuropske (najnoviji su japanski Toyo Tire s investicijom vrijednom 382 milijuna eura i američki IBM i Rivian), ulaganja europskih kompanija i dalje čine preko 50 posto ukupnih stranih investicija. Predvode ih njemačke kompanije, ali nakon zaoštravanja srpsko-njemačkih političkih odnosa zbog rata u Ukrajini i krize na Kosovu, pitanje je hoće li tako i ostati. Srpske vlasti uzdaju se u ovogodišnja rekordna ulaganja stranih kompanija, pa i onih iz Njemačke, jer im sugeriraju da ekonomski interes barem dosad nisu slijedili političke. A i njemačka veleposlanica u Srbiji ANKE KONRAD i ovih dana u intervjuu Tanjugu tvrdi da je 'interesovanje nemačkih kompanija za ulaganje u Srbiju i dalje veliko, kompanije same donose odluku o tome gde će investirati, prema najpovoljnijim uslovima za ulaganja i vlada na to ne utiče'. Na pitanje hoće li se to promijeniti zbog sve lošijih srpsko-njemačkih političkih odnosa, veleposlanica Konrad odgovora da joj 'nije poznato da postoji namera za uvođenjem sankcija Srbiji, tako da se to pitanje ne postavlja'. Dok se ne postavi, izgleda da će politika i dalje ići drumom, a ekonomija nekom svojom šumom. ■

Pogon tvornice guma Continental, jednog od najvećih investitora u Srbiju (Foto: continental.com)

Benjamin Netanjahu s Itamarom Ben-Gvirom nakon polaganja zakletve u Knesetu (Foto: Pool/Reuters)

Bijeg iz obećane zemlje

Nakon što je novi-star izraelski premijer Benjamin Netanjahu iznio pobjedu na nedavnim parlamentarnim izborima i sklopio najekstremnije desnu i najklerikalniju koaliciju u povijesti, sve se više govori o Izraelcima koji žele otic iz zemlje i potražiti bolju ili manje korumpiranu budućnost negdje drugdje

Ž

ELITE pobjeći ali ne znate kamo? U stresu ste? Osjećate se loše zbog rezultata izbora i imate osjećaj da za vas ovdje nema budućnosti? Podaci govore da bi vam jedna stvar mogla pomoći: ukrcati se u avion i otploviti u inozemstvo. Čini se da ne postoji narod koji više putuje od Izraelaca... Otkad su objavljeni rezultati posljednjih izbora puno se priča o Izraelcima koji žele otic iz zemlje u bolju ili manje korumpiranu budućnost negdje drugdje, prve su rečenice teksta objavljenog u izraelskom dnevniku centrističke provenijencije Ma'ariv 18. studenog, nešto više od dva tjedna nakon parlamentarnih izbora u toj zemlji.

Bili su to peti izbori u tri i po godine u kojima je BENJAMIN NETANJAHU iz desničarske stranke Likud pokušao sklopiti funkcionalnu koaliciju kako bi po šesti put postao premijer. Posljednji put to mu je pošlo za rukom u proljeće 2020. godine. No tadašnji su rezultati izbora bili neriješeni pa je sklopljena rotacijska koalicija s vodom opozicije YAIROM LAPIDOM, kojemu je notorni Bibi godinu dana kasnije morao prepustiti premijersku fotelju. Nešto ranije, 2019., Netanjahu je optužen za korupciju, za što bi mogao dobiti do deset godina zatvora. No suđenje još nije započelo pa je ostanak na vlasti za njega postalo pitanje života i smrti, a politički krajolik u 'jedinoj bliskoistočnoj demokraciji' do krajinjih se granica zaoštrio po liniji za i protiv Netanjahua.

Ovog puta vječni je premijer imao više sreće, a i bolje je trgovao; sklopio je najekstremnije desnu i najklerikalniju koaliciju u povijesti, s kojom će pritom imati apsolutnu većinu u izraelskom parlamentu Knesetu. To će vladajućima omogućiti da lagodno donose zakone i provode 'reforme', uključujući i najavljenu reformu pravosuda čiji je cilj da se iz kaznenog zakona uklone djela 'prijevara i zloupotrebe povjerenja', koja se nalaze u svim točkama Netanjahuove optužnice.

Ove zakonske promjene predložio je BEZALEL SMOTRICH, voda Stranke vjerskog cionizma, jedne od tri ekstremno desne stranke – uz Netanjahuov Likud – u novoj izraelskoj vladi. Planirane promjene pravosudnog sustava uključuju i smanjenje ovlasti Visokog suda da poništava odluke parlamenta ukoliko one nisu u skladu sa zakonima, te veće ovlasti izvršne vlasti u imenovanju sudaca. To je premijer na odlasku, Yair Lapid, komentirao rekavši da će 'ova banda, ukoliko dode na vlast, učiniti sve što je u njezinu moći da uništi izraelsku demokraciju, smanji ovlasti sudova i ukine trodiobu vlasti'. 'Više se i ne trude sakriti da je u pitanju smišljena kampanja da se ponisti suđenje Netanjahu', komentirao je Lapid Smotrichev prijedlog koji je ujedno bio i njegov uvjet za ulazak u vladu.

Smotricheva stranka osvojila je 14 mesta i time postala treća najjača u Knesetu, nakon Netanjahuovog Likuda s 32 mesta i Lapidovog opozicijskog Yesh Atida s 24 mesta. U novoj koaliciji još su i Stranka nacionalnog jedinstva, Židovska snaga i stranka Noam, sve redom ultraortodoksne i ultranacionalističke formacije koje su prema koaličijskim sporazumima do bile niz ministarskih pozicija, dok je stranka ljevice Meretz nakon 30 godina postojanja izbačena iz parlamenta.

Nakon što su te informacije objavljene društvene mreže preplavili su zajedljivi komentari, primjerice onaj da se na dan izbora 'sat pomiče 2000 godina unazad'. Najčitaniji dnevni list Yedioth Ahronoth pročešlja je Google Trends pa ustanovio da su tih dana najtraženije riječi bile strani pasoš, zelena karta, emigracija, relokacija i odlazak iz zemlje, dok je Ma'ariv izvjestio o osnivanju organizacije 'Napustiti zemlju zajedno' koja će navodno omogućiti preseljenje 10 tisuća Izraelaca, uglavnom u SAD.

Organizatori te grupe su 'anti-Netanjahu aktivist' YANIV GORELIK i izraelsko-američki biznismen MODRECHAI KAHANA. Njih dvojica tvrde da je tih desetak tisuća ljudi zainteresirano za preseljenje u 26 različitih zemalja, među kojima su mnoge evropske, dok je sam Kahana vlasnik farme u New Jerseyju pa je sedam izraelskih obitelji pozvao da se tamo presele i osnuju kibuc.

Koliki broj odlazaka će se zaista i realizirati nije poznato, no kako navodi Ma'ariv broj Izraelaca s dvostrukim državljanstvom posljednjih je godina u kontinuiranom porastu.

Primjerice, do siječnja ove godine, a u sklopu procesa iskupljenja za inkvizicijske progone u 15. stoljeću, vlade Portugalije i Španjolske odobrile su državljanstvo za 54, odnosno 36 tisuća potomaka sefardskih Židova. Pritom su dvije trećine onih koji su dobili portugalsko državljanstvo Izraelci, dok je u slučaju Španjolske taj udio znatno manji.

U tekstu iz 2015. godine časopis Newsweek izvijestio je da je te godine pola milijuna Izraelaca već imalo pasoš neke evropske države, dvostruko više nego 15 godina ranije, a još toliko njih imalo je američki, ruski ili pasoš neke druge neevropske države. Otpriklje polovica židovske populacije Izraela evropskog je porijekla, pa je i potražnja za evropskim putovnicama najveća. Istraživač s američkog Sveučilišta Princeton YOSSI HARPAZ listu je tada rekao da 'za razliku od ljudi u drugim zemljama koji strane putovnice najčešće traže iz ekonomskih razloga, u Izraelu je glavni motiv svojevrsna polica osiguranja od slijedećeg rata'.

Analizirajući fenomen recentne emigracije iz Izraela, dnevnik Haaretz napominje kako se ona događa konstantno otkad je počela i kolonizacija Palestine potkraj 19. stoljeća. Na prijelazu s kraja 19. i početka 20. stoljeća oko dva milijuna Židova iz Europe i Rusije preselilo se u SAD, no istovremeno je i preko pola milijuna imigranata, koji su nedugo prije došli u Izrael, ubrzano iz njega i otišlo.

Haaretz je 2018. godine razgovarao s povjesničarom MEIROM MARGALITOM, inače i aktivistom za prava Palestinaca i bivšim članom stranke ljevice Meretz, koji se bavi poviješću židovske zajednice u dobu Mandatne Palestine (1920. – 1948.). On je listu rekao da su Židovi u to doba napuštali Izrael iz različitih razloga, od ekonomskih do političkih.

Yossi Harpaz (Foto: Privatna arhiva)

Itamar Ben-Gvir, budući ministar nacionalne sigurnosti u novoj vlasti Izraela, u sklopu svog predizbornog programa predložio je uvođenje 'testa lojalnosti' te da se one koji "djeluju protiv države Izrael" deportira u Evropu

Nakon Drugog svjetskog rata, navodi dalje Margalit, tisuće Židova htjele su se vratiti u Evropu ali je 'cionističko vodstvo na sve moguće načine sprječavalo da u okviru UN-a dobiju pravo povratka u evropske zemlje'. Vlade su i nakon uspostave države Izrael 1948. nastavile birokratski otežavati odlaske, no unatoč tome do dvadesete obljetnice osnutka državu je bilo napustilo skoro 200 tisuća ljudi. Prema službenim podacima, u periodu od 1948. do 2015. Izrael je napustilo 720 tisuća ljudi koji se nikada nisu vratile.

Istraživači tih procesa objašnjavaju da su židovski doseljenici u Izrael istovremeno uvijek i napuštali zemlju, povremeno u masovnim valovima, razočarani i nezadovoljni različitim elementima integracije. Kada su u pitanju bili politički razlozi, češće su odlazili ljudi liberalnijih, sekularnih nazora, a takvi trendovi bilježe se i u recentnim vremenima, premda u manjim brojevima.

INDIKATIVAN je u tom smislu i podatak da se nakon ubojstva 12 autora francuskog satiričnog lista Charlie Hebdo 2015. godine iz Francuske u Izrael odselilo više od sedam tisuća tamošnjih Židova. Tih je godina u Francuskoj i nekim drugim evropskim zemljama zabilježen porast antisemitskog nasilja, pa je

Aluf Benn (Foto: Screenshot/YouTube)

doseljavanje iz Francuske dosegnulo rekordne brojke. No godinu dana kasnije francuski Le Monde izvijestio je da se 30-ak posto njih i vratio u Francusku, uglavnom nezadovoljnih političkom situacijom u Izraelu. Jedan francuski lječnik listu je ispričao da ga je, nakon godinu dana života u Haifi, otjerala 'desničarska propaganda' i 'odnos prema Arapima'. 'Otišao sam tamo kao zagrijeni vjernik, vratio sam se kao ateist', ispričao je listu taj doktor. Oni koji danas najavljuju napuštanje zemlje također su mahom ljudi liberalnijeg svjetonazora, zgroženi propadanjem demokracije i sekularnog društva, klerikalizacijom države i rasističkim odnosom prema Palestincima.

Kao što je već spomenuto, na recentnim izborima ljevica praktički izbrisana iz parlamenta, laburisti, koji su ranije bili glavna stranka socijaldemokracije i sekularizma, jedva su u njega ušli, a Meretz, vodeća snaga mirovnog pokreta, nije osvojio nijedno zastupničko mjesto. Njihova mjesta zauzela je sve redom ekstremna desnica, čiji će najekstremniji izdanci pritom dobiti ministarske fotele. Ministar nacionalne sigurnosti, primjerice, postat će ITAMAR BEN-GVIR iz stranke Židovska snaga, čovjek čiji su antiarapski stavovi bili pretjerani do mjere da nije bio mobiliziran u vojsku.

Vlade su i nakon uspostave države Izrael 1948. nastavile birokratski otežavati odlaske, no unatoč tome do dvadesete obljetnice osnutka državu je bilo napustilo skoro 200 tisuća ljudi. U periodu od 1948. do 2015. Izrael je napustilo 720 tisuća ljudi

Ben-Gvir je bio član ekstremističke stranke Kach koja je zabranjena kao teroristička organizacija, a 2007. godine sud u Jeruzalemu osudio ga je zbog poticanja rasizma. Jedno vrijeme u dnevnom je boravku držao fotografiju BARUCHA GOLDSTEINA, američko-izraelskog terorista koji je 1994. u Hebrnu ubio 29 Palestinaca.

Kako navodi Haaretz, Ben-Gvir je u sklopu svog predizbornog programa predložio uvođenje 'testa lojalnosti', te da se one koji 'djeluju protiv države Izrael' deportira u Evropu. Na njegovoj listi kandidata za taj test nalaze se imena AYMANA ODEHA, arapskog predsjednika koalicije ljevice Hadash, ali i stranačkog mu kolege OFERA CASSIFA, koji je Židov.

Kako u nedavnoj reportaži podsjeća New York Times, propadanje ljevice u Izraelu započelo je početkom 2000-ih godina, s drugom palestinskom intifadom koju je desnica iskoristila za diskreditaciju navodno besmislenе politike pomirenja i suradnje, kakvu propagiraju stranke ljevice.

Netanjahu je na vlasti bio posljednjih 12 godina, zaoštravajući sa svakim sljedećim mandatom ekstremističku politiku i urušavajući demokratski poredak svojim koruptivnim skandalima. To je rezultiralo omasovljenjem glasanja na izborima po principu manjeg zla, što je na koncu desetkovalo parlamentarnu ljevicu. New York Times piše kako se čak i u kibucu Hulda, bastionu ljevice u kojem je dobar dio života proveo književnik AMOS OZ, danas većinski glasa za centrista Yaira Lepida kao navodno jedinog s potencijalom da porazi Netanjahua i njegove trabante s ekstremne desnice.

ALUF BENN, urednik u Haaretzu, američkom je listu ispričao da postoje naznake da se ljevica nakon ovih izbora upustila u svojevrsno preispitivanje, te da su veterani Meretza i laburista pozvali na udruživanje s arapskim strankama, koje predstavljaju oko 20 posto populacije Izraela. 'No oni zasad još uvijek nemaju uvjerljivu priču, već govore tek o maglovitoj ideji židovsko-arapske suradnje', kaže Benn. Dio njih smatra da bi se više trebali fokusirati na ekonomiju i materijalni status deprivilegiranih skupina, koji nisu u fokusu interesa Lapidove centrističke stranke. Ostali pak misle da je za većinu stanovnika Izraela primarno pitanje i dalje sigurnost, do koje se može doći samo radom na poboljšanju odnosa s Palestincima na okupiranim područjima, drugim riječima, ukidanjem izraelske okupacije tih područja. ■

Ne može se zauvek biti stranac

Abdullahi Ahmed je 2008. godine iz Somalije stigao na ostrvo Lampedusu. Imao je tada samo 19 godina, a njegovo putovanje je trajalo osam meseci. Danas je ovaj aktivista i borac za prava migranata italijanski državljanin i poslanik u gradskoj skupštini Torina

Prvi mart 2020. godine bio je datum koji je ABDULLAHI AHMED obeležio crvenom bojom u svom kalendaru, kada je trebalo da otpuštače kući i posle trinaest godina ponovo vidi svoju porodicu. Konačno je imao u svojim rukama italijanski pasoš, koji bi mu omogućio da putuje svetom, kako je verovao i što ranije nije mogao kao državljanin Somalije, zemlje iz koje je došao. Nestrpljivo je brojao dane do polaska. Osim svog iskustva koje je stekao u jednoj, kako kaže, slobodnoj zemlji, čiji je državljanin u međuvremenu postao, sa sobom je nosio i novac za stipendije koje je želeo da podeli somalskoj deci za školovanje.

Međutim, sudbina se opet poigrala sa njegovim životom: taj prvi mart bio bi jedan od najlepših dana u njegovom životu, kada je mislio da će konačno ponovo da zagrli svoje roditelje i svojih šestero braće i sestara, da upravo tih dana nije proglašena globalna pandemija. Njegov let iz Italije je otkazan. Postajala je mogućnost da poleti iz Pariza, sa presedanjem u Istanbulu. Međutim, kada se skoro ukrcao u avion, dali su mu papir na kome je pisalo da italijanskim državljanima nije omogućeno predsedanje u Istanbulu.

Abdullahi Ahmed, tada tridesetdvogodišnjak, aktivista i borac za prava migranata,

počasni građanin Torina, državljanin Italije i još mnogo toga što je postao tokom svog boravka u Italiji, našao se po ko zna koji put u životu pred nemogućnošću koju nije doživeo kao poraz. Bilo mu je najviše žao roditelja koji su ga sa nestrpljenjem čekali, kao i toga što nije mogao da podeli stipendije deci čiji roditelji nemaju novaca za školovanje. U Somaliji, obrazovanje je privilegija manjine i nije besplatno. Mesečna rata za školarinu iznosi od devet do 12 evra, što je ogroman

novac za prosečnu somalsku porodicu.

Posle godinu dana od tog nemilog događaja, kada se prvi put vratio u Mogadishu, bilo mu je teško da iznova gleda svoj razrušeni grad i ono što je ostalo od njega u višedečnijskom građanskom ratu. Međutim, kako kaže, rat i sukobi u njegovoj zemlji su malene prirodno stanje stvari, jer od kada zna za sebe, on zna i za rat. Konačno je tada i uručio nekoliko stipendija somalijskim đacima, ali i studentima, koji su upravo zahvaljujući njemu i Evropskoj komisiji dobili mogućnost da studiraju na nekom mirnijem mestu u Evropi.

Abdullahi Ahmed je 2008. godine iz Somalije stigao na italijansko ostrvo Lampedusu. Imao je tada samo 19 godina. Njegovo putovanje je trajalo osam meseci, kada je preko Etiopije, Sudana i libijske pustinje stigao konačno do luke u kojoj se migranti ukrcavaju na 'put bez povratka', kako mnogi od njih nazivaju putovanje čamcem od Libije do Lampeduse. Dok je ulazio u avion, koji je migrante sa ovog ostrva odvozio u druge delove Italije, razmišljao je samo o tome kako mora da uradi nešto važno što bi promenilo njegovu i budućnost njegove porodice.

Prvih godina je radio kao magpcioner. Novac koji bi zaradio bio mu je dovoljan

da preživi, ali i da nešto pošalje svojoj porodici. U međuvremenu je učio jezik i završio kurs za kulturnog medijatora. Počeo je da radi volonterski, pomažući strancima koji bi tek stigli u Italiju. Zatim je 2017. godine osnovao udruženje Generazione Ponte (Generacija most), koje okuplja imigrante, ali i Italijane čiji su roditelji migranti, mlađe ljudi ujedinjene sa idejom da su upravo oni ti koji imaju snagu za promene u društvu koje još uvek ima problem sa prihvatanjem 'drugog'.

Danas je Abdullahi Ahmed italijanski državljanin i poslanik u gradskoj skupštini grada Torina. On je i idejni pokretač festivala 'Europa Solidale e del Mediterraneo' (Solidarna Evropa i Mediteran), manifestacije koja promoviše evropsku kulturu zasnovanu na vrednostima mira i gostoprимstva i koja broji svoju već petu ediciju, a svake se godine održava na italijanskom ostrvu Ventotene. Ovo ostrvo, koje se nalazi između Napulja i Rima, nekada je bilo stecište komunista, antifašista, anarhisti i drugih protivnika MUSSOLINIJEVOG režima. Na ovom mestu nastao je i Ventotenski manifest, čiji su kreatori želeli slobodniju i ujedinjenu Evropu. Bio je to zapravo prvi dokument, odnosno nacrt Evropske unije kakvu poznajemo danas. Napisali su ga italijanski aktivisti i političari, ALTIERO SPINELLI i ERNESTO ROSSI, 1941. godine za vreme izdržavanja kazne u zatvoru na ostrvu Ventotene, gde je tadašnja vlast smeštala svoje političke protivnike.

Zbog svog aktivizma u borbi protiv rasizma i diskriminacije, Abdullahi Ahmed je 2021. godine dobio prestižnu nagradu 'Altiero Spinelli' koju dodeljuje Evropska komisija. Njegova priča je zapravo priča o svim migrantima i manjinama. 'Ja sam predstavnik gradana Torina, kao i stranaca koji ovde žive, i pre svega onih koji nemaju mogućnost da biraju jer nemaju pravo glasa', kaže Abdullahi Ahmed, dodajući da ne može da se bude zauvek stranac.

Godine 2021. objavljena je i njegova knjiga na italijanskom jeziku 'Lo sguardo avanti' ('Pogled napred'), u kojoj je ispričao svoju životnu priču. Na prvim stranicama ispisana je čuvena fraza Ventotenskog manifesta, da 'put ka napretku nije ni lak, ni siguran, ali da mora da se prede', kao motiv ovom hrabrom Somalcu i Italijanu, ali i svim ljudima koji su odnekuda došli da pokažu Italiji, Evropi i svetu da različitost ne znači nužno konflikt. ■

Ja sam predstavnik gradana Torina, kao i stranaca koji ovde žive, i pre svega onih koji nemaju mogućnost da biraju jer nemaju pravo glasa – ističe Abdullahi Ahmed

Zbog svoje borbe protiv rasizma i diskriminacije dobio je nagradu 'Altiero Spinelli' – Abdullahi Ahmed (Foto: Andrea Guermani)

Demonstranti traže i slobodu za Castillo koji je u kućnom pritvoru (Foto: Alessandro Cinque/Reuters)

Peru se budi

Puč protiv peruanskog predsjednika Pedra Castilla potaknuo je masovni pokret radnika i seljaka. Oni su okupljeni oko zahtjeva za raspuštanjem kongresa, raspisivanjem novih izbora i novom ustavotvornom skupštinom, a ako se ujedine, mogli bi preuzeti vlast u toj zemlji

PETNAESTI decembra trebao je biti dan D u Peruu, južnoameričkoj državi na rubu svjetskog sistema. Za tada je, naime, bio zakazan generalni štrajk u zemlji koja već živi s pobunama, a štrajk je trebao svrgnuti aktualnu vlast i stvoriti uvjete za novu.

Sve je eskaliralo 7. decembra opozivom izbranog predsjednika PEDRA CASTILLA, u stvari parlamentarnim pučem desnice, koja je tog ljevičarskog političara u protekle dvije godine mandata na svaki način ometala u vršenju dužnosti. No ni on nije nevin žrtva. Upravo pred puč pripremao je raspuštanje parlementa i postavljanje novog. To je za desnicu bilo previše i ona je na mjesto predsjednice instalirala njegovu zamjenicu DINU BOLUARTE. Logika je bila da će se naći netko podobniji da vodi politiku u interesu kapitalista, bankara, zemljoposjednika i vlasnika multinacionalnih kompanija, koji stvarno vladaju tom zemljom. I to u mjeri da mogu skinuti jednog predsjednika i postaviti drugog, a sve bez izbora. Taj *impeachment* i odvođenje Castillo u kućni pritvor dogodili su se iako je nudio i niz ustupaka desnicu u odnosu na program na temelju kojeg je tijesnom većinom u junu 2021. pobijedio desničarku KEIKO FUJIMORI.

To je uspio organiziravši svojevrsnu narodnu frontu koja je okupila sve lijeve snage u koaliciju Slobodni Peru (Perú Libre). Bilo je tu i socijaldemokrata i samoproglašenih, a valjda i stvarnih marksista, a parola je bila: 'Dosta je siromaštva u bogatoj zemlji!'

Ipak, Castillo je podijelio funkcije 'umjetnjim' političarima, a od nekog socijalističkog programa nacionalizacije privrede malo je što ostalo. Tek npr. povećanje poreza za plinsku kompaniju Camisea, umjesto zaprijećene nacionalizacije. Ministar energetike i ruderstva postao je biznismen EDUARDO GONZÁLES TORO, a ministar gospodarstva i finansija PEDRO FRANCKE, koji je obećavao 'narodnu tržišnu ekonomiju'. Ne mari što je kao ekonomist u središnjoj banci u Peruu radio za Svjetsku banku koja, kao što je poznato, promiče američki liberalni svjetski poredak i gura tržišne politike. Sve to Castillo je provodio da dokaže kako je njegov pokret sposoban za vladanje, a ne samo da dobije izbore. Pa ako takav predsjednik nije htio dirati u kapital, to ne znači da je kapital bio zadovoljan njime. Poražena desnica htjela je sve. Uzalud je u augustu za ministra gospodarstva i finansija postavio KURT BURNEA, zagovornika slobodnog tržišta i bivšeg bankara.

Castillo se nosio i s pobunama, ponajviše grupa za zaštitu okoliša koje su napadale prljavu rudarsku industriju. Kamiondžije i farmeri prošlog su mjeseca zbog nestašice i poskupljenja goriva blokirali prometnice. Bilo je tu i slamanja štrajkova i sličnog, što je Castillo dovelo u poziciju da polako gubi potporu glasača, a desnici dalo priliku da ga se u potpunosti riješi, u trenutku kada je on htio povući neke radikalne poteze. Htio je, naime, raspustiti parlament, u kojemu nije imao većinu i raspisati nove izbore.

Sve te i druge peripetije nisu Castillo učinile omrznutim. Još je jahao na valu lijeve potpore, s obzirom na to da su svi oponenti bili puno desniji od njega. To se dobro vidjelo kada je desnim pučem za predsjednicu imenovana Dina Boluarte koju narod nije prihvatio. I organizirane lijeve snage oglasile su se protiv puča, a među njima su i nacionalni sindikat Generalna konfederacija radnika Perua (CGTP) i Agrarna i ruralna fronta Perua (FARP) i Nacionalna skupština naroda (ANP). Svi su oni pozvali na nacionalni štrajk, a glavni zahtjevi pokreta su: sloboda za Castillo, raspuštanje kongresa, novi izbori i nova ustavotvorna skupština. Kako shvatiti te zahtjeve? To se može minimalistički,

kao poziv na zakonitost, red i poredak. Ali može i maksimalistički, kako je to dan uoči štrajka učinila lijeva štampa i, na primjer, novinar i aktivist Jorge Martin. Po njegovom mišljenju, taj veliki pokret dovodi u pitanje cijeli uspostavljeni poredak. Zahtjev za ustavotvornom skupštinom treba tumačiti kao zahtjev za korjenitu promjenu političkog sistema, a ne samo ustava iz vremena Fujimori. Castillo je učitelj kojega smo 'mi' izabrali i 'oligarhija' nema pravo da ga ukloni. S druge strane narod ima čak i ustavno pravice za ustanak, s obzirom na to da članak 46. peruanskog ustava glasi da 'nitičko nije dužan da bude poslušan uzurpatoru vlasti, ni onima koji se domognu javne funkcije kršeći ustav i zakone. Civilno stanovništvo ima pravo na pobunu u obranu ustavnog poretka. Djela onih koji usurpiraju javne funkcije su ništavna.' To se u pravnom žargonu zove 'upražnjavanjem' mesta na kom je predsjednik Castillo bio.

Provincija za provincijom proglašavale su narodnu pobunu, a pokret se širio s pobunjenog juga na sjever zemlje. Kao što smo već rekli, sve je trebalo kulminirati 15. decembra, ali revolucija – jer to bi *de facto* bila organizirana pobuna – nije se dogodila. Stanje je i dalje napeto. Zato su pučisti, ne čekajući taj kobni četvrtak, počeli da mijenjaju i olabavljaju svoju taktiku. Uzurpatorka vlasti, predsjednica Dina Boluarte, izjavila je najprije da će na čelu države biti do 2026., da bi nakon toga reterirala najavivši da će izbore biti 2024., a s obzirom na aktualne pritiske iz kongresa pristaje na diskusiju i poziva na izbore 2023. godine.

Žele li pobunjene mase samo rane izbore, koji bi omogućili oligarhiji da izmigoljti iz eksplozivne situacije koju je stvorila? Jorge Martin uvjerava nas da to nije slučaj. On parolu 'Izbori odmah' čita u vezi sa svim ostalim zahtjevima, poput puštanja Castillo na slobodu i njegovo vraćanje na mjesto predsjednika (sada mu je produžen kućni pritvor), zatvaranje kongresa i sazivanje ustavotvorne skupštine. To je put u novi poredak, a ne puko raspisivanje izbora da bi ljudi napustili ulice, trgove i prometnice.

U tom smislu ministar obrane 14. decembra proglašio je izvanredno stanje, i to na mjesec dana, ne bili zabranom javnog okupljanja onemogućio daljnji razvoj događaja koji je po vlast nepovoljan. No u tri južna departmana, u kojima vojska čuva javne objekte, to nije zaustavilo pokret. 'Stari' predsjednik odlukom javnog tužioca ostao je u pritvoru, na dalnjih 18 mjeseci. No ljevičarske vođe u parlamentu nisu na visini zadatka. Razlikuju mirne prosvjednike od onih nasilnih, pozivaju na dijalog i slično. U trenutku kada je uvedeno izvanredno stanje, policija je ubila osmoro ljudi, a desničarski puč pokušava se međunarodno legalizirati. Liči to na ono pitanje tko proizvodi nasilje i kamo nas ono može odvesti?

Stranka, tj. savez stranaka Perú Libre, koji se smatrao marksističkim i lenjinističkim, sada se zalaže za upravljanje kapitalizmom na 'pošteniji' način, u korist radnika i seljaka. Je li to tzv. realna politika u vrijeme velike krize, u zemlji koja živi na periferiji svjetskog sistema i u kojoj prema tome dominira imperijalizam?

Zasad nikakvo razrješenje nije na vidiku. Organizirane lijeve snage nisu sklone revoluciji. A to što masa stanovništva jest, nije dovoljno ako se ne organizira. Jorge Martin poziva na oslanjanje na vlastite snage, tj. na ujedinjenje u Nacionalnu revolucionarnu skupštinu radnika i seljaka, koja bi preuzeila vlast u zemlji i zbacila kapitalističku oligarhiju. To se, usprkos pobuni, u četvrtak 15. decembra još nije dogodilo, a što će biti dalje nije na nama da proričemo. Budućnost još nije napisana. ■

INTERNACIONALA

Japanci protunapadaju

Novi hladni rat: Tokio je usvojio obrambenu strategiju koja znači bitan odmak od gotovo 80-godišnje pacifističke tradicije. Planirani vojni proračun bit će treći najveći na svijetu

ODMAK od pacifističke sigurnosne doktrine Japanu nametnute nakon poraza u Drugom svjetskom ratu i prilagodba stvarnosti, tako bi se mogla ocijeniti nova japanska strategija obrane koju je usvojila vlada premijera FUMIJA KIŠIDE. Japanu su Sjedinjene Države nametnule pacifistički ustav. No od završetka Drugog svjetskog rata prošlo je 77 godina, okolnosti su se promijenile, a promijenjene okolnosti mijenjaju i običaje. Snažan otklon od pacifističkog ustava dogodio se 2015. godine kada je u vrijeđem vlade pokojnog Šinza ABEA Japanskim samoobrambenim snagama (službeni naziv japske vojske) dopušten angažman izvan Japana u operacijama kolektivne sigurnosti. Novousvojena strategija, zajedno s pratećim dokumentima, reflektira strah od Kine i Sjeverne Koreje, a dijelom je potaknuta i ruskom invazijom na Ukrajinu. Ključna promjena je odluka o dopuštenju vojnog protunapada, a što konkretno znači da bi japanska vojska mogla gadati baze iz koje je zemlja gadana primjerice balističkim projektilima. Dosad se Japan ograničavao na pravo rušenja projektila koji su ispaljeni prema njemu, a uvelike je ovisio i o američkoj pomoći. Radi se o izravnom odgovoru učestalim sjevernokorejskim testovima balističkih projektila. Samo u deset dana listopada Pjongjang ih je obavio pet, a u jednom slučaju lansiran je projektil koji je preletio Japan i pao u Tih ocean. Drugi razlog je modernizacija kineskog balističkog arsenala, a oboje je olakšalo poziciju KIŠIDINOJ vlasti, pa snažnih prigovora novoj japanskoj obrambenoj doktrini jedva da i ima. Dapače, više od 60 posto ispitnika podržava pravo na protuudar, a to je nešto što je donedavno bilo nezamislivo.

Ova promjena znači da će Japan moći razvijati vlastite rakete srednjeg dometa ili ih kupovati od Sjedinjenih Država i upravo to je do usvajanja nove strategije bio veliki japanski tabu. Pravo na protu-

napad podrazumijeva posjedovanje oružja koje se može koristiti i kao ofanzivno, a takvo je vojno djelovanje prema članku 9. ustava zabranjeno. KIŠIDA je kazao da ova strategija jamči pravo odgovora te da se ne radi o pravu preventivnog udara. Za ostvarenje nove strategije nužni su novci. Japanska izdvajanja za obranu desetljećima iznose oko jedan posto BDP-a. Do 2027. bit će povećana na dva posto čime će se Japan izjednačiti s članicama NATO-a (a s njime sve bliskije surađuje), a veći vojni proračun imat će samo SAD i Kina.

Poglavlje o Kini pokazuje dubinu promjena u manje od deset godina koliko je proteklo od usvajanja prošle (ujedno i prve) japanske obrambene strategije. Stara je strategija naglašavala važnost stalnih odnosa na obostranu korist zasnovanih na zajedničkim interesima u svim područjima. Nova navodi da je Kina najveći strateški izazov za mir i stabilnost Japana, međunarodne zajednice i snaženje medunarodnog poretku zasnovanog na vladavini prava. Dramatično je promijenjena i percepcija Rusije. Prije devet godina Japan je Rusiju vidio kao mogućeg jamca mira i stabilnosti u azijsko-pacifičkom području i pozvao je na suradnju s njom u svim područjima, što je uključivalo i razrješenje rusko-japanskog teritorijalnog spora oko Kurila. Danas je Rusija opasna zemlja čija je agresija na Ukrajinu narušila same temelje pravila koja oblikuju medunarodni poredak. Ruske aktivnosti u blizini Japana, u koordinaciji i suradnji s Kinom, velika su sigurnosna briga za Tokio. Dio o Sjevernoj Koreji nije suštinski promijenjen, ali jest proširen. Sjeverna Koreja i njene vojne aktivnosti postali su japanskoj nacionalnoj sigurnosti opasnost veća nego ikad. Nije zaobiđen ni Tajvan, čiznimno važan partner i dragocjen prijatelj Japana s kojim Japan dijeli temeljne vrijednosti koje uključuju demokraciju i s kojim ima bliske ekonomski i osobne veze.

Kina i Sjeverna Koreja izrazile su nezadovoljstvo novom japanskom strategijom. Partneri Japana iz regije i Europe pozdravljaju potez KIŠIDINE vlade. Čak i Južna Koreja, s kojom Japan ima napete odnose zbog japanske okupacije Koreje, počinjenih zločina i njihovog upornog negiranja, zadovoljna

je odlukom da pravo na protunapad nađe mjesto u japanskog strategiji obrane. Prije desetak godina sve zemlje regije zajedno su tražile nanje iscrtane i na Dalekom istoku i novi japanski dokument logična je posljedica toga.

■ Tihomir Ponoš

KRATKO I JASNO

Dijalog je jedini način za članstvo

Šta u svjetlu trenutnih okolnosti znači zahtjev Kosova za članstvo u EU-u i kakav odgovor očekujete, posebno ako se zna da pet zemalja EU-a nije priznalo nezavisnost Kosova?

Kandidatura Kosova za članstvo u Evropskoj uniji u ovom trenutku nema veliku upotrebnu vrednost. Pet zemalja EU-a ne priznaje Kosovo i sve dok se ta situacija ne promeni, kandidatura Kosova neće biti stavljena na dnevni red. Situacija će se promeniti nakon potpisivanja Sporazuma o normalizaciji odnosa između Srbije i Kosova, kada se očekuje da će se otvoriti mogućnost za EU-integraciju Kosova. Otuda je bitno za Kosovo da se posveti dijalogu sa Srbijom, jer je to jedini način da ude u proceduru za članstvo u EU-u.

Koliko je taj zahtjev podstaknut dešavanjem u Ukrajini, odnosno ozvaničenjem kandidature Ukrajine i Moldavije, a nedavno i Bosne i Hercegovine?

Zvaničnici Kosova možda su ohrabreni privlačenjem kandidature BiH, a ranije i kandidature Ukrajine i Moldavije. Međutim, situacija sa Kosovom je potpuno drugačija, što su nedavno i potvrdili zvaničnici Španije, Grčke i Kipra. Odnosno, zvaničnici zemalja koje nisu priznale Kosovo negativno su se odredili, tako da nije realno da se ta kandidatura ozbiljno razmatra sve dok Kosovo ne postigne dogovor sa Srbijom. Otuda zahtev Kosova ima veću upotrebnu vrednost u domaćoj javnosti, nego što će biti razmatran u Briselu ili drugim evropskim prestonicama.

Evropski parlament i Savet EU-a postigli su dogovor o viznoj liberalizaciji za Kosovo. Da li je to kompromis ponuđen od strane EU-a?

Dobro je da je usvojena odluka o viznoj liberalizaciji za gradane Kosova. Na tu odluku se jako dugo čekalo i nije bilo jednostavno postići konsenzus na nivou zemalja članica Evropske unije. To pitanje nije deo dijaloga koje Kosovo vodi sa Srbijom, ali je nedavno iskoristeno kao deo uslovljavanja i nagrade za postizanje kompromisa vezanog za rešavanje pitanja registarskih tablica. Iako u ovom trenutku nema entuzijazma na Kosovu zbog ovakve odluke, pre svega jer je Evropska komisija jednom već donela odluku o ukidanju viza, situacija će se promeniti kada se krene sa primenom odluke, što će svakako uticati na kreiranje pozitivne slike o Evropskoj Uniji na Kosovu.

■ Dejan Kožul

Japanska ratna mornarica već je među nekoliko najjačih na svijetu (Foto: Wikimedija Commons/Rachel Swiatnicki/U.S. Navy)

■ Ivana Perić

Prema optuženičkoj klupi

Preporučen je kazneni progon Donalda Trumpa zbog napada na Capitol Hill, što bi bila prva optužnica za pobunu od građanskog rata. Sve više republikanaca podržava Rona DeSantisa

KONGRESNI odbor za istragu napada na Capitol Hill koji se dogodio 6. siječnja 2021. godine zaključio je svoj rad prepukom da Ministarstvo pravosuda pokrene kazneni progon bivšeg predsjednika države DONALDA TRUMPA zbog njegove uloge u tom dogadaju. Istraga je trajala 18 mjeseci i uključivala je deset javnih saslušanja i više od 1.000 intervjuja, a članovi odbora jednoglasno su usvojili prijedlog da se protiv Trumpa podigne optužnica zbog urote protiv države, opstrukcije rada Kongresa, lažnog svjedočenja i poticanja na pobunu.

‘Odbor vjeruje da ima više nego dovoljno dokaza za kazneni progon bivšeg predsjedni-

ka Trumpa zbog pomaganja nasilnog napada na SAD’, rekao je član odbora JAMIE RASKIN, dodavši da ‘ne postoji veća izdaja dužnosti predsjednika od pomaganja pobune protiv ustavnog poretka’. Budući da odluka kongresnog panela nije obavezujuća, sada je na državnom odvjetništvu da doneše odluku hoće li službeno goniti Trumpa. Ovo je prvi put u povijesti da je Kongres naložio kazneni progon bivšeg predsjednika države, a ukoliko se dogodi, bit će to i prva optužnica za poticanje na pobunu nakon Američkog građanskog rata. Brojni svjedoci, među kojima su i članovi Trumpovog najužeg kruga suradnika, opisali su detaljno događaje koji su prethodili upadu njegovih pristaša u zgradu Kongresa kako bi osuđili rezultate predsjedničkih izbora 2020. godine na kojima je

‘Što me ne ubije, čini me jačim’ – Donald Trump (Foto: Gage Skidmore/Wikimedia Commons)

izgubio, kao i ono što se zbivalo u mjesecima nakon toga. U završnom obraćanju javnosti članovi odbora rekli su kako su sakupili različite dokaze da je Trump odgovoran za širenje dezinformacija o navodnoj krađi izbora, da je vršio pritisak na federalne dužnosnike da i oni šire te dezinformacije, te da je putem Twittera milijune svojih pristaša pozivao da dođu u Washington na ‘divlji’ protest i da se tamo ‘bore kao ludi’.

Odbor je dokazao i da je Trump bio svjestan da je izgubio izbore i stotine tužbi koje je naknadno podignuo zbog navodne krađe izbora, ali je unatoč tome odbijao prihvati rezultate. Svom bivšem šefu ureda, MARKU MEADOWSU, tada je rekao da ‘ne želi da ljudi znaju’ da je izgubio te da je ‘pobjeda jedino što je važno’, a nakon što su neredi započeli i trajali već nekoliko sati opetovanje je odbijao narediti svojim pristašama da se razidu.

Jedan od zaključaka odbora je i da prijevara koju je Trump počinio nije bila samo političke nego i finansijske prirode, s obzirom na to da je skoro 100 milijuna dolara donacija svojih pristaša iz ‘Fonda za obranu izbora’ preusmjerio u fond za vlastitu kampanju. Odbor je završio s radom neposredno prije stupanja na snagu novog sastava Kongresa kojim će nakon međuizbora u studenom dominirati republikanci. Potpredsjednica odbora na odlasku, republikanka LIZ CHENEY izjavila je da je ‘svaki predsjednik u američkoj povijesti podržavao miran transfer vlasti, osim jednog’, te da je ‘jedini način da se ovo ne ponovi sankcioniranje odgovornih’. Uz Trumpa, kongresnom odboru za etiku upućena su i četiri republikanska kongresnika koji su odbili odazvati se službenim pozivima na saslušanje. Sam Trump nakon odluke oglasio se na društvenoj mreži Truth Social napisavši ‘ovi ljudi ne shvaćaju da se, kada me napadnu, ljudi oko mene ujedine. Što me ne ubije, čini me jačim’, napisao je prkosno Trump, koji je ranije već najavio svoju ponovnu kandidaturu na izborima 2024.

Hoće li mu to i poći za rukom manje je, međutim, izvjesno jer su mu leđa okrenuli bogati donatori, mediji koji su ga podržavali, ali i dobar dio stranačkog establišmenta koji smatra da su zbog njega na međuizborima ostali bez mjesta u Zastupničkom domu i kontrole nad Senatom. Unatoč tome, Trump još uvijek ima bazu podrške u stranci i izvan nje pa se ne isključuje mogućnost da eventualni kazneni progon dovede do njihovog zbijanja redova, no recentne ankete pokazuju i da sve više republikanskih birača podržava guvernera Floride RONA DESANTISA.

■ Tena Erceg

PERSONA NON CROATA

Utjecajna aktivistkinja SÔNIA GUAJAJARA bit će prva brazilska ministrica indijanskog porijekla – i pritom na čelu novog ministarstva za autohtone narode, koje je obećao osnovati novi-stari predsjednik LUIZ INÁCIO LULA DA SILVA. Kao svoje prioritete navela je demarkaciju teritorija koji pripadaju autohtonim narodima i borbu protiv uništavanja Amazone, odnosno nasljeda donedavnog predsjednika JAIRA BOLSONARA. To se smatra i dijelom ‘povijesnih reparacija’ prema autohtonim Brazilcima, kojih je danas 900 tisuća i čiji preci su stoljećima trpjeli nasilje, diskriminaciju i zanemarivanje..

■ J. B.

Gubitnica Gras

TEREZIJA GRAS ipak nije postala nova šefica Frontexa. Desna ruka hrvatskog ministra unutarnjih poslova DAVORA BOŽIĆ NOVIĆA i državna tajnica Gras pak imala je znatnu ulogu u provođenju i javnoj obrani ružnog posla kojim su ta postignuća izvorena, no ipak je ostala bez priželjkivane prestižne pozicije.

■ Jerko Bakotin

je odlučilo da će narednih pet godina njezin novi šef biti general HANS LEIJTENS, zapovjednik nizozemske žandarmerije. U hrvatskom MUP-u Gras je bila zadužena za sustavno umanjivanje i negiranje sustavne prakse ilegalnog protjerivanja izbjeglica i migranata s teritorija Republike Hrvatske, kao i negiranje raširenog brutalnog policijskog nasilja. Upamćena je i po ispadu koji je napravila u pisanim odgovorom Centru za mirovne studije. Obrazlažući zbog čega je RH blokirala Izvještaj Odbora Vijeća Europe za sprječavanje mučenja (CPT), koji je dokumentirao sustavno zlostavljanje izbjeglica i uskraćivanje prava na azil. Gras je napisala da su pripadnici istraživačke misije CPT-a – u čijem sastavu su bili forenzički lječnici, odvjetnici i nekadašnji zamjenik ravnatelja luksemburške policije – prijetili hrvatskim policajcima, otuđivali službenu dokumentaciju i pokušali provaliti u službene prostorije, pa je uskraćivanje suglasnosti za objavu CPT-ovog izvještaja stavila u kontekst ‘zaštite digniteta Republike Hrvatske i njezinih institucija’. Radilo se o tome da je misija CPT-a u policijskoj postaji Korenica pronašla bilježnicu sa zabilježenim postupanjem prema 2.373 migranata i izbjeglica, dok je u istom periodu službeno evidentirano svega deset (!) stranih državljanina koji su pokušali preći granicu. Ironično, CPT je Izvještaj objavio upravo zahvaljujući tim napadima državne tajnice, smatrajući da je RH time prekršila dogovor o diskreciji.

Domaća štampa ovih dana ispisuje laude Božinoviću zbog predanog rada na zaštitu državne granice i vanjske granice Europske unije, zahvaljujući kojem RH od 1. siječnja ulazi u schengenski prostor slobodnog kretnjanja. Uglavnom se ignorira činjenica da je ta ‘zaštita’ provodena uz masovno nasilje i izgledne zločine. Članovi odbora Europskog parlamenta za gradanske slobode, pravosude i unutarnje poslove, međutim, krajem studenog saslušavali su kandidate i kandidatkinje za vodstvo Frontexa te su tom prilikom ‘izrešetali’ Gras. Nizozemska euro-zastupnica SOPHIE IN ‘T VELD izravno je optužila hrvatsku Vladu za politiku nasilnog protjerivanja migranata, što je Gras negirala. S obzirom na profil samog Frontexa, ne čudi kako je državna tajnica pomislila da je prava osoba za čelo te institucije. Donekad ravnatelj Frontexa, francuski dužnosnik FABRICE LEGGERI dao je ovog proljeća ostavku nakon što je istraživačka medijska platforma Lighthouse Reports zajedno s nizom europskih medija dokazala da je sam Frontex upleten u masovno ilegalno protjerivanje izbjeglica u Egejskom moru. Spomenuto istraživanje govori o 957 protjeranih, no navodi se da je realna brojka gotovo sigurno mnogo veća. Istragu protiv Frontexa prošlog je tjedna započeo Europski ured za borbu protiv prijevara (OLAF), ne navodeći razloge. Izborom Leijtensa EU moguće je želiti poručiti da će Frontex odsad poštivati propise EU-a o ljudskim pravima, u što je teško povjeravati. Neizbor Gras vjerojatno je posljedica i prozaičnih zakulisnih razloga i različite ‘težine’ pojedinih članica EU-a. Kako bilo, Hrvatska je nagradena primanjem u Schengen, a Božinović utvrđivanjem ugleda zasluznika u javnosti. Državna tajnica Gras pak imala je znatnu ulogu u provođenju i javnoj obrani ružnog posla kojim su ta postignuća izvorena, no ipak je ostala bez priželjkivane prestižne pozicije.

■ Jerko Bakotin

Vaši budući omiljeni bendovi
gostuju kod Nine Violić
i Filipa Šovagovića

NINE VIOLIĆ & FILIP ŠOVAGOVICA

gledajte na
Youtube kanalu
televizije Vida

VIDA

kanal koji vidi ono što
drugi ne žele vidjeti

PIŠE Sinan Gudžević

Pametarima koji prigovaraju da je fudbal bio spor, savjetujem da prigovore iznose tamo gdje ih ja ne čujem. Fudbal koji je igrao Pelé, pa Jairzinho, pa Tostão da je bio spor? Ma nemojte. Brazil iz 1970. osvojio bi prvenstvo u Kataru lakše nego što je osvojio ono u Meksiku

Ikad, a nikad

GOTOVO je i svjetsko prvenstvo bogatih. Finalna utakmica je trajala duže no ikoja dosadašnja i iz nje je Argentina postala prvak svijeta. Na penale. Jedva da se utakmica završila a raznorazni pametari, sve stručnjaci do stručnjaka, proglašili su utakmicu najboljom ikad. Tih se mudrijaša ovih dana nakotilo na kamare. Utakmica u kojoj je za blizu 150 minuta igre postignuto šest golova iz igre, od toga pola iz penala, ne može biti najbolja ikad. Ne može, ne samo zbog penala, nego i zato što je bilo boljih finalnih i polufinalnih. Javljam se za riječ da kažem da katarsko finale nije nikako najbolje ikad. Najbolje ikad ne može biti nikad.

Bolje je bilo i finale 1986. u Meksiku. Bilo je više golova iz igre, nije bilo penala, Argentina je postala prvak bez produžetaka, dobila je Njemačku sa 3:2. Bolje je bilo i finale 1982. u Španiji, kad je Italija pobijedila Njemačku sa 3:1. Ni tu nije bilo penala. No tekma bez penala nije ono što tekuči čini boljom. Ali neku sa tri penala proglašavati najboljom ikad, to pokazuje sklonost piskaranju iz neoznавanja.

Znam, takvima je kriterij neizvjesnost. Kao da je neizvjesnost u neriješenoj utakmici sa šest golova veća od one sa četiri gola. Nije veća, ne samo zato što se neizvjesnost ne može mjeriti, nego se igra za svjetskog prvaka, pa s motivom raste neizvjesnost.

Najbolje i najljepše finale do sada, a možda i za sva vremena, to jest ikad ili ikada, bilo je ono 21. juna 1970. godine. Igrali su ga Brazil i Italija u Ciudad de Méxiku, na stadionu Azteca, pred 107 hiljada gledalaca. To je bio najbolji fudbal, najljepša igra do sada, možda i za sva vremena, neka stručnjaci i nadri-stručnjaci pogledaju utakmicu, još nije posve izbligliđila.

Pametarima koji prigovaraju da je onaj ondašnji fudbal bio spor, savjetujem da prigovore iznose tamo gdje ih ja ne čujem. Fudbal koji je igrao PELE, pa JAIRZINHO, pa TOSTÃO da je bio spor??? Fudbal koji su igrali GERSON i CLODOALDO, rima od EVERALDO, taj fudbal da je bio spor? Ili onaj još prije njih, onaj koji je igrao GARRINCHA? EUSÉBIO bio spor? DI STÉFANO, BOBEK i VUKAS bili spori, GALIĆ i SKOBLAR?! Ma nemojte. Brazil iz 1970. osvojio bi prvenstvo u Kataru lakše nego što je osvojio ono u Meksiku. A ono u Meksiku je osvojio tako što je pobijedio u svim utakmicama, u svih šest, dao 19, a primio 7 golova.

A kakvi su bili ti golovi, može se i danas vidjeti, sve je sačuvano. U finalnoj utakmici sa Italijom Pelé je dao jedan od golova o kojima neće prestati da se priča nikad. Nikad nikad. Tostão je izveo aut sa lijeve strane, loptu je pred bočnu liniju šesnaesterca bacio tako da ona odskoči, a RIVELLINO ju je iz toga odskoka lijevom nogom poslao pred talijanski peterac. Ta je lopta po putanji i brzini bila blizu one koju igrači zovu svjeća. Pelé je skočio visoko, za glavu više od svoga čuvara BURGNICHA. Burgnich je viši od Peléa, kad stane kraj njega na travi, ali je Pelé skočio za glavu više nego što je skočio Burgnich. To bi Peleu bilo dovoljno da Pelé nije skočio trećinu sekunde ranije nego što je trebalio. I Pelé nema izbora: stiže opasno dobra lopta, Rivellino je to, lopta koja se ne smije ne iskoristiti. I Pelé odluči da trećinu sekunde ostane duže gore gdje je krenuo trećinu sekunde ranije. I tako, zamahnuvši iz pojasa (ne iz vrata!) sačeka Rivellinovu opasnu loptu i tako je udari glavom da ona upadne u talijanski gol, a Burgnich ostane kratak i padne ukoso, kao što padne i golman ALBER-

TOSI na liniji ispred svoje mreže. Takav jedan udarac je Peléu zaustavio engleski golman BANKS četrnaest dana ranije u Guadalajari. Pelé nikad nije prestao da se divi toj paradi golmana koga su zvali Banks of England, a oni koji se dublje u nogomet razumiju, smatraju je golmanskim podvigom. Ta utakmica, igrana u drugom kolu grupne faze, može se danas vidjeti i na internetu, i može se vidjeti da igra nije sporija nego što su današnje igre. A na tom prvenstvu je odigrana polufinalna utakmica koja je ostala zabilježena kao *utakmica stoljeća*: igrana je 17. juna, na stadionu Azteca između Italije i Njemačke i završena je 4:3 za Italiju. Sedam golova, a nijedan iz penala, dva gola GERD MÜLLER, jedan SCHNELLINGER, a za Italiju BONINSEGNA, Burgnich, RIVA i RIVERA. Ovo ne prepisujem, ovo pamtim, ovo se ne zaboravlja. Ta je utakmica bila takva da je od

dodirnuo loptu, a Brazilci jesu, 30 puta. Onaj koji je loptu na Peléovo dodavanje zario u talijansku mrežu, kapiten Carlos Alberto Torres kazao je o Peléu ovo: 'Tajna njegova uspjeha je njegov dar improvizacije. On je sve izvodio nevjerovatnom brzinom. On je umio čitati igru, kao nijedan drugi igrač.'

Današnji pametari pričaju stalno kako nekadašnji igrači ne bi danas mogli igrati. Jer, kažu, nogomet je postao brži. Možda jest brži, ali je brzina ubila pa pojela dosta igre. I dosta igrača. Treneri evolutivci ukinuli su veličanstvene igrače koji su se zvali krila. Njih više nema, njihovu ulogu su preuzeeli brzi poluprodukti koje današnji reporteri zovu s dva pridjeva: *lijevi bočni i desni bočni*. Tice bi ga znale zašto je lijevi bek postao lijevi bočni! To je, kao, stručnije. To listom upotrebljavaju reporteri koji nogomet ne samo ne

Pelé postiže gol za vodstvo Brazila protiv Italije, 21. 6. 1970. Uz njega je desni bek Italije Tarcisio Burgnich.

nje samo jedna bila bolja, ona finalna, četiri dana kasnije, kojom je Brazil pobijedio onu onakvu Italiju.

Nakon te utakmice, niko manji nego Gianni Rivera je rekao: 'Da nije postojao fudbal, Pelé bi ga izmislio!' GIANCRISTIANO DESIDERIO, autor jedne lijepo knjige o smislu nogometa i ljudske sudbine naslovljene 'Od Platona do Peléa' postavlja paralelu između ove dvojice, te polazeći od rečenice koju je napisao ALFRED NORTH WHITEHEAD, a prema kojoj je sva povijest filozofije zapravo serija bilješki na marginama Platonove filozofije, ostavlja čitaocu da zaključi kako je i nogometna igra skup više ili manje uspješnih pokušaja da se dostigne Pelé.

ILi da se dostigne onaj Brazil iz 1970. godine. Ta ekipa je dobivala utakmice u posljednjoj trećini. U pravilu bi do tada bilo neriješeno, a onda bi se igra uzvisila i uzvišenost je vodila do pobjede. U finalnoj utakmici je ta faza počela čudesnim golom za 2:1, koji je dao Gerson lijevom nogom, sa 20 metara od gola. Lopta se zarila u lijevi ugao talijanskog gola. Treći gol je izradila osovina Gerson – Pelé – Jairzinho. Tri njihova poteza su zbulila Talijane, pa su u zbuljenosti vikali da je ofsajd. Četvrti gol Italiji je magistralni izraz Brazilove igre, i do danas je ostao najljepši primjer timske proizvodnje gola. U neposrednoj izradi je učestvovalo devet igrača: Everaldo – Tostão – PIAZZA – Clodoaldo – Gerson – Clodoaldo – Rivellino – Jairzinho – Pelé – CARLOS ALBERTO. Za 29 sekundi koliko je čudesna akcija trajala, nijedan Talijan nije

razumiju nego i ne vole. Oni urlaju samo kad njihova reprezentacija da gol. Kad ga primi, muk. Ovi sa HRT ne samo da ne znaju kako se izgovaraju prezimena igrača, nego neće ni da nauče. Mjesec dana boraviti u Kataru, a ne pitati nijednog Argentinca kako se izgovara TAGLIAFICO (sjecismokva) znak je ozbiljne neodgovornosti i arogancije. A plača ide, a mjeseci česti. Posljedica toga je da djeca u mom dvorištu pri loptanju imitiraju te lumeni s televizije i govore *taljafiko*. Tako su ti dobro plaćeni glavonje ime igrača FÁBREGASA izgovarali pet godina Fabregás, a pet Fabrégas (to im je, kao, španjolski!). A momku prezime stoje na ledima, i akcenat na prezimenu: Fábregas! I završio je svoje igranje odlični Cesc Fábregas, a da nijedan hrvatski ni srpski reporter nije uložio nadljudski napor da otkrije kako mu glasi prezime. Ta je tradicija duga. Oni i Pelé naglašavaju kao *tele*. I to iz generacije u generaciju. Ali su jako prilježni kad Panathinaikos i Olympiakos naglašavaju na posljednjem o. Eto, omakne im se. Kao što im se omaklo da finalnu utakmicu u Kataru 2022. proglašavaju najboljom *ikad*. Njima šaljem četiri stihia WILLIAMA BUTLERA YEATSA naslovljena 'Devetnaesto stoljeće i poslijе'. Devetnaesto stoljeće iz pjesme je dvadeseto i to godina 1970., a grgoljenje kamenčića po igalu s kojeg se povlači val, to je njihova ikad finalna utakmica 2022.:

*Though the great song return no more
There's keen delight in what we have:
The rattle of pebbles on the shore
Under the receding wave.* ■

MIROLJUB STOJANOVIC Jugoslovenski film je postojao i bio je svetski

Jugoslavija, ta prokletinja, bila je povijesni, pravni i administrativni faktitet i svi naporci koji idu u smeru njenog dezavuisanja su veštački naporci. Ja dakle nemam problem da koristim prefiks jugoslavenski. Filmsko čistunstvo, kao i etnički čist su srećom nemogući

MIROLJUBU STOJANOVICU dodjeljuje se nagrada Nebojša Popović 'za dugogodišnje posvećeno promovisanje najviših vrednosti u filmskoj umetnosti kroz filmske kritike, autorske tekstove, uređivanje knjiga u Filmskom centru Srbije i javne nastupe', dio je obrazloženja stručne komisije za dodjelu ove nagrade za 2019. godinu. Stojanović je dotad u svojoj biografiji imao članke u više od 40 časopisa, dnevnih novina i periodičnih publikacija. Kao urednik izdavačke djelatnosti u Filmskom centru Srbije (FCS) znalački bira i uređuje knjige o filmu, u ritmu koji je posljednjih godina postao nenađmašan za sve ostale države bivše Jugoslavije. Posljednji pothvat FCS-a izdavanje je sabranih djela BRANKA VUČIĆEVIĆA u čak sedam planiranih tomova, a pet ih je već objavljeno. Od teorije do monografskih izdanja, filmska publicista u Srbiji doživjela je procvat, sve zahvaljujući trudu jedne institucije i jednog čovjeka koji, između ostalog, iza svojih uvjerenja čvrsto stoji i izvan korica knjiga.

Iza vas je već pet tomova knjiga iz serijala 'Celokupna dela' Branka Vučićevića. Na ovim prostorima dugo nije bilo tako

obimnog pothvata u filmskom izdavaštvu. Zašto ste odabrali baš Vučićevića i kako ste pristupili tom projektu? U jednome od uvodnika napominjete da ne želite biti komemorativni.

Hvala vam što primećujete obimnost tog izdavačkog poduhvata. Zašto baš Branko Vučićević? Čini mi se da nikada nije dovoljno apostrofirano njegov značaj kao posve polihistoriske ličnosti jugoslovenske kulture. Bio je među poslednjim ljudima sinteze u onom prelaznom trenutku kada je sve već generalno počelo da se strmoglavljuje u fahidištvo i kada nam se eruditski potencijali čine kao daleke obale. Vučićević je toliko toga učinio za srpski i jugoslovenski film, za afirmaciju avangardnih praksi, za dislociranje jugoslovenskog filma iz ambijenta periferije i njegovo približavanje bar evropskom centru. Kreirao je jednu posve novu, dotada nepostojeću estetiku prezrevši folklor kao identitetski označitelj za originalno. Šta je sve mirio taj čovek: ruske konstruktiviste i nadrealiste, FRANKA TEŠLINA i dadaiste, zapenjene srpske levičare i GRUČA MARKSA, Bauhaus i VISKONTIJA... Bio je i ostao prvi radikalni promicatelj Forme u jugoslovenskom igranom filmu. Kada kažem u uvodniku prvog toma da ne želim biti komemorativan, želim reći kako je ideja

izdavanja njegovih dela detektovati njegovu misao kao živu, pulsirajuću, poticajnu i inspirativnu, kao prisutnu, a ne odsutnu, kao savremenu, a ne pohranjenu u prošlosti. Ne palimo mu sveće za pokoj njegove kreativne duše, nego da nam to svetlo osvetljava put.

Krise ne postoje

Kombinirali ste Vučićevićeve objavljene i neobjavljene radove. Ipak, oni objavljeni nisu identični prvim izdanjima, pristupili ste svojevrsnom kolažiranju, jednoj od najvažnijih tehniki avangarde i dadaista čiji je Vučićević najveći zagovaratelj i poznavatelj.

Postupak kolažiranja, toliko inherentan Vučićeviću, bio je svakako primaran. Imajte u vidu da je u svakom tomu prisutan jedan mali *board*, SLOBODAN Šijan, filozof JOVAN ČEKIĆ, dizajner BORUT VILD, slikarka MARIJA DRAGOJLOVIĆ, koji je upravo ovom vokacijskom različitošću i doprineo resetovanju Brankovih radova. S time se suštinski, lavovski izborio Borut Vild, koji je na ovogodišnjem Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu i dobio nagradu za dizajn. Ideja provokacije, tako draga i bliska Branku, ideja ekscesa, ideja koegzistencije reći

i slike, montažni postupci u tekstualnim aritmijama, pokušaji da se tekstualne celine pregrupišu i vizuelnim akcentuacijama redefinišu, samo su neke od zamisli 'reinterpretacije'.

Pamtimo vas i kao rado čitanog filmskog kritičara, esejista i književnog teoretičara. Koliko te druge funkcije trpe ili su obogaćene uredničkim poslom?

Biću iskren, u saglasju su, što je nužno za posao, ali je disonanca neminovna. To praktično znači da sam neretko u prilici da podržim stavove, pristupe i vrednosti u pisanjima i promišljanjima drugih koje mi nisu bliske. Koje iritiraju, kao što, neminovno, moji stavovi kao kritičara, esejista ili teoretičara iritiraju one koji ih uređuju. No dobit je ogromna. Uči nas spoznaji da u našim polazištima nismo kategorički u pravu. Ja bih rekao: privilegovani smo na različitost koja je, kategorijalno shvaćena, ključna komunikacijska odrednica egzistencije.

Godinama pratite i javljate se u publikacijama koje su čitate širom bivše Jugoslavije. Što se promijenilo u filmskoj publicistici i kritici svih ovih godina? Čini se da je knjiga sve više, a prostora za kritiku sve manje?

Pisanje više nema taj značaj, nedostaje mu širi društveni kontekst, nedostaje mu verifikacija, što je veliki filozof KARLOS KA-STORIJADIS nazvao kroz verifikacionog procesa. Arbitriramo, a uistinu nismo više u prilici da vrednjujemo. Hijerahizujemo, ali bez pravih parametara, glorifukujemo no ne znamo kome namenjujemo naše glorifikacije. Jaganjci su utihnuti, a što bi rekao NIKOS NIKOLAIDIS, fascinantni grčki filmski reditelj, još pevaju nesretnici. Naši adresati više nisu javnost i zadovoljavanje kulturnih potreba ili kulturne gladi, no sektaški istomišljenici s kojima se džihadistički obračunavamo sa onima koji štrče. Knjiga je sve više, a prostora za kritiku sve manje. Pritom, knjige su posed tek malobrojnih, a o kritici da ne govorimo, kritika više nije diskurs nego poklic.

I sam Vučićević u jednom je trenutku napustio pisanje filmske kritike, smatrajući je nepotrebnom. Kako danas gledate na to? Agregati filmskih kritika u svijetu poput Metacritic, zatim brojni blogovi i sve manji utjecaj kritičara govore u prilog Vučićevićevom potezu.

Nisam nikada razmišljao o demisioniranju iz ma čega što su suštinske koordinate mogu života, pa tako ni o demisioniranju iz kritike. Svojevremeno sam rekao u jednoj emisiji RTS-a posvećenoj književnosti, da su pisci koji razmišljaju o svojim čitaocima i udovoljavaju im tako što ispunjavaju njihova očekivanja besmisleni. Volim da pišem ne da bih na ikoga uticao ili ga preobratio, nego najpre zato što za mene pisati znači misliti. Papir ne trpi prevaru kao eter. Negirati blogove je kašnjenje za poviješću, ali im se bez sumnje prejudicira značaj. Blogovi za mene više upućuju na frekventnost, odnosno rasprostranjenost, a manje na preglednost i na argumentativnost.

Jednom ste izjavili da je 'u srpskom filmu dobro sve osim filmova'. Kako biste ocijenili hrvatski film?

Hrvatski film? Tradicionalno, pomalo nepravedno, uvek u senci svog produkcione agilnijeg srpskog brata. Ako je potrebno reći, evo izgovaram: obožavam ga! Od MILETIČEVIH dana do danas. Od BELANA koji je za

mene nešto što se piše sa dva velika B, do MATANIĆA i njegovog traženja metajezika. Pre neku godinu je NENAD POLIMAC, uvek u Beogradu rado viden gost, kao uostalom i svi hrvatski filmski prijatelji, rekao kako mu se čini da je hrvatski film prvi put tako očigledno u drugoj dekadi supremantan u odnosu na srpski. Slažem se. Mnoge godine prošle dekade u srpskom su filmu jalove. Ova je dekada počela jako dobro i 2021. imamo čak četiri ili pet dugih srpskih filmova međunarodne relevantnosti.

Stalno smo svjedoci nekih filmskih kriza, od one scenarija do one financijskih sredstava. Koja je danas aktualna i postoji li i neka estetska kriza?

Kako beše naziv onog albuma benda Supertramp? 'Crisis? What Crisis?' Ako nešto ne podnosim u modernom dobu, to je učestalost potrebe za krizama. Tovož tešimo sebe.

Ko mi je mogao biti preči od Hrvata? Pa, jebote, rastao sam uz Film, čitao Zubčevićeve ocene u Studiju i sačekivao Polimca u izricanju sudova. Bio sam u domu Ante Babaje, doveo sam ga u Beograd, prikazao mu retrospektivu...

Koja budalaština. Krize ne postoje. Ne postoje estetske krize, ne postoje krize scenarija, ne postoje ekonomski krize, no samo strateški manipulativni centri koji nas iglom navlače na krize. Suviše često mi ubadamo ovu iglu, pa od silne njene upotrebe zaprljamo našu krv. Ljudski poriv za stvaranjem ne zavisi od geostrategijskih potreba ili direktiva šamana, to je postulat biologije.

S raspadom Jugoslavije književna su se tržišta smanjila, jedno vrijeme razdvojila, a danas se opet spajaju. Kako surađujete s kolegama iz Hrvatske?

Niti su Srbi, a niti Hrvati svesni ovoga što će reći. U domenu filmske saradnje, malo ih je u Evropi takvih. Kamo sreće da ih ima u tako organski ispoljivom vidu i u drugim delovima Evrope. Evo, budite iskreni: imaju li Slovenci i Hrvati takvu filmsku saradnju? Nemaju! A obe su zemlje u Evropskoj uniji. A zašto nemaju, mene uopšte ne zanima. Da je žele, potrudili bi se stvoriti je. A u Srbiji je uistinu žele. Ja je uistinu želim. Ko mi je mogao biti preči od Hrvata? Pa, jebote, rastao sam uz Film, čitao ZUBČEVİĆEVE ocene u Studiju i sačekivao Polimca u izricanju sudova. Bio sam u domu ANTE BABAJE, doveo sam ga u Beograd, prikazao mu retrospektivu, pa to je evropski vrh. Pa kog je promašio KRLEŽA, taj ima problem sa samoartikulacijom. Pa ko je to filmofil, a ne stoji mirno pred TOMOM GOTOVCEM. Pa ko je taj koji se kurči filmskom teorijom, a ne grebe po PETERLIĆEVIM knjigama i ne traži 'pomoć prijatelja'. Pre četiri godine navijao sam za Hrvatsku protiv Francuza u fudbalu, evo, izgledalo je kao da će morati opet. Najzad, dva najveća profesionalna uspeha u mom životu dogodila su se u Hrvatskoj, a ne u Srbiji: okrugli sto na Festivalu subverzivnog filma posvećen jugo-filmu sa petnaest najuglednijih stvaralaca, a bejah i programski selektor indijskog filma - retrospektive 'zlatnog doba' iz perioda od sticanja nezavisnosti do smrti LALA BAHADURA Šastrija, poslednjeg

Foto: Zoran Lončarević
gandističkog premijera. Oba puta sam došao u Hrvatsku na poziv DORE BARAS, programske direktorice Subverzive festivala, uistinu genijalne osobe. A što me moja Srbija nikada nije pozvala da uradim ista slično? Ne znaju valjda moje limite! Što se izdanja tiče, nije da se baš dogovaramo i usaglašavamo, ali kada se radi o prevodima, nekako radimo različite stvari i to je sjajno. Oni jednog GODARA, a mi drugog, oni jednog BORDVELA, mi drugog, mi LORU MALVI, oni BILA NIKOLSA. I tako se stiče utisak sinhronosti i dogovora. Samo, verujte, te knjige, ne samo filmske, i u Hrvatskoj i u Srbiji čita istih dvesto ljudi. Potpuno istih. I zbole ih što su izdate u Hrvatskoj ili Srbiji.

Kada biste usporedivali filmsku izdavačku djelatnost Srbije i Hrvatske, što biste izdvajili kao vrhunce recentne produkcije?

O) DANIEL RAFAELIĆ: 'Kinematografija u NDH'; 1) ANTOAN DE BEK: 'Godar: Biografija'; 2) DEJVID BORDVEL: 'Tvorba značenja'; 3) Ante Peterlić: 'Rani radovi i još ponešto'; 4) Ante Peterlić: 'Ogledi o 9 autora'; 5) TANHOFER; 6) Sve, apsolutno sve knjige HRVOJA TURKOVIĆA.

Važnost godišnjaka

Legendarni statistički godišnjaci i filmografije Instituta za film, kao i njihova izdanja, imali su veliku širinu i pokazali se kao bitna stručna literatura. U Hrvatskoj danas nemamo takvih izdanja, problem je čak i u pukom popisivanju filmografije posljednjih 30-ak godina. Je li to dužnost državnih institucija i je li u tom smislu FCS naslijednik Instituta za film? Kako uvjeriti državu da su ti 'dosadni' podaci jako važni?

Raduje me da pominjete Godišnjake Instituta za film. I dandanas neki filmski ljudi

regulišu penzije zahvaljujući Godišnjacima. To je kapitalna stvar koju mora raditi HAVC, a ne, pobogu, nikakav statistički zavod. Pa ti godišnjaci su naša kulturna historija, a tomovi umrlica ili lista dobitnika na konjskim trkama ipak nisu. Nego kako nego je to dužnost državnih institucija. Nego kako nego je to širina kulturne značajke svačake države, pitanje njene istorijske zrelosti. Ili ćemo, valjda, samo kupovati topove i naoružavati se. Možda će, ne kažem, kulturne ljudi sutrašnjice definisati brojem onih koje su upucali. Sve ide u tom pravcu. Ali ja još uvek ne vidim zašto bih morao da podržim idioote.

Tu se javlja i primjena standarda 'podjele' nakon raspada Jugoslavije. Mnogi su nezadovoljni definicijama o tome što je hrvatski, što srpski, a što jugoslavenski film. Uloga zemlje iz koje je producent uzima se ključnom, no ta nomenklatura ne funkcioniira uvijek. Nekolicina filmologa u Hrvatskoj predlaže dodavanje riječi 'jugoslavensko razdoblje' uz primjericе srpski ili hrvatski film, ukoliko je naslov snimljen u vrijeme Jugoslavije.

Vidite, nisam ja dobar sagovornik na pitanje filmskog nasleđa. Najpre, pričate sa jugoslovenskim nacionalistom. Potom, Jugoslavija, ta prokletinja je bila povijesni, pravni i administrativni fakticitet i svi napori koji idu u smeru njenog dezavuisanja su veštački napor. Jugoslovenski film je postojao i bio je moćan međunarodni faktor. Iznimno moćan. To je bila svetska kinematografija. Ja dakle nemam problem da koristim prefiks jugoslavenski. Predlog hrvatskih filmologa doživljavam kao bajpasovanje kako bi sprečio srčani udar. U redu, isprva dobijate na vremenu, a onda vas ipak zvekne. Dočekat će vas kad-tad. Jugoslavija se sveti. Filmsko čistunstvo, kao i etnički čist svet su srećom nemogući. Bolivud, taj ponos i diku hinduizma, stvorili su muslimanski intelektualci. Nije GANDI bio na filmskom braniku, nego SADAT HASAN MANTO. Nije INDIRA GANDI udarala po gestalt teoriji, nego su sve do danas najlepši macani dolazili iz Pakistana.

U natječajima FCS-a postoji posebna kategorija značajnih redatelja, u Hrvatskoj pak ne postoji. Smatrate li da ta kategorija redateljima pomaže i je li diskriminativna prema mladima?

Kategorija eminentnih reditelja bila je sjajna zamisao u FCS-u. Kreirao ju je njegov direktor, GORDAN MATIĆ. To je bio način, ali i put kojim bismo najcenjenije reditelje srpskog filma, s velikim međunarodnim prestižom, stimulisali da kontinuirano rade, s diskretnim favorizovanjem u odnosu na njihove zasluge za promicanje srpskog filma. Ne mislim da se time diskriminiju mlađi stvaraoci. U pitanju je da se samo nagradjuje minuli rad. Mladima ništa nije oteto. Nije okrnjen nijedan postojeći i namenski fond. Konkurs za eminentne reditelje bio je dodatni budžetski fond, opredeljen iz dodatnog prihodovanja.

Vjerujemo da već radite na dva nova Vučićevića. Što se još novoga spremi u izdanju FCS-a, za što ćemo sigurno morati opet tražiti prijatelje 'da ponesu' kada poslete Beograd?

Usledenih mesec dana FCS će izdati 'Razgovore sa Srđanom Karanovićem' STEFANA ARSENIJEVIĆA, 'Spasi mačku!' BLEJKA SNAJDERA i 'Srpskiigrani film: Pedesete godine', kritičku studiju SAŠE RADOJEVIĆA. Od nove godine krećemo sa novim iznenadenjima!

Garbura (r: Josip Žuvan)

(2022.)

PIŠE Damir Radić

Vrlo uvjerljivi Franko Floigl u debitantskoj roli

Karamba i karabit

Drama o dvojici dječaka koji su najbolji prijatelji usprkos tome što su im obitelji zavađene

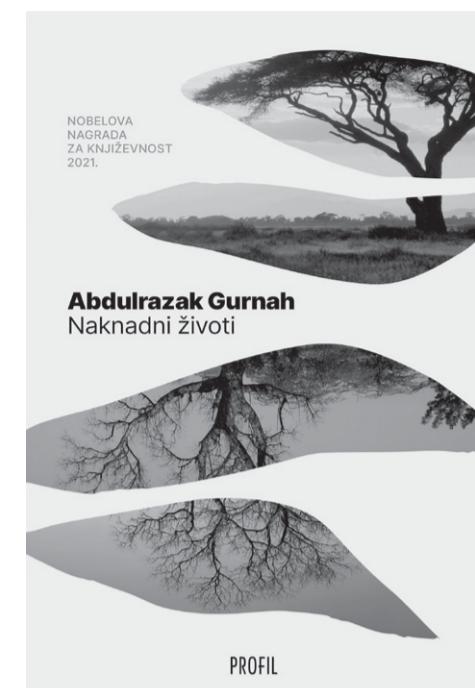
DOJMLJIVOM nizu ovogodišnjih (debitantskih) hrvatskih dugometražnih igranih filmova ('Stric', 'Illyricvm', 'Sigurno mjesto') u kinima se krajem godine pridružuje uradak još jednog debitanta. Riječ je o JOSIPU ŽUVANU, dosad najpoznatijem po kratkom igranom filmu 'Snig' iz 2012. S TIHANOM LAZOVIĆ u glavnoj ženskoj ulozi te HANOM JUŠIĆ i SONJOM TAROKIĆ u malim cameo rolama 'priateljica noći', autoru koji se proteklih desetak godina uglavnom bavio snimanjem TV-serija, ponajprije sapunica. Trogiranin Žuvan svoj je cjelovečernji debi, nazvan 'Garbura' (dalmatinski naziv za karabit), snimao u okolini Pirovca u rano doba pandemije, a u središte narativa postavio je dvojicu dječaka na početku puberteta koji su najbolji prijatelji, usprkos tome što su im obitelji zavađene. Ljepolički Nikola, iako krhkije grade, dominantan je u odnosu s krupnijim Antonijom (utjelovljuju ih debitanti MAURO ERCEGOVIĆ GRACIN i FRANKO FLOIGL), među ostalim i zato što mu otac radi u inozemstvu i šalje najnovije gadžete, no sam se kući ne vraća, niti šalje po sina iako mu to svake godine obećava, jer je po svemu sudeći vani zasnovao novu obitelj. Nikola živi u obiteljskoj kući s pomalo infantilnom majkom (IVANA ROŠČIĆ), koja vrijeme provodi slušajući hitove Magazina, Olivera i inih prvaka dalmatinske pjesme, te djedom (ZDENKO JELČIĆ) naoružanim pištoljem, dok su im prvi susedi Antonio i njegovi roditelji (LJUBOMIR BANDOVIĆ i MARIJA ŠKARIĆIĆ), te baka po ocu (ASJA JOVANOVIĆ) koja Nikolinog djeda ne može smisliti. No dvojica dječaka nisu jedini članovi suprotstavljenih familija koji blisko komuniciraju – razvoj radnje otkrit će da su Antonijev otac i Nikolina majka ljubavnici koji se potajno sastaju u napuštenoj kampkućici i njegovom polovnom autu.

Opisana situacija očito sadrži podosta općih mesta, no to je i jedini ozbiljniji prigovor

koji se Žuvanovom scenariju može uputiti. Jer s druge strane taj je scenarij istovremeno i vrlo životan (opća mjesta su opća ne samo zato što smo ih često sretali u prethodnim filmovima i književnim djelima, nego i zato što su preuzeta iz života), odnosno postaje takvim zahvaljujući vrlo sigurnoj redateljskoj realizaciji. I to realizaciji narativne strukture koja se proteže na gotovo puna dva sata trajanja, što je vrlo rijetka pojava u suvremenoj hrvatskoj kinematografiji, gdje gotovo da vlada panični strah od minutaže koja prelazi sat i pol. Za razliku od Sonje Tarokić, koja nije najbolje ovladala dvosatnim trajanjem svoje 'Zbornice', njezin nekadašnji studentski kolega Žuvan suvereno drži ritam cijelo vrijeme odvijanja radnje koja umjesto da zamara, ugađa podrobnošću naracije. U tom smislu 'Garbura' je jedan od najuspjelijih hrvatskih dugometražnih igranih filmova proteklih podosta godina. Treba pozdraviti i Žuvanovo iznevjeravanje očekivanja, odnosno koliko god da je baratao dobro znamen motivima, onog se 'zlatnog pravila' – ako se puška pojavi u prvom činu, u završnom mora opaliti – nije držao. U 'Garburi' djedor u priču snažno uvedeni pištolj naposljetku ne opali, iako se dugo čini da hoće, i to gotovo manifestno odustajanje od normativne vrlo je umješno izvedeno. Rad s glumcima također je respektabilan: cijela postava je na izrazito solidnom nivou (možda je manje od ostalih uvjerljiva tek Marija Škarićić, ali dijelom je to i danak njezinoj nezahvalnoj ulozi pasivne supruge), a osobito dvojica dječaka u središnjim ulogama: u hrvatskom filmu rijetko se susreću uvjerljive kreacije glumaca te dobi, a Ercegović Gracin i Floigl kao da su u dalmatinski ambijent ušetali iz nekog nezavisnog američkog (ili srpskog) filma – toliko su životni. Može se tek požaliti što njihovo nadigravanje odnosi moći nije još elaboriranije. No i bez toga, 'Garbura' je film za pljesak. ■

Abdulrazak Gurnah: Naknadni životi

(s engleskoga preveo Dinko Telećan; Profil, Zagreb, 2022.)

PIŠE Dragan Jurak

Roman o krahu kolonijalne 'misije civiliziranja'

Tražio Heinea, našao Hitlera

Sjajna knjiga lanjskog nobelovca o postkolonijalnoj dislociranosti

PRIJE nego što je proglašen dobitnikom Nobelove nagrade za književnost ABDULRAZAK GURNAH nije redovito objavljuvan izvan Velike Britanije. Ne čudi stoga da su u čudu ostali i bolji poznavatelji engleske književnosti, pa i sami britanski novinari kada je umirovljeni profesor sveučilišta u Kentu u Stockholm proglasen dobitnikom Nobela za 2021. godinu. Dapače, kada je u vlastitom vrtu ugledao novinare i sam je ostao u čudu. Još su u sjećanju slike samozatajnog profesora okruženog mikrofonima, kamerama i reflektorma. Primivši poziv iz Švedske pomislio je da ga netko zafrkava. To je bila Gurnahova prva izjava. I nije tada bio jedini koji je pomislio na grubu šalu. O mogućim dobitnicima pisalo se mjesecima i tjednima unaprijed. Njegovo ime nije se spominjalo. Kada mu je zazvonio telefon bio je u kuhinji i pitao se tko bi ga mogao dobiti ove godine. Dalje znamo. Glas s blagim skandinavskim naglaskom čestitao mu je na Nobelu.

Godinu kasnije evo Gurnaha i kod nas. 'Naknadni životi' iz 2020. posljednji su njegov roman i prvi čije je objavljanje popraćeno svjetskim interesom. Ako je postkolonijalna dislociranost glavna tema pisca arapsko-afričkog, jemensko-tanzanijskog podrijetla, 'Naknadni životi' savršen su primjer te literarne preokupacije. U klasično ispričanoj priči koja se proteže od početka 20. stoljeća pa do šezdesetih godina, na prostoru između Afrike i Evrope, točnije Tanzanije i Njemačke, Gurnah prati životni put Ilyasa Hassana, njegove sestre, šogora, i nećaka. Njemačke kolonijalne vlasti Deutsch-Ostafrikom upravljaju željenzom rukom rasizma, u čijem je središtu kolonijalna eksploracija a na rubovima evropsko prosvjetiteljstvo, tzv. *Zivilisierungmission*. Potaknut učenjem njemačkog jezika Ilyas se početkom Prvog svjetskog rata priključuje njemačkim Schutztruppe jedinicama kao askari, crni afrički vojnik. I tu se prekida kontakt s njime. Prve vijesti stići će tek krajem tridesetih, uoči novog svjetskog rata. Preko pisma pristiglog iz Evrope saznat će se da Ilyas od dvadesetih živi u Hamburgu. Godine 1929. prijavio se za mirovinu, 1934. za odlikovanje za ratni pohod u Ostafriči. Njegovo će se ime kasnije povezati s Reichskolonialbundom, nacističkim savezom za kolonizaciju, a u časopisu 'Kolonie und Heimat' pojavit će se zrnata fotografija Afrikanca u uniformi Schutztruppe sa zastavom Reichskolonialbunda, u ugлу koje se mogla primijetiti i svastika. O njegovoj daljnjoj sudbini saznat će se tek šezdesetih kada njegov nećak posjeti poratnu Njemačku. Neobičan je dojam Gurnahova teksta. Kao da dvanaestogodišnji ORHAN PAMUK piše povijesni roman. S jedne strane tu je nesumnjivi kapacitet autora, s druge određena dječja prostodušnost. 'Naknadni životi' pomalo zbujuju, domišljenim spojem 'visokog' i 'niskog', no kada se priča počinje sklapati postaje jasno da nam je Stockholm otkrio jedno bitno ime svjetske književnosti. U postkolonijalnom smislu apsolutno nezaobilazno. Britanski doseljenici u istočnoj Africi vodili su javne rasprave treba li iz Kenije ukloniti sve Afrikance ili ih zadržati 'kao nadničare i sluge, uz pokojeg domorodačkog stočara, živopisnosti radi'. No pravu civilizacijsku nemoc evropskih sila razotkriva tek njemački kolonijalizam. Ilyas Hassan u Njemačkoj je tražio HEINEA, a pronašao HITLERA. Šokantnost te zabune predstavlja povijesni krah tzv. misije civiliziranja. ■

PREPORUKE: SERIJE

Ramy

(Hulu)

NAKON dvije godine pandemijske pauze, poluautobiografska komedija sukreatora RAMYJA YOUSSEFA, Njujorčanina egipatskog porijekla koji igra samog sebe, nastavlja u trećoj sezoni prikazivati specifičnosti kulture urbanih arapskih Amerikanaca u New Jerseyju, državi s najvećim postotkom muslimanskih imigranata u Sjedinjenim Državama. Milenijalac Ramy nije sekularni musliman; on iskreno pokušava živjeti u skladu s Kuratom, ali je ometen vlastitim seksualnim nagonom i liberalnom kultu-

rom u kojoj je stasao pa većina napetosti i komičnih zapleta proizlazi upravo iz njegovih previranja i opetovanih neuspjeha da se uklopi u krute muslimanske ideale čistoće. Naivnost i dobrohotnost kojom pristupa životu i ljudima uglavnom mu se obijaju o glavu i dovode ga u nadrealne i sramotne situacije koje i narativno i vizualno djeluju kao *hommage* 'Atlanti', a povremeno privaju i LARRYJA DAVIDA. U trećoj sezoni, koja se odvija godinu dana nakon propasti Ramyjeva jednodnevнog braka, dublje se prodire u likove i njihove emotivne ranjivosti, propitujući neugodne istine vjerskog licemjerja i srama koji im prožima živote. Ramy i gotovo cijela njegova obitelj kreću na psihoterapiju koja raskrinkava kako su neuspjesi, neugodnosti i zablude često najizdašniji izvor komedije, istovremeno pred širom publikom ogoljavajući izazove kulturnog samopreispitivanja. 'Ramy' je važna, duhovita i topla serija koja u akutnoj američkoj antiimigratskoj i antiarapskoj klimi funkcioniра poput melema i svakom bi MAGA pristaši trebala biti uvjet za glasačku registraciju.

Fleishman
Is in Trouble

(FX)

Svoj feministički hit roman novinarka New York Timesa TAFFY BRODESSER-AKNER adaptirala je u seriju koja započinje kao zabavna priča o sredovječnom Njujorčaninu koji otkriva čari aplikacija za neobavezni seks i pokušava uživati u slobodi nakon raspada petnaestogodišnjeg braka. Isprva sve miriše na mušku romantičnu komediju, no kada mu bivša supruga (CLAIRES DANES) ustanu ostavi djecu i netragom nestane, očajni hepatolog doktor Fleishman (JESSE EISENBERG) prisiljen je analizirati razloge raspada braka. Pričevi se u tom evociranju, između žongliranja posla u bolnici i odgoja dvoje djece, pretvara u njegovu unutarnju dramu koju nam podstire naratorica Libby (LIZZY CAPLAN), davno otudena prijateljica

sa studijom s kojom se nakon razvoda ponovo povezao. Upravo je to tobože sveznajuće, a zapravo nepouzdano pripovijedanje koje nam iz druge ruke donosi tuda sjećanja, već

sama po sebi distorzirana protokom vremena i osobnom pristranošću, ono što seriju čini tako osobitom. Autorica pritom gotovo do samog kraja vješt eksplorira samo jednu perspektivu, subvertirajući rodne uloge (ambiciozna hladna majka i brižni otac), pa naglo mijenja kut gledanja i otvara pogled na posve drugu priču: onu o nemogućim i ponižavajućim pritiscima patrijarhata koje trpe talentirane i ambiciozne žene. Ova vrlo precizna autopsija braka suvremena je jadikovka koja prokazuje krizu te institucije, usamljenost i sumorno digitalizirano 'tržište' ljubavi, no prožeta je s toliko tipično njujorški neurotičnog humora da se gleda u dahu.

The Afterparty

(Apple TV+)

UPOPLAVI pandemijskih serija smještenih na jednu lokaciju, 'The Afterparty' autora i redatelja CHRISTOPHERA MILLEARA odskočila je kao jedna od najrazigranijih ovogodišnjih komičnih produkcija. Premda joj zaplet i nije specijalno inventivan – proslava petnaeste godišnjice mature završava ubojsvom pop zvijezde na zabavi u njegovoj vili – dramaturška i redateljska rješenja preosmišljavaju seriju

svakom novom epizodom i, usprkos stalnim *flashbackovima* na isti događaj, ne ostavljaju dojam jednoličnosti. Radnja se odvija tijekom jedne noći a strukturirana je tako da se svaka od osam epizoda fokusira na jednog od sumnjivaca koji detektivki (TIFFANY HADDISH) prepričavaju noć iz vlastite perspektive. Svaka od njih režirana u različitom stilu. Žanrovska eksperimentiranje proteže od romantične komedije, preko akcijskog filma, mjuzikla i trilera do crtića, a izbor žanra u koji će se epizoda ugnijezditi uvjetovan je fokuzacijom pojedinog lika i njegovim viđenjem sebe kao heroja vlastite priče. Premda je svaki pripovjedač nepouzdaniji od prethodnog i sa svakim se svjedočanstvom uspostavljuju nove činjenice i verzije, priča je ipak pažljivo konstruirana a središnji se misterij, unatoč proturječnostima, pomiče prema naprijed pa gledatelju, kao i detektivku, otkriva mnoge motive neophodne za otkrivanje ubojice.

■ Jelena Svilar

IVAN RAMLJAK

Bitno je ljudima pružiti iskušto gledanja filmskih kopija

Nakon gotovo deset godina 13. prosinca održan je zadnji Kratki utorak u kinu Tuškanac pod vašim uredničkim vodstvom. Što vam je bilo osobito važno u oblikovanju tog programa i što vas je navelo da se povučete s mesta urednika?

Prije Kratkog utorka u Zagrebu nije postojao kontinuirani program kratkog filma još od 80-ih, a do mog preuzimanja 2013. već dugo nije bilo ni takvog tipa diskurzivnog programa. Kratki utorak je pod mojim vodstvom njegovao digitalnom tehnologijom ugroženu kulturu prikazivanja filmova s filmske trake, a paralelno je kroz gostovanja većinom inozemnih autora, kustosa, predstavnika filmskih festivala, filmskih arhiva... davao kontekst onome što smo gledali. Jer, po mom mišljenju, u današnje doba nije dovoljno u kinu samo prikazati digitalni file koji svatko može skinuti s interneta i pogledati i kod kuće, bitno je ljudima pružiti autentično iskustvo gledanja filmskih kopija, tj. originalnih formata na kojima su autori radili filmove i kako su željeli da ih se projicira i percipira, kao i dodatni sadržaj u vidu živog gosta, komunikacije, razgovora... S mesta urednika sam se povukao nakon ultimativnog zahtjeva voditelja kina Tuškanac upućenog Hrvatskom filmskom savezu koji njime upravlja, da me se smijeni. Zašto je do tog zahtjeva došlo, do danas mi nije jasno.

Foto: Emica Elvedji/PIXSELL

toga sam htio za rastanak nešto pokloniti vjernoj publici programa. Zato se knjiga dijeli, a ne naplaćuje. Nju je financirala i izdala udruga Siva zona, a svi su suradnici na njoj radili volonterski. Zato je u njoj manje tekstova nego što je originalno planirano, a oni koji su tu bave se pojedinim programima koje smo realizirali, ali i pokušavaju staviti Kratki utorak u kontekst zagrebačke filmske scene.

Od ove godine ste i jedan od selektora kratkometražnog filma (i skauta) prestižnog Međunarodnog filmskog festivala u Rotterdamu. Što vam je to iskustvo donijelo i koje ste filmove s ovi područja odabrali?

Donijelo mi je bolje shvaćanje opsega i kvalitete svjetske filmske produkcije. Za sljedeće izdanje festivala odabrali smo četiri hrvatska filma. Premijerno će se prikazati kratki filmovi BORISA POLJAKA 'Horror Vacui' i IGORA GRUBIĆA 'Ingresso Animali Vivi', kao i dugometražni film DAMIRA ČUČIĆA 'Polako nikuda', a tu je i neizbjegljivo 'Sigurno mjesto' JURJA LEROTIĆA.

■ Ana Grbac

KVADRAT

Prošlog tjedna ispravljene su neke nepravde iz 19. stoljeća: Vatikanski muzeji vratile su dijelove friza s Partenona, tzv. ELGINOV mramor, natrag u Grčku, a Njemačka je Nigeriji poslala davno ukradenu kolekciju predmeta tzv. Beninske bronce (na slici). Najveći lopov, Velika Britanija, koja čuva golemo blago bivših kolonija, još se međutim ne oglašava.

■ B. P.

Foto: Florian Gaertner/
DPA/PIXSELL

Bečka škola

Beč po svemu sudeći neće produljiti mandat kustoskom kolektivu WHW na čelu tamošnjeg Kunsthallea. Iz smjera gradske uprave već su stizale tehnokratske zamjerke u čijoj se srži krije tržišna logika, suprotna WHW-ovom kritičkom pristupu

KADA je prije tri godine objavljena vijest da WHW preuzima vodstvo nad glasovitom Kunsthalle Wien, bila je to svojevrsna kulminacija uvažavanja međunarodne važnosti tog kustoskog kolektiva, koji se na domaćem terenu godinama borio za minimalne radne uvjete. Podsjemo, WHW je u Kunsthalle stigao nakon što je mjesto ravnatelja napustio NICOLAUS SCHAFHAUSEN, koji se povukao tri godine prije isteka drugog mandata zbog jačanja nacionalističke politike u Austriji i situacije u Europi. Imenovanje WHW-a predstavljalo je presedan na više razina: nakon Švicarca TONIJA STOOSA, Austrijanca GERALDA MATTI i Nijemca Schafhausen, kustosice IVET ĆURLIN, NATAŠA ILIĆ i SABINA SABOLOVIĆ (ANA DEVIĆ je ostala zadužena za Galeriju Nova u Zagrebu) postale su prve žene, prve ne-germanofone osobe i prvi kolektiv na čelu te ključne suvremenoumjetničke institucije. Zajedno s tom 'izvanjskom' pozicijom, politička investiranost njihovog djelovanja te kritičnost prema odnosima moći u međunarodnom umjetničkom sustavu činili su ih ohrabrujućim izborom u okolnostima na koje se njihov prethodnik pozivao obrazlažući razloge svojeg povlačenja. U prilog tom dojmu išao je i program kojim se WHW prijavio na natječaj – kako su navele u priopćenju povodom imenovanja, temeljio se na 'orientaciji na teme relevantne u bečkom, regionalnom i globalnom kontekstu; interesu za veze umjetnosti s društvenim i političkim kontekstom te na fokusu na nove umjetničke produkcije'.

Konkretnije, to je značilo otvaranje Kunsthallea za različite marginalne pozicije, za feminističke i dekolonizacijske perspektive, s jasnim kritičkim stavom prema austrijskom i bečkom imperijalnom nasljeđu.

Nažalost, WHW-ov novi angažman jedva da je započeo, a pandemija koronavirusa na minimum je svela mogućnost realizacije programa i kontakta s publikom. Međutim, usprkos nepredvidivosti restrikcija, koje su u Austriji uključivale višekratno uvođenje 'tvrdog' lockdowna, Kunsthalle je pod novim vodstvom uspješno počeo realizirati niz relevantnih izložbi, edukacijskih, diskurzivnih i drugih sadržaja. Njihovu su vrijednost uvažile i mainstream instance simboličke legitimacije poput ArtReviewove ljestvice 'Power 100', na koju je WHW uvršten u prvo i drugoj godini mandata u Kunsthalleu.

I 2022. godina je potvrdila WHW-ovu posvećenost akutnim društveno-političkim temama, poput rada i kolektivne akcije (izložba 'In the meantime, midday comes around'), feminističkih umjetničkih praksi ('Defiant Muses. Delphine Seyrig and the Feminist Video Collectives of 1970s and 1980s France' i 'BURN & GLOOM! GLOW & MOON!' bečke umjetnice KATRINE DASCHNER) i kritike kolonijalnih vizualnih režima ('Which Side Are You On?' RAJKAMAL KAHILON, američke umjetnice bazirane u Berlinu), a iz naše je perspektive osobito relevantna velika retrospektivna izložba posvećena SANJI IVEKOVIĆ, o kojoj je za Novosti već pisao BOJAN KRIŠTOFIĆ. Međutim, usporedno se događaju i prva trenja na

liniji s gradskom upravom. Grad Beč je sredinom ove godine kao kapitalnu investiciju u kulturi objavio pokretanje ustanove Foto Arsenal Wien, autonomnog centra za suvremenu fotografiju. Bez ikakve jasne logike i suglasnosti s umjetničkim voditeljcima, ta je ustanova, koja bi trebala biti otvorena 2024., organizacijski spojena s Kunsthalleom u okviru nove gradske tvrtke Stadt Wien Kunst GmbH. Također, kako navode članice WHW-a, iz smjera gradske uprave dolaze prvi prigovori zbog navodne slabe vidljivosti i posjećenosti programa u Kunsthalleu, kao i nedostatka 'velikih' imena – ukratko, moglo bi se reći, niz tehnokratskih prigovora u čijoj se srži krije najobičnija tržišna logika, u potpunoj suprotnosti s WHW-ovom kritičkom programskom logikom. U takvoj djelomično narušenoj atmosferi, Stadt Wien Kunst GmbH u dogовору s umjetničkim voditeljcima u rujnu ove godine raspisuje natječaj za izbor vodstva Kunsthallea, u skladu s uobičajenom praksom. Na natječaj je pristiglo 20 valjanih prijava, uključujući i WHW-ovu, no šesteročlano je vijeće odlučilo da nijedna od njih ne udovoljava kriterijima te da je potrebno raspisati novi poziv. U kratkom priopćenju koje je Grad objavio stoji samo da je, 'unatoč velikoj zahvalnosti prema umjetničkom vodstvu Kunsthallea i njihovom uvidu u srednjeeuropsku i istočnoeuropejsku umjetnost, gradska pročelnica za kulturu VERONICA KAUP-HASLER odlučila slijediti preporuku vijeća da raspisivanjem novog natječaja otvoriti novo poglavlje'.

Na stranu ovo problematično svođenje

globalno osviještenog WHW-ovog programa na kategorije tzv. 'srednjeeuropske' i 'istočnoeuropeiske' umjetnosti, ovakva odluka vijeća predstavlja uistinu nerealan izraz nepovjerenja spram aktualnog vodstva Kunsthallea. Članica kolektiva Ivet Ćurlin navodi da je, suprotno stavu gradske kulturne administracije, odnos s lokalnom kulturnom i umjetničkom scenom vrlo uspješno građen i razvijan tijekom triju teških godina te ističe kako Kunsthalleov program redom nailazi na pozitivne dojmove suradnika i posjetitelja. Komentirajući temu posjećenosti, Ćurlin ističe kako se radi o prigovoru koji se povlači još od prošlog direktora te smatra da treba uvažiti restrikcije pod kojima se program odvijao. Ipak, napominje kako se zadnjih mjeseci broj posjetitelja počeo vraćati na pretpandemijske razine. Ćurlin smatra kako prigovori te vrste prikrivaju nezadovoljstvo 'autsajderskom' pozicijom WHW-a kao kolektiva kustosica s Balkana te osobito njihovom politikom, kritički usmjerrenom na bečki kontekst, i odbijanjem prihvatanja tržišne logike u oblikovanju programa. Takoder ističe da im ni lokalni mediji nisu posvećivali adekvatnu pažnju, navodeći kako nisu ni spomenute u izvještajima o ArtReviewovim ljestvicama u godinama u kojima su uvrštene.

Da je WHW-ov rad u Kunsthalleu cijenjen pokazuje ne samo neformalna javna podrška niza kulturnih radnika, nego i ostavka koju je na mjesto člana Nadzornog odbora Stadt Wien Kunst GmbH-a podnio BORIS MARTE, inače predsjednik uprave ERSTE fondacije. Govoreći za novinsku agenciju APA, Marte je izjavio kako odbijanje da se WHW-u povjeri nastavak upravljanja Kunsthalleom krši njegov koncept kulturnopolitičke etike te navodi da Nadzorni odbor ni u jednom trenu nije bio konzultiran oko raspisivanja novog natječaja. U svojem oštrom istupu proziva ponizavajući odnos prema Kunsthalleovim umjetničkim voditeljcima, za koji smatra da je 'u skladu s medijskim neznanjem o njihovom porijeklu, temama i estetskim interesima'.

U WHW-ovu obranu stupili su i predstavnici bečke Akademije likovnih umjetnosti, među kojima je i njen rektor JOHAN FREDERIK HARTMAN. U svojem priopćenju povodom ovog slučaja navode kako su 'Beč i njegova umjetnička sveučilišta imali sreću da se na čelu Kunsthallea našao feministički kustoski kolektiv međunarodnog ugleda'. Ističući vrijednost suradnje s WHW-om kada je riječ o promociji studenata i diplomaca umjetničkih akademija u Beču, potpisnici priopćenja izražavaju duboko žaljenje zbog mogućnosti da aktualno vodstvo, koje nazivaju 'nezamjenjivom partnerom', neće dobiti priliku nastaviti svoj rad.

Međutim, priča je, po svemu sudeći, formalno zaključena. Izjava bečke pročelnice za kulturu o 'otvaranju novog poglavlja' u Kunsthalleu trebala bi, nažalost, odagnati svaku nadu u tom pogledu. Pred WHW-om je sada komplikiranih godinu i pol rada, utoliko što im je oduzeta strateška perspektiva. Ako ipak postoji jedna pozitivna stvar u ovom razočaravajućem raspletu, osim neupitne ostavštine koju nijedna administrativna odluka neće moći prebrisati, to je dojam da u Zagrebu polako sazrijevaju uvjeti da WHW dobije uvažavanje kakvo je odavno zasluzio. Nagrada koju im je prije par dana dodijelila Hrvatska sekcija AICA-e, uz obrazloženje kako je upravo WHW svojim djelovanjem 'u velikoj mjeri u hrvatskim nacionalnim okvirima, ali i mnogo šire, zadao konture onoga čime se bavimo kada se bavimo kustoskim poslom' još je jedan poticaj da se formiraju uvjeti da takvi nezamjenjivi ljudi ostanu ovđe i u lokalnom kontekstu iskoriste svoje dragocjeno, angažirano i solidarnošću prežeto znanje. ■

Kustoski kolektiv
WHW – Ana Dević, Ivet
Ćurlin, Nataša Ilić, Sabina
Sabolović (Foto: Damir
Žižić)

TV RAŠETANJE

Nebriga za nedraga

PIŠE Boris Rašeta

U Novom danu gledamo potresne slike s Markova trga, roditelji djece s invaliditetom prosvjeduju jer su 'u posljednjih 20 godina djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom dobili povećanje osobne invalidnine u iznosu od cijelih 750 kuna. I to samo za one s najvišim invaliditetom'

Bijeli lotos, HBO

STAVITE u film nekoliko zanimljivih likova i nešto će se već dogoditi', rekao je jedan od najvećih režisera svih vremena, JOHN FORD, a serija Bijeli lotos, koju naveliko hvale kritičari i akteri društvenih mreža, živi je dokaz te tvrdnje. Autor serije MIKE WHITE u prvoj sezoni poslao je nekoliko razmaženih, psihosocijalno disfunkcionalnih pripadnika američke elite u (izmišljeni) superluksuzni havajski resort Bijeli lotos, gdje ih poslužuje lokalno osoblje. Šestodijelna serija opisana kao 'humoristična' doista to jest. Možda ne bi bilo pogrešno napisati ni 'crnoumorna', ali na puno ćete se mjesto stvarno nasmijati (humor Lotosa je beskrajno inteligentan), a na mnogima i zapitati što je gore – biti siromašan ili biti bogat? Stari MARXOV koncept otuđenja, jako popularan sedamdesetih i osamdesetih, u vrijeme Praxisa i Korčulanske ljetne škole, ovdje poprima ljudsko lice. Jedna bogata obitelj s kćeri i njenom priateljicom, mladi par na medenom mjesecu, žena srednjih godina koja donosi prah svoje majke da ga prospe u ocean, protagonisti su beskrajno zanimljivih, premda zapravo svakodnevnih, sitnih zapleta, zajedno s osobljem hotela kojim dominira šef, prijateljni homoseksualac. Pa kako kaže Ford, događa se svašta... Prva sezona požnjela je 20 nominacija i deset Emmyja u 13 kategorija, što je bio rekord u tekućoj godini, a imala je i četiri nominacije za Zlatni globus. Zasluženo. Pogledajte to, utješite se jer i bogati plaču. Serija izgleda vrhunski; uočavamo vizualne utjecaje PAOLA SORRENTINA, najrafiniranijeg režisera naše suvremenosti, ali i JAMESA IVORYJA (špica izgleda kao hommage 'Sobi s pogledom'), pa će biti vrlo zanimljivo pogledati i drugu sezonom koja, ako je suditi po kritikama, baš i nije tako dobra, no o tom potom.

Novi dan, N1,
16. prosinca, 8:00

UNOVOM danu gledamo potresne slike s Markova trga, roditelji djece s invaliditetom prosvjeduju otkrivajući – nama neupućenima – zapanjujuće činjenice. 'U posljednjih 20 godina djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom dobili su samo povećanje osobne invalidnine u iznosu od cijelih 750 kuna. I to samo za one s najvišim invaliditetom. Oni s malo manjim dobivaju 600 kuna. Primjera radi, samo jedna logopedска terapija košta 200 do 300 kuna, rehabilitator 300 kuna, medicinska sestra 300 kuna, zatim razni lijekovi i dodaci... To bismo sve morali kupiti od tog iznosa', govori gospođa SUZANA REŠETAR, suorganizatorica prosvjeda, pa postavlja pitanje: 'Gdje su novci, gospodine PLENKOVIĆU?' Hm, gdje su pare? Dovoljno je malo pregledati hrvatske medije, pa doći do odgovora. Pod egidom 'Za njih nema krize', jedan hrvatski portal prije dvije godine piše: 'Plenkoviću

Roditeljima djece s invaliditetom prekipjelo zbog nebrige (Foto: Screenshot/N1)

plaća narasla za 4.000, a JANDROKOVICU za 3.000 kuna', što će reći da je premijer dobio pet puta veću povisicu nego najteži invalidi. Plaća mu je povećana i pred koji tjedan (od toga se odustalo u zadnji tren). U našim novinama čitamo kako je ministar obrane MARIO BANOŽIĆ izveo 'rekordan šoping', u kojem je na oružje potrošio 1,3 milijarde eura. To je oko deset milijardi kuna. Kada bismo zbrojili sve što tijekom godine pojedu i popiju lokalni 'janjičari', našli bismo stotine milijuna kuna za djecu... Novac zapravo curi na sve strane, ali nikoga nije briga. Ovdje još samo treba reći da je ovogodišnja inflacija, od 13,5 posto, pojela sitne povisice osobama s invaliditetom. Nije samo novac problematičan. Potpuno odsustvo interesa za te ljude puno je gora optužba na račun vlasti. Novi se zakon, naime, piše punih pet godina! Zašto? Što će Isus (dode li ikad do tog susreta) reći našim demokršćanima? On će im odgovoriti: 'Zaista, kažem vam, sve što niste učinili jednomu od ovih najmanjih, meni niste učinili.'

Quatara, HRT,
18. prosinca, 16:00

ODE cirkus! Svjetska i europska prvenstva u nogometu događaji su koji privlače pažnju i onih ljudi koje sport uglavnom ne zanima, poput vašeg tv kritičara koji je u jednom od prošlih osvrta citirao dr. FRANJU TUĐMANA. 'Sad kad rata više nema, sport je područje po kojem će (Hrvati) biti prepoznati', kazao je Prvi predsjednik nakon četvrtfinalne utakmice Svjetskog nogometnog prvenstva u Francuskoj (Hrvatska-Njemačka, 3:0, srpanj 1998.). Ta je rečenica, naravno, plod nealkoholnog delirija – Njemačku, recimo, kad nema rata prepoznajemo po Mercedesu, Audiju, Opelu, 'najboljim lekovima na svetu', aspirinu, pedanteriji, brendovima, socijalnoj državi, urednim travnjacima zbog kojih, kako je duhovito primijetio STALJIN, 'u Njemačkoj nije moguće izvesti revoluciju'. Ne nahrupljuju milijuni imigranata u Njemačku zbog RUMMENIGGEA – da je tako, bježali bi u Brazil ili Hrvatsku – nego zbog

onoga što smo nabrojali. Samo zemlje koje se ne mogu prepoznati ni po čemu drugome, poznavaju se po sportu. Ipak, nogomet jest nadomjestak za mnoge političke stvari, pa i rat, i tako ga nacije i doživljavaju. Studiju Qatare odajemo završno priznanje: bili su dobri, stručni i pristojni, hvala bogu da tu više nema nekih bukača koji su ranijih prvenstava prijenose činili iritantima. Zadnja utakmica, finale Argentina-Francuska, bila je čudo, remek-djelo sporta, koje su možda okrnjili sudci, ali o tome neka govore stručnjaci. A sad, kad više nema nogometa, pažnju će nam opet privući rat, koji je otac svih stvari, pa je jedne učinio slobodnim a druge robovima, kako je mudro primijetio HERAKLIT.

Vijesti, HRT,
19. prosinca, 9:00

UPRILOGU o novostima s istočnog fronta, ništa novo – neki Ukrajinac kaže kako PUTIN želi osvojiti Bahmut, kako bi Rusima za Novu godinu darovao neku pobedu. 'Strateška važnost tog grada je prenaglašena', govori on. Ali, dodaje HRT-ov reporter, 'na Bahmutu inzistira i ZELENSKI'. Je li to Staljingrad ovoga rata? Ništa od božićnog primirja, Ukrajina je prešla na slavljenje Božića 25. prosinca, ništa od novogodišnjeg mira, ništa od primirja neće biti ni za pravoslavni Božić. I Rusija i Amerika pripremaju se za dugotrajni, višegodišnji, iscrpljujući sukob. U SAD-u planiraju proizvodnju oružja za Ukrajinu do 2025. godine. I Putin je rekao da će rat potrajati. Sve se to moglo, i moralno, riješiti mirnim putem. Nakon 2014. svijet je imao punih osam godina da nađe rješenje, ali nije htio. Izjava ANGELE MERKEL, koja je listu Die Zeit rekla da je sporazum iz Minska iz 2014. bio pokušaj da se Ukrajini da vremena i da ga je ona iskoristila da ojača, Ruse će odgovoriti od bilo kakvog dogovora sa Zapadom. Heraklitova misao da danas nije izgubila na uvjerljivosti. ■

VIDA LIVE

Sara Renar

**Klinika Denisa
Kataneca**

**Ivan Grobenski
& The Mental Health
Customer Support**

Sleepyheads

Them Moose Rush

+ DJ Zoran Stajčić (Ravno do dno)

Domaćini: Nina Violić & Filip Šovagović

Tvornica kulture, 23/12/2022, 21:00 h

Samo 30 kn

www.vidatv.hr
youtube.com/c/vida_kanal
facebook.com/vidatelevizija

eventim *

